

MLADIKA

DRUŽINSKI LIST

++

XVIII

2

STV

1937

V S E B I N A F E B R U A R S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Krača svetega Antona (Jože Dular) // Čudežna pravljica o ptičku Enonogu (Sonja Sever) // Pri grobovih očakov (dr. Andrej Snoj) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // Legenda o vremski Mariji (Bogomir Magajna) ★ PESMI Februar (Stanko Vuk) // Mati čaka (Janez Tominec) // Istrski vozniki (Jože Mlinar) // Ko bi... (Franc Eržen) // Vigilija (Lado Bore) ★ PISANA TRATA Živalski zajedavci (Hugon Turk) // Ženitovanjski običaji v Mežiški dolini (Blaž Mavrel) // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Nove knjige // Naše slike ★ DOM IN DRUŽINA Kramljanje o »dami« (Krista Hafner) // Nervozni šolski otrok (dr. B. Dragaš) // Pletena oblačila za otroke (E. Skalický) Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica // Anekdote // Uganke in mreže ★ SLIKE Aimé Perret: Zadnja popotnica // Francisco Goya: Ženske in možicelj // K članku Pri grobovih očakov: Oltar iz judovske dobe: Salomonov rezervoar; Arheolog dr. Mader, ki je odkopal Ramet el-Halil; Hebron; Svetišče v Hebronu; Jožefov grob v Hebronu; Izakov grob v Hebronu // Fotografije (Fr. Krašovec): Mlekarica je prišla; Pri južini // Devet sličic k Čudežni pravljici // Prizor iz plesne dvorane k članku Živa plamenica Četvero skic k članku Živalski zajedavci // Slika k članku o pletenem oblačilu

KROJNA PRILOGA Članki: Gospodinja nakupovalka; Učimo otroka pravilnega govorjenja; Kako zaposlimo otroka po bolezni; Pravilno kuhanje; Ali naj spalnico kurimo; Lepotilna sredstva, ki nič ne stanejo // Slike: šestero skic ženskih oblek

N A R O D N O B L A G O

PESNIKU POPOTNIH...

Popotovanje bi rad napravil, dragi,
popotnih pesmi zbirko nam napisal
in v prozi bi kaj večjega orisal?
Doživljeno bi s tem otel pozabi?

Izbral prelepo sebi si nalogo!
»Tam, kjer citrone...« začneš žvrgoleti,
o fjordu in ljubezni hočeš peti...
Dobiš brezplačno vožnjo, kruha mnogo!

To bi si nakopičil večne slave,
kaj bi odkritij novih nam prinesel
in kaj denarcev, v žepu bi jih tresel.
Kulturi, domu dal bi hrane prave! — —

Pod jablano domačo sedi rajši,
najlepšo pesem nam o njej napiši,
kot potapljač iz svoje duše išči,
prinesi biser bisero v najslajši!

Pod soncem, luno, ki sta vsem nam dana,
povsod enaka, tu doma prebivaj,
ostani skromen, suhi kruh uživaj
in hvalo ti bo pela vsa — Ljubljana.

P. St.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno priložo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno priložo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno priložo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakikrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

LEPA POLJANA

LETO 1937

FEBRUAR

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

3.

Zala je prišla v urad in začela z delom. Nič prav zbrana ni bila. Njene misli so uhajale drugam. Pred dnevi je prejela pismo znanca časnikarja, ki jo je prosil, naj napiše včasih kak članek za njegov list. »Imamo ženski kotiček,« ji je pisal. »Ali bi ne napisali kaj o ondotnih ljudeh in njih šegah? Za naše ljudi bi bilo to novo in zanimivo.« Zala se ni mogla odločiti.

»Bi, ali ne bi? Takile nedolžni članki in opisi niso umetnost. Ne pregrešim se, če se jih lotim.« Že za najmlajših let je Zala pisala pesmi. Skrivaj seveda. Opevala je domače loge, brin in burjo. Cvetoče češnje na pomlad in s pisanim bogastvom obložene trte na jesen. Nerodne so bile njene pesmi, da Bog pomagaj. Sila čustva se ni dala vkleniti v stopice in rime. Ko so ji pozneje v tihih večernih urah prihajale v spomin, se jim je prirčno smejala. Z grenkostjo pa se je spominjala slavonspeva, ki ga je morala skovati na čast prijateljici svoje tete, zaslužni narodni dami. Ko je na slavlju ta svoj spev prebrala, so slavitelji besneli od navdušenja, Zalo pa je bilo sram vseh praznih in zlaganih kitic, tako sram, da je ušla in jokala od jeze: »O Bog, moj Bog, nikoli več, nikdar več ne primem za pero.«

Zala je trdno držala besedo. Celih šest let ni napisala vrstice, čeprav so ji v duši vstajale popolnoma svojske podobe in se zgoščale z vtisi in doživetji v čudežen svet. V samotnih večerih se je prepuščala perutim domišljije, ki ni poznala ne zaprek ne mej. Tako si je ustvarila svoj poseben svet. Bil je njeno pribežališče iz puste vsakdanjosti, počitek po zunanjih in notranjih pretresih,

svet bolečin in dvomov. Z divjo ljubosumnostjo je skrivala v sebi ta svet. Le redkokdo ga je v izbranem trenutku zaslutil.

»Bom pa le začela,« se je odločila Zala in še tisti večer napisala članek. Potem si je izdelala načrt, po katerem je razdelila gradivo.

»Tako!« se je zadovoljno oddahnila, ko je kasno v noč končala svoje delo. »Zdaj imam še nekaj poleg poklicne dolgočasnosti.«

Drugi dan je prišla na obisk gospodična Zajčeva. »Če vas motim, gospodična, mi kar povejte!« se je opravičevala dobrodušna učiteljica.

»Nič me ne motite! Sedite, se bova kaj pomenili,« jo je ljubeznivo povabila Zala.

»Ne zamerite mi, gospodična Zala! Jaz sem že dve leti v tem mestu in bolje poznam ljudi in razmere.«

Zalo je presenetil čudni uvod in že je hotela nekaj ziniti.

»Opravljajo vas na vsa usta, draga gospodična.«

»To vas je pripeljalo k meni?«

»Počakajte!« jo je odločno ustavila Zajčeva.

»Vem tudi, zakaj. Lepi ste, odločni in preveč pametni.«

Zala jo je pogledala s sumnjo v očeh. »No, lepi, mladi in pametni ste tudi vi!«

»Nikar se ne posmehujte! Vem, kaj sem! Nisem prišla opominjat ali celó pridigat.«

»Bi tudi nič ne zaleglo,« je zavrnila Zala hladno.

»To vem.«

»Pa?«

»Imajo vas v zobeh zastran inženirja Kovača; drugi pravijo, da imate zveze z vašim mladim pripravnikom.«

»Neumnost!«

»Vem, da je neumnost; še več, navadna zloba in zavist je. Vi pa ste preveč pošteni in odkriti. Saj ni nič, če ste šli nekajkrat na sprehod s Kovačem; toda šli ste ob belem dnevu in vsi so vas videli.«

»In kaj zato?« je Zala nestrpno pričakovala konca.

»Hotela sem vam povedati le to, gospodična Zala, da prevelika iskrenost ni nobena krepost. Vi ste prišli iz velikega mesta, tu pa je podeželsko gnezdo, kjer razen obiranja ljudi ni druge zabave.«

»Razumem, gospodična.«

»Rada vas imam, zato, prosim, ne zamerite!«

»Prav lepa vam hvala! Jaz pa vam moram povedati to: Človek ima že tako malo svoje duševne svobode; če bi dovolili, da nam še to malo, kar imamo, vklenejo razni jeziki ter razna, zelo redkokdaj dobrohotna mišljenja in namigavanja, bi bil človek velik revež.«

»Popolnoma prav. Vesela sem, da ste nad tistimi rekla in rekel. Pripominjam pa, da je tisti rekel in rekla v našem mestu zelo nevarna zadeva. Zato vse kolikor mogoče skrivajte. Težko se boste naučili te modrosti. Preponosni ste, vem, ali vsaj deloma si jo prisvojite,« je prosila učiteljica.

»Poskusila bom, obljubim pa ne!«

»Saj veste, da smo dekleta, ki služimo kruh v tujih krajih, izročene na milost in nemilost življenju, ki je tako trdo.«

»In ljudski zlobi.«

»Tej še posebno.«

»Zdaj pa naj bo konec modrovanja, gospodična Pavla! Kavoj skuham.«

»Ali naj kaj pomagam?«

»Hvala, bo takoj gotova!«

Zala je prinesla kavoj in lončke.

»Nalijte si, gospodična!«

»Ah, prosim, recite mi kar Pavla!«

»Res?« se je razveselila Zala.

»Če me le malo radi imate.«

»Hvala, jaz pa sem za vas le Zala.«

Novi prijateljici sta si veselo stisnili desnici.

»Velja!«

»Zdaj še nekaj, Pavla. Kovaču sem obljubila, da pojdem z njim na veselico; hočeš z menoj?«

»Prav rada, ali tudi jaz sem obljubila Trčku, da pojdem z njegovo družbo.«

»Trčku?« se je zavzela Zala.

»Njemu, da; kaj ni Trček zame kar ustvarjen?« je hudomušno vprašala Pavla.

Zala je široko odprla oči.

»Seveda ne verjameš, da bi mogla biti ljubezen med menoj, debeluško, in nerodnim Trčkom.«

»Ne mislim tako; le začudila sem se.«

»Res, le komaj kdo kaj ve, prav za prav le midva in ti sedaj. Zato pa ne hodim ob belem dnevu z njim, niti me kdaj spremlja v šolo,« se je smejala Pavla. »Tudi nobenih sitnosti nimam. Ne slišim nesramnih namigavanj in dobrohotnih svetov. Ko doseže stalnost v službi, se pa vzameva. Kakor vidiš, je reč kaj preprosta.«

»Ti si prebrisan deklič.«

»O, še malo ne. Prav vsakdanjo pamet mi je Bog dal. Zala, popij kavoj! Shladila se bo,« je Pavla s prisrčnim smehom opozorila Zalo. »V nedeljo zvečer pa bom že tako uredila, da pridem pote, če se nisi drugače zmenila z inženirjem.«

»Saj sem te prosila za to. Kar pridi!«

»Dobro, jaz bom Trčka že na plesu našla, pa hvala za kavoj in še kaj!«

»Tudi tebi za vse hvala!«

Pavla je zadovoljna odšla. »Nisem se motila; Zala je dobro in ljubko dekle.«

»Vidiš Pavlo! Kdo bi si mislil, da je ta debeluška tako prisrčno bitje,« si je mislila Zala, kar vesela nove prijateljice.

Dekleti sta bili že pripravljeni, ko je v nedeljo zvečer potrkal Kovač na vrata Zalinega stanovanja.

»Dober večer! Ste pripravljeni? O — pa niste sami?« se je neprijetno zavzel inženir.

»Moja prijateljica!« je predstavila Zala Pavlo, dasi so se dobro poznali.

»Me veselil!« je kislo odvrnil Kovač. Škodoželjen smešek je zaigral pod Pavlinimi trepalnicami.

»Lahko kar gremo,« je menila Pavla.

»Kakor velewa gospodinja,« se je umaknil Kovač.

»Pojdimo!« je odločila Zala.

»Lepo vreme imamo,« je zinila Zajčeva pred vrati ter se ozirala po zvezdah.

»Vrag naj te vzame!« jo je sam pri sebi klel Kovač. Silno mu je bila na poti. Rekel pa je: »O, da, prav lepo je. Zvezde trepečejo; nemara dobimo še sneg.«

»Ni izključeno,« je bleknila Zala kar tja v en dan.

»Že dolgo vas nisem videl, Zalka! Kaj ste počeli ta čas?« se je obrnil k njej Kovač s toplim glasom.

»Strašno dolgo, da, že od obeda se nisva videla,« je odvrnila Zala nejevoljno; ni ji bilo všeč, da ji dvori pred Pavlo.

»Verujte mi, da je lepše, če se človek bolj poredko vidi z ljubo osebo,« se je vtaknila Pavla.

»Kdo te kaj vpraša?« se je tiho zjezil Kovač, a prav vljudno odgovoril, da je morebiti tako, kakor ona misli, čeprav se z njenim mišljenjem ne strinja. Med tem so prišli do hotela. Vhod je bil slavnostno okrašen in razsvetljen. Po širokih stopnicah so vrveli praznično oblečeni mladi ljudje.

Na širokem hodniku se je iz mračnega kota pojavil Trček.

»Kje pa si bila tako dolgo?« je tiho očital Pavli.

»Si me dolgo čakal?« ga je mehko vprašala.

»Vprašaj! Celo večnost sem te čakal!«

Srečen nasmeh je ožaril Pavlina lica.

»Na svidenje, Zala!«

»Z Bogom, z Bogom!« jo je veselo odpravil Kovač ter mimogrede pozdravil Trčka.

V veliki dvorani so že plesali. Hrupna godba se je razlegala po vseh prostorih.

»Komaj sem čakal, da vas spet vidim!« je iznova začel inženir.

»Res?« je zamišljeno vprašala Zala.

»Zakaj mi ne verjamete?«

Molče ga je pogledala v oči. Rada bi prodrla vanj, da izmeri njegovo pravo misel. Ali v ognju njegovih poželjivih pogledov ni bilo nič tistega, kar je iskala; to jo je begalo.

Zavrtel se je z njo v lahнем valovanju plesa.

»Zala, recite mi kar ti! Saj se že dolgo pozna in tako rad vas imam,« ji je šepetal v uho med plesom. Njegova močna roka je trdo objemala njeno vitko postavo. Njegove široke ustne so drhte v poželjenju.

»Hočeš!?« jo je rotil in prosil.

Njo je omamljala godba, vrvež in njena lastna mladost.

»Hočem,« je tiho dahnila vanj. Njegove ustne so se za hip približale njenim kot vroč plamen. Zalila jo je rdečica, vlažno so zasijale njene oči. Potlačila je vznemirjenje ter se vsa vdala omami

Pred mladim parom je niknila profesorica Slavka...

plesa in njegove bližine. Ne za dolgo. Pripravnik Miholič se je globoko poklonil pred njima.

»Prosim!« Kovač se je uslužno nasmehnil in tiho zaklel. Potem je šla Zala plesalcem iz rok v roke.

Med odmorom jo je povabila Pavla k svoji mizi. Tam je stoloval srečni Trček v družbi plavalasega gospoda.

»Gospodična Zala Trdina, Kraševka in tukajšnja uradnica — gospod Miroslav Vran, naš novi sodnik, iz Ljubljane doma,« ju je predstavila Pavla.

»Lepše si ne moremo misliti. Kako lepo smo se našli. Pavla je štajerka, jaz sem Dolenjec, grem še po Gorenjca! Aha, tamle se klata naš dolgokraki iblajtar. Tone, pridi no sem!« je vpil čez vse

mize dobrovoljni Trček in vabil k mizi.

»To je Tone, kraljevski carinik iz bohinskega kota in zábel naše ožje družbel!« je na ves glas oznanjal Trček.

Tone je spustil svoje sloko telo na ponudeno mesto in zmotal pod mizo svoje dolge krake.

»Zdaj sem pa vaš, hoteli ali ne!« se je obrnil Tone k dekletoma s širokim, prisrčnim smehom.

»O, prav radi si vas pridržimo,« sta ga sprejeli veseli dekleti.

Pred mizo slovenskih veseljakov se je pojavil ves svetel v svoji eleganci inženir Kovač ter povabil Zalo na ples. Trenutek se je pomišljala. Ko se je zbrala tako prijetna in vesela družba, ji je bilo kar sitno, da je prišla s Kovačem na ples. Čar, ki je še pred kratkim vel iz Kovačeve uglajenosti in ognjevitosti, je čudno otemnel.

»Prosim!« je ponovil inženir.

Zala se je vdala.

»Tegale bo treba zbiti iz sedla!« je rekel Tone, ko je Kovač odpeljal Zalo.

»Kaj boš ti zbijal, saj imaš nevesto,« ga je spomnil Trček.

»Čeprav, škoda je tako imenitnega dekliča.«

»Jaz pa sodim, da je Zala prepametna, da bi šla komu na lim. Bo že sama uvidela. Ne skrbite zanjo,« je mirno rekla Pavla.

»Malo šole ji tudi ne bo škodilo. Le naj si osmоди bleščeča krilca. Potem bo milostljivejša z nami ponižnimi,« je dejal sodnik Vran s prizvokom rahle zavisti.

»Pijmo, bratci! Meni se zdi, da je Pavla že misijonarila pri Zalki, sicer bi s tako gotovostjo ne branila prijateljice,« je menil Trček in pomežiknil Pavli.

»Veste kaj, Zala je preveč samostojna in samoraslo steblo. Nedostopna je za kakršne koli vplive. Pokori se le sebi in svojim načelom, ki niso prav nič vsakdanji. Sama mora priti do odkritja. Je izmed tistih ljudi, ki jim je bil v dušo vsajen dvom poleg zaupljivosti. Razen tega je močna in odporna narava. Taki ljudje rasto sami iz sebe, v dobro ali zlo, kakor jim ukazuje njihovo svojsko bitje. Jaz jim zavidam nebrzdano rast, toda strah me je njihovih bolečih blodenj in osame.«

»O, Pavlica, kdo bi si bil mislil, da kaj takega premoreš,« jo je občudoval Trček.

Tone in Miro sta napeto poslušala.

»Potemtakem je ta Zala prezala — trd oreh tudi za Kovača,« je zadovoljno pribil Tone.

»Na zdravje na to prelepo misel!« je oživel sodnik. Trček ga je pomembno pogledal in skril svoj zadovoljni nasmeh v kozarcu vina.

»Zala ima enega čistilca več v svoji trumi. Na zdravje, duša biriška!« mu je napil Trček.

»Ušla si mi,« je očital Kovač Zali med plesom.

»Nisem te hotela žaliti. Vesela sem; prijetno domačo družbo sem našla. Med njimi se počutim kakor doma. Vsak med njimi nosi s seboj nekaj svoje domačije. Tako zbrani pa se drobci strnejo in pred seboj občutiš celoto domovine.«

»Naivna je,« je za hip pomislil Kovač. Ali ko je ujel njen odkriti pogled, jo je še tesneje privil k sebi.

»Zakaj ne moreš posvetiti del svojih misli meni?«

»Tudi o tebi dosti razmišljam.«

»Kako?« je hotel zvedeti nestrpni Kovač.

»Prihodnost bo povedala zaključke mojih premissljevanj,« se je smeje umaknila nezaupljivka.

»Pojdiva na vrt, tu kar duši vročina in sopara!«

Krenila sta k izhodu. V tistem hipu je fanfara napovedala nageljnove ples. Pred mladim parom je kakor iz zemlje niknila profesorica Slavka s šopom rdečih nageljnove v rokah.

»Tebe sem izbrala, Mihajlo!« je pridušeno zahtevala razburjena črnka. »Ali mi ga odstopite za

ta ples?!« se je dvignila črna glavica in razjarjeno pogledala presenečeno Zalo.

»Prav rada,« je Zala izpustila lakete svojega plesalca. Profesorica je za hip obstala. Zalin odkriti in vedri pogled jo je razorožil. Ljubosumni gnev se je pomešal z grenko bolečino.

Zala se je začudila razburjenemu Slavkinemu vedenju. »Bog ve, kaj ji je padlo v profesorsko glavo?« Ni namreč opazila bledice na Kovačevem obrazu in škodoželjnega smeha njihovega pripravnika, ki se je motal okoli njih. Odhitela je k Pavlini družbi.

»No?« se je izzivalno vzpela v Kovačeve roke profesorica.

»Motiš se, če misliš, da me boš k čemu prisilila!« je sikal razdraženi Kovač ter se reševal svoje ljubice.

»Bomo videli!« se mu je spet približala Slavka.

»Pusti me!« je zarežal ter se izvil iz gneče plesalcev, ki so ju obkolili. Slavka je ostala sama med muzajočimi se obrazi. Bledela je in rdela v strašni razburjenosti. Pristopil je profesor Bilka, njen večni, tako zasmehovani vitez.

»Koleginja, slabo vam je; dovolite, da vas povedem na zrak.«

»Slabo!« je siknila vanj, da so se ji zableščali zobki.

»Da, ljuba koleginja!« ni popuščal Bilka. »Pomirite se!« jo je skoro vlekel k izhodu. Za njima so si namigavali ljudje in pridno brusili jezike.

»Ali si niste nobenega izbrali za nageljnove ples?« je podražil doktor Vran Zalo.

»Doslej nobenega. Vas volim! Če me hočete.«

»Oh, velika škoda, da ne znam plesati. Pa nič za to, lastim si pravico do vaše družbe; kar tu poleg mene sedite!«

»Zala ne ve, da ima tako strupeno tekmovalko,« je šepnil Trček Pavli. »Tudi meni se zdi, da ni opazila, kako je pustil Kovač na cedilu svojo profesorico. Kar izgubil se je, boji se škandala.«

»Nič se ne spovedujta vpričo nas!« ju je opomnil sodnik. »Vstanite! Predlagam, da združena Slovenija pije bratovščino!«

»Tako vas imam rad,« se je Tone skoraj razjokal od veselja.

»Kasno je, domov bo treba,« se je spomnila Pavla.

»Eh, Trček, ali te bo tako držala na vrvi?« ga je podražil Vran.

»Tudi na verigi, če hoče,« se je postavil Trček.

»Pa pojdimos!« so vstali vsi.

»Kaj pa ti, Zala? Tvoj vitez te je pustil na cedilu,« jo je podražil Tone.

»Nič za to, me bosta pa spremila ti in Vran.«

Aimé Perret: Zadnja popotnica. (Luksemburški muzej, Pariz.)

»Za dva ni prostora ob tvoji strani. Jaz te bom spremil!« se je dvignil Miro.

»Kaj pa, če vaju kje za ogrom počaka tvoj fant?« ni dal miru iblajtar.

»Moj fant? Kdo pa vam je rekel, da je Kovač moj fant?«

»Tako pravijo; saj si prišla z njim na ples,« jo je zbodel Vran.

»Oho, še daleč ima, da bo moj fant!«

»Tako, zdaj pa ne gremo nikamor! Fantè, prinesi še pijače!« se je navdušil sodnik. Pavla in Trček sta se spogledala.

»Pa naj bo. Jaz nikoli ne kvarim veselja,« se je spet široko usedel za mizo Trček ter potegnil še Pavlo za seboj.

Zvezde so bledele, ko je spremljal sodnik Miro Zalo domov. Pomenkovala sta se o tem in onem tako zaupno, kakor da se poznata že izza mlada.

»Se vam kdaj toži po domu?« je vprašal Vran.

»Pa še kako toži; zdaj šele vidim, kako napak sem storila, ko sem prosila v te kraje.«

»Sami ste prosili sem?« se je čudil sodnik.

»Sama,« je z otožnostjo povedala Zala.

»Imate starše še žive?«

»Hvala Bogu, živi so in zdravi. Tudi brate imam in sestre, ded in stara mati še živé. Mi smo, kakor vidite, mnogočlanska družina. Vse jih imam rada in toži se mi po njihovi ljubezni, ali še vse bolj boleča je misel na domačo zemljo, na naše nebo. To, to je, kar imam najrajši na svetu.«

»Čudno —« je zamišljeno dejal Vran. »In po burji se vam toži?«

»Po njej še najbolj,« ni povedala vsega. Sramežljivo je skrila veličino svoje boleče ljubezni.

»Privadili se boste tujini, saj sem se privadil jaz in še mnogi drugi. Prva leta se vam toži po domu, po ljudeh in domači zemlji. Potem vse to obledi ter se odmakne od nas, kajti živeti moramo. Jaz le redko mislim na šentjakovski trg; redko, pravim, ali to s hvaležnim spominom. Vi pa, kakor vidim, mislite s hrepenenjem in bolečino.«

»Da, z bolečino,« je kakor odmev ponovila. Kaj naj mu razlaga, on ne bi doumel hrepenenja po zemlji in širokih razgledih. Meščan je, ozke meje je dobilo njegovo občutje. Ona pa je rasla na kmetiji, na gmajni in polju.

Prišla sta pred hišo Zalinega stanovanja. Obstala sta in hipoma oba umolknila. Segla sta si v roke. Zala je čutila, da se Vranu roka rahlo trese. Še enkrat mu jo je stisnila. Njuně oči so se srečale in za trenutek obstale. Zala je sprostila Vranovo roko in odhitela po stopnicah. V sobi je v plašču hodila nekaj minut gor in dol.

»Kaj naj to pomeni?« se je nemirno vprašala. »Nič!« je zmetala obleko s sebe in legla.

Nič — in vendar dolgo ni zaspala.

(V drugo naprej.)

KRAČA SVETEGA ANTONA

Jože Dular

Mlinar Matevž je stal ob oknu. V grode je bil do vrha nasul žita, postavil škafe in spustil stope. Zdaj bo spet nekaj časa mir. Vse bi bilo, ko bi le ljudje ne bili tako sitni. »Zmelji, Matevž, še danes pridem, pod noč boš menda naredil. Daj, gotovo daj, da ne bom hodil zastonj!« Tako ti prosi vsak od prvega do zadnjega. Ti pa melji! In ljudje nočejo vedeti, da imam samo dve roki in samo štiri kamne.

Matevž je snel kapo in jo izstepel ob stebru. Otrl si je beli prah s trepalnic in obrvi ter z roko potegnil po mrzli šipi. Prav k steklu se je nagnil, da bi bolje videl skozi snežni metež. V žlebovih je klokala voda, zamolklo grgrala in zginjala pod kolesi. Na debelih oseh in matarogah se je nabiral led, na prečnih tramovih se je v svečah spuščal tik nad vodno gladino. Včasih je potegnila burja in zanesla oblak snega ob okno, da se mu je kar zablestelo pred očmi in ni razložil ničesar.

Stopil je od okna in narahlo odprl vrata. Nekaj metrov pred njim je skoraj negibno ležala siva gladina reke, ki se je nenadoma prelamljala in zginjala v belih penah pod jezom. Že je hotel mlin zapreti, ko je v daljavi zapazil čoln. Le kdo vozi v takem metežu v mlin? Napenjal je oči in gledal. Vedno bliže je prihajal čoln, vedno večji je postajal, Matevž je že razložil rdečo ruto, vrečo žita na krmi, okorno veslo, ki je krililo kakor odlomljena perotnica po zraku. Vedno bolj razločna je bila ženska postava, ki se je motala iz snežnega meteža. In ko je bila nekaj deset metrov pred njim, jo je spoznal. Bila je Gela, hči starega Gričarja iz Strmol.

Še nekajkrat se je pogreznilo veslo v vodo in čoln je rahlo udaril ob breg.

»Glej jo no, Gelo!« se je veselo začudil fant in ji pomagal iz čolna. »Kaj je res taka sila, da voziš v tem viharju? Saj bi te skoraj burja odnesla v Krko!«

»In če bi me?« se je zasmejala dekle in si otreslo sneg z rute in ramen.

»Ne sme te! Kaj bi počel brez tebe?«

»Matevž, molči! Oče so proti. Ne smejo vedeti, da sem bila tukaj. Davi so naročili hlapcu, naj pelje žito v mlin. Pa sem ga preprosila, da mi je prepustil to delo.«

S hitro kretnjo si je popravila ruto in skočila v breg na stezo. Na gladkem kamnu pred mlinom ji je spodrsnilo in Matevž jo je prestregel v roke.

»Ti moja, moja razigrana Gela!« se je nasmehnil.

»Pusti, Matevž, in vzemi vrečo! V pol ure moram biti nazaj. Samo povedati sem ti hotela, da so bili oče včeraj strašno hudi; rekli so, da mlada kri nori in ne ve, kaj dela, in mi bodo zato že sami izbrali pravega.« Glas se ji je tresel in iz oči so ji silile solze.

Narahlo se je oprostila njegovih rok. Matevž je ostal nepremičen. Roke so se mu same od sebe povesele. V njegov odpeti suknjič se je zaletavala burja. Uprl je svoje črne oči v dekle in jo gledal nepremično, s strahom in žalostjo.

»Torej je res, česar sem se vedno bal?« je dejal po dolgem molku. »E, Gela, nisem mislil, da bo tako žalostno slovo.«

»Kakšno slovo, Matevž? Kdo govori o slovesu?« je plašno vprašalo dekle.

»Kdo drug? Saj ti ga je izbral oče. Kaj hočem še jaz?« Pograbil je vrečo in stopil v mlin.

»Matevž, počakaj, res ne vem, kaj hočeš?« je zaihtela za njim. »Matevž, Matevž!«

Okrenil se je na stopnicah. Ko jo je videl v solzah, je nežno vprašal:

»Gela, pa ga morda res nimaš rada?«

»Koga?«

»I, onega, ki ti ga je izbral oče.«

»Saj mi ga še ni izbral. Nobenega nimam! Pa bom očeta prosila, naj me puste k tebi, Matevž!« Oklenila se ga je okoli vratu, se raznežila kot otrok in hitela skozi solze:

»Matevž, ne goni me od sebe! Ne pusti me proč! Očeta bom prosila, saj je bil vedno dober z mano. Dovolil mi bo, da bom tvoja. Ali slišiš, Matevž?«

»Slišim, Gela, moja, samo moja Gela!«

Dvignila je glavo. Rdeča ruta se ji je razvezala, da so se izpod nje vsuli svetlorumeni lasje. Burja se je znova zagnala od Eremitovke preko hriba in zanašala oblake snega okoli njiju. V lase jima je silil sneg, v oči, na tople roke, a onadva nista čutila.

Gela pa se je sklonila še nižje in šepetala:

»Drugi teden bo žegnanje pri svetem Antonu v Meniški vasi. Najlepšo kračo ponesem svetniku.

Pravijo, da rad pomaga ubogim v stiski. Potem se bo gotovo dal oče omečiti. Daj, Matevž, pridi še ti! Saj ne boš veliko zamudil. Saj veruješ, da pomaga sveti Anton, saj veruješ, kajpada veruješ, Matevž, moj dragi!»

»Seveda verujem, Gela, tebi vse verujem,« je vedro pritrjeval Matevž in jo objel. In bilo mu je, da bi od veselja kričal v burjo, ki se je zaletavala preko reke: verujem... verujem...

*

Mlinar Matevž je stopal po zamrzli cesti.

Rdeče jutrnje sonce je vstajalo nad Rumanjskimi košenjicami. V globeli nad Krko je ležala megla in le goli vrhovi jagnjedov so se dvigali iz nje. Sneg se je prilepil na drevje in grmovje je bilo posuto z ivjem.

Matevž je tiščal roke v žepih in potisnil kučmo prav na oči. Včasih je hušknil v pesti, pa jih je spet hitro vtaknil nazaj. »Ej, vražje si mrzel danes, sveti Anton!« je brundal sam vase, »menda veš, da imajo zaljubljeni toplo kri, pa si jim poslal mraz. Ni lepo od tebe, svetec! Na mlinskih kolesih se bo spet nabralo ledu, da bom imel dela za dobro uro, preden ga bom vsega obsekal.«

Nenadno je obstal in prisluhnil skozi meglo. Tanki glasovi dveh bronastih zvonov so pritipali do njega.

»Tri četrti,« je pomislil. »Dobro moram stopiti, da ne bom zamudil.«

In se je zagnal po cesti, da so zmrzle kepe hreščale pod nogami.

Ko je prišel pred cerkev, rdeč in zasopel, ura še ni udarila. Še nekaj minut je bilo pred osmo. Pogledal je po ljudeh okoli sebe, enkrat, dvakrat. Na korenine starega hrasta je stopil, da bi videl, če je ni morda zgrešil. Gele ni bilo med ljudmi. »V cerkvi je,« je uganil in potlačil prvi strah. »Kaj bi delala tu na mrazu?« Snel je kučmo in stopil proti vhodu.

»Hej, Matevž, kaj te pa poganja danes, da si tako uren? Saj še župnika ni v cerkvi!« je zakričal za njim Medetov Tone. Matevž se je ozrl na gručo fantov, ki so se mu smejali.

»Zdaj sem se izdal. Neumen sem kot otrok, ki dobi igračo, pa je vesel, da skoraj hišo obrne,« je pomislil. »Saj Gela me bo počakala, v cerkvi pa tudi ne morem govoriti z njo.«

Mlekarica je prišla. (Fot. Fr. Krašovec.)

Naredil se je brezbržnega in stopil med fante. »No, molitev nikoli ne škoduje,« je dejal in potisnil kučmo še bolj na oči.

Fantje so se zasmeli, pa so brž utihnili. Zagledali so starega župnika, ki jo je mahal naravnost mednje. »Koštruni, v cerkev pojdemo, ne? Enkrat v letu je sveti Anton, pa še tedaj bi radi mudili, e? Slabe žene vam bo priskrbel. Kaj, tudi tebe je prignalo?« se je začudil Matevžu. »Lani te ni bilo!«

»Malo sem prišel pogledat,« je zardel Matevž.

Župnik se je obrnil v zakristijo. Za njim so se počasi razmajali skozi stranska vrata fantje, kakor čreda za svojim pastirjem.

Matevž je v kotu zapazil Gelo. Kar na kamnu je klečala, venomer je pregibala ustnice in se zaupno ozirala na glavni oltar, kjer je stoloval dobrodušni svetnik z rejenim prašičem ob nogah. Njena košara je bila prazna in pogled mu je nehote ušel na stranski oltar, kjer so se na široki deski grmadile krače, ki so jih prinesli verni ljudje dobremu svetniku. Tu so bile krače, prinesene v zahvalo, ker se je živina med letom dobro redila, ker ni bilo bolezni v hlevu in hiši, ker je pšenica vrgla letos še enkrat toliko kot lani, ker jim je prizaneslo nebo s točo in sušo. In med njimi so bile »ljubezenske krače«, kot so jih imenovali hudomušneži. Te so prinesle dekleta, ki so prosile svetnika pomoči za svojo ljubezen. Prosile so ga, da jim nakloni za moža najlepšega in najboljšega fanta v soseski.

Zvonec pri zakristiji je zapel in stari župnik je pristopil k oltarju. Danes je prišel sam maševat v to revno podružnico, ki še orgel ni imela. Tem ljudem je potrebna trda beseda, kaplanova je premehka zanje.

Tako je mislil župnik, ko je stopal od evangelija na prižnico. Ko je odmolil očenaš in pogledal po ljudeh ter zagledal zvrhan kup krač na stranskem oltarju, se je premislil. Vsak človek je slab, na dnu srca pa morda le gori malo ljubezni do bližnjega. In njegovi farani so bili kljub vsemu dobri. Pa jim je povedal zgodbo o svetem Antonu, o ljubezni in milosti božji, o trdem življenju na tem svetu in o večnem na onem.

Matevž je poslušal in se venomer oziral po Geli. Skušal je razumeti župnikove besede, pa se mu je mednje vrivala njena podoba in mu vse zmedla. Vse se mu je vrtelo po glavi, kot norčavemu človeku, ki se za veselje napije vina. Šele ko je župnik stopil mimo njega s prižnice, se je zavedel. Ostre oči starega duhovnika so se zapičile vanj.

Matevž se je poskušal zbrati. S silo je premikal ustnice in molil. Sam ni vedel, kdaj se je končala maša. Ljudje so se pričeli usipati iz cerkve. Naglo se je prekrižal in stopil proti vratom.

Za cerkvijo je počakal Gelo. Samo roko ji je stisnil in oba sta se nasmehnila. Matevž v sreči ni našel prave besede, molčal je. Ko pa sta stopala po poti tesno drug ob drugem, jo je zaupno vprašal: »Gela, kaj misliš, ali bova uslišana?«

»Seveda, Matevž! Kaj ne veruješ? Če ne bova uslišana letos, greva drugo leto še enkrat. Čakala te bom, moj dragi!«

In Matevž se je nenadno ustavil in jo objel. »Ti moja najdražja,« ji je rekel in nič več.

Rumenkastordeče sonce pa je pravkar prodrlo meglo in obsijalo dvoje srečnih ljudi.

*

Stari župnik je stopil iz zakristije k stranskemu oltarju. Sam nase je bil nejevoljen. Premalo jih je zgrabil na prižnici, kostrune svojeglavne! Udariti bi moral po njih, pa jih je božal. Še potuho jim je dajal. Kakor da bi tiste krače, ki so jih v svoji ošabnosti nametali za reveže na oltar, odtehtale vse njihove hudobije. Kračo sem dal za reveže, zdaj pa lahko živim nemarno, in če se mi kakšna beseda spesni z jezika Bogu in Materi božji v kvar, bo že krača potlačila hudobijo pred božjim stolom. Tako mislijo ti topoglavci.

Tako je ugibal sivolasi starček in trdo stopal k stranskemu oltarju. Tam je obstal in gledal cerkovnika, ki je metal krače v vrečo. Še danes dopoldne jih bo vse razprodal na javni dražbi pred cerkvijo.

»Gospod župnik, sto dinarjev bom klical za tale kos,« je dejal in spuščal veliko stegno v vrečo.

»Kakor veš, Janez. Tvoja stvar je in jezik imaš tudi! Čim več denarja dobiš, več revežev bomo

oblekli in obuli. — Počakaj, kaj pa je onile listek zraven?« ga je hlastno ustavil župnik.

Na koncu stegna je bil pritrjen bel listič. Župnik se je sklonil, ga odtrgal in na njem bral z dekliško roko napisano: »Ljubi sveti Anton! Matevža mi varuj.« Spravil je listek in se nasmehnil.

Zunaj cerkve je vprašal cerkovnika: »Ti, Janez, za katero pa opleta Matevž?«

»Mlinarjevega imate v mislih?«

»I, seveda, saj drugega ni tukaj blizu.«

»Z Gričarjevo Gelo iz Strmol sta si na roke. Pa bo težko kaj. Stari se ne bo rad vdal. Premalo denarja ima zanj Matevž. Ampak če se dobro premisli, po mojem...«

»Molči in ne čenčaj! Nisem te tega vprašal,« ga je trdo prekinil župnik. »Vrečo vzemi in pojdi! Ljudje čakajo na mrazu.«

Cerkovnik je odšel in kmalu se je na drugi strani cerkve zaslísal njegov hreščeči glas.

»Krača, čisto mlada krača, od najboljšega prašiča v fari, ljudje božji, najboljšega pravim, samo dvajset dinarjev, kdo dá več, v prvo... v drugo...«

»Dva in dvajset,« kdo dá več... v prvo... v drugo...« je odmevalo v mrzlo januarsko jutro.

Sivolasi župnik pa je nemirno hodil po zakristiji. Nad samim seboj se je jezil in nad ovcami nevernimi, ki zahtevajo čudež od Boga ter svetnikov, a nemarno živeti ne nehajo. Sedemkrat se je že ustavil pred vrati, sedemkrat je pritisnil na kljuko in sedemkrat jo je spustil. Na čelo so mu sedle gube, misel je bila trda in okorna: Mene, pastirja svojega je poslal, da po svoji slabi pameti najdem pravo pot, da odprem oči starcu v Strmolah in onadva pripeljem skupaj, da bo vse prav in po volji božji na tem in onem svetu.

Tako je mislil stari duhovnik. Končno je pritisnil na kljuko. Zunaj so se razhajali zadnji ljudje. Župnik se je prekrižal z blagoslovljeno vodo in se spustil po bližnjici naravnost proti Strmolam.

Stari Gričar ga je pridržal pri kosilu. Težko je bilo, a končno se je le vdal. »Gospod župnik, naj bo v božjem imenu tako kot vi pravite. Menda bo že prav, če Bog hoče tako.«

In sivolasi župnik mu je stisnil roko. Tako prisrčno se je nasmehnil, kot bi videl nebo odprto, in celó staremu Gričarju je bilo nerodno.

*

Drugo sredo v predpustu je bila poroka. Ne v farni cerkvi, ampak pri podružnici svetega Antona. Njun duhovni pastir ju je zvezal za vse večne čase. Na srce jima je postavil besede, naj vedno, v težkih in lahkih urah, v veselju in radosti, v

žalosti in trpljenju vedno trdno zaupata v pomoč Njega in njegovih svetih izbrancev v nebesih.

Onadva pa sta molčala v preveliki sreči. In ko sta Drobni Matevž in njegova žena Angela po maši odhajala iz cerkve, je zvonilo poldne. Dostavila sta še očenaš v čast svetemu Antonu v zahvalo.

ČUDEŽNA PRAVLJICA O PTIČKU ENONOGU

Sonja Sever / Ilustriral Slavko Pengov

Bil je mrzel zimski dan; sneg je nepretrgoma padal izpod neba in pokrila polja in travnike z mehko, belo odejo. V zasneženih vrtovih, pod vejami dreves so žalostno čepeli ubogi ptički in se lačni ozirali po hrani. Vse daleč naokoli je bil sam sneg in led in prav nič niso mogli opaziti, kar bi napolnilo njihove prazne želodčke. V hudi stiski so se vedno bolj približevali hišam, milo čivkali in prosili za drobtinice kruha. Eden od njih je bil tako zaupljiv, da je sédel na okno male Zorke in s kljunčkom potrkal na steklo. Zorka je vsa radostna odhitela v kuhinjo po kruh, da bi nakrmila lačnega ptička. A kako se je prestrašila, ko se je s kruhom vrnila! Drobne ptička

ni bilo več, slišala je še njegov obupno čivkajoči glas pod oknom in ko je pogledala na dvorišče, je videla, kako se njen mali prijatelj z vsemi močmi skuša rešiti iz pasti, ki so jo nastavili zlobni otroci. Deklica je urno pohitela ubogemu ptičku na pomoč, a milo se je razjokala, ko je našla zraven

pasti le še odlomljeno nožico, ptiček pa je od bolečine skakal od veje do veje na bližnjem drevesu in se oziral za njo. Sočutno je pobrala drobno nogo, jo potrta odnesla v svojo sobo in položila na mehek papir v malo škatlo. Odslej je Zorka vse dni žalostno razmišljala o usodi ubogega ptička, ki sedaj tava Bog ve kod brez nožice.

Ptiček pa je medtem ves žalosten frfotal od drevesa do drevesa. Rana ga je hudo bolela. Nič več se ni upal na Zorkino okno in stradal je vso zimo. Drugi ptički so ga sedaj, ko je bil pohabljen, začeli gledati postrani in nič več se niso družili z njim. Poredni vrabci so ga celó glasno zasmehovali in kričali s streh:

»Ptiček, ptiček Enonog,
skoči, skoči naokrog!«

Ko je ubogi ptiček to slišal, se mu je stisnilo drobno srce in dve solzi sta mu kanili čez kljunček. Postal je samotar.

Končno je huda zima popustila in tudi rana se je zacelila. Ko pa je prišla lepa pomlad in je zopet zasijalo toplo sonce, si je tudi ptiček Enonog zaželel kakor vsi drugi ptički družice, da bi z njo splel gnezdo, topel dom za novi rod. Zato je začel navsezgodaj lepo peti in vabiti družico. Pel je tako milo, da so celó iz daljnega loga priletele lepe nevestice. A ko so ptičke opazile, da je lepi pevec enonog, so zopet urno odletele. Od dneva do dneva je ptiček Enonog vse lepše in vse bolj otožno prepeval; pel je najlepše od vseh ptičkov, toda kljub lepemu petju ga ni nobena ptička hotela. Minili so dnevi in tedni, druge ptice so že zdavnaj splele svoj dom, on pa je še vedno sameval.

Nekega dne je od žalosti odletel daleč proč. Dolgo je letel in ko se je utrudil, je sédel na brezo, ki je samevala sredi polja, in tu tako otožno in presunljivo zapel, da je celó samotna breza od žalosti povescila svoje veje in od ganjenja rahlo zatrepetala z listjem. A to njegovo prelepo petje ni slišala le breza, ampak tudi prekrasna ptička, nevesta Čopoglavka iz bližnjega loga. Priletela je k samotni brezi in dolgo poslušala čudovite melodije. Ko je Enonog zagledal lepo Čopoglavko, mu je od radosti zasijalo oko in njegov glas se je od sreče dvigal do nebes. Toda nenadoma mu je hotelo od žalosti počiti drobno srce, ker se je spomnil sredi petja, da ga bo tudi ta lepa nevesta zapustila in odletela nazaj v gozd. Zato je postalo njegovo petje tako otožno in pretresljivo žalostno, da je samotna breza še bolj povescila svoje veje in nevestici so se od ganjenja orosile lepe oči.

Ko je ptiček prenehal, se mu je Čopoglavka prijazno približala in ga milo vprašala: »Reci mi, bratec, zakaj je tvoja pesem tako žalostna?«

Ptiček Enonog se je hudo prestrašil, skril je pohabljen nogo pod perje in še lepše in še bolj otožno zapel.

Ko je končal tudi to melodijo, ga je zopet vprašala lepa ptička: »Reci mi vendar, bratec, kaj ti je ranilo srce, da je tvoja pesem tako otožna? Pojdiva, poletiva malo proti soncu, da boš pozabil svojo bol!«

»Ah ne,« je žalostno odkimal Enonog, »ostaniva rajši tu, ker tudi najlepše sonce ne more ozdraviti moje boli.«

»Kaj ti je umrla družica?« je sočustvovala dobra ptička.

»Ne, lepa nevesta,« je žalostno odkimal Enonog, »še večja je moja bol, ostal sem brez družice, ker nobena ptička me ne mara in tudi ti me boš prav kmalu zapustila in odletela.«

Čopoglavka je začudeno pogledala lepega pevca; kar ni mogla razumeti, zakaj bi ga zapustila in odletela, ko je vendar prav on s svojim petjem zbudil v njej najlepšo in najnežnejšo ljubezen. Stresla je z glavico in rekla: »Motiš se, bratec, zelo rada poslušam tvoje petje. Ti si bil prvi, ki si s svojim petjem ganil moje srce.«

Ko je Enonog slišal te besede, ga je obšla velika radost, pa tudi — velika žalost. Najrajši bi še naprej skrival svojo pohabljenost nogo, toda dejal si je junaško: »Nočem je varati.« In spregovoril je s pretresljivim glasom: »In vendar, draga ptička, tudi ti boš odletela in me zapustila, ko zveš, da sem enonog.« Vstal je in nevesta je videla, da ima čudoviti pevec res samo eno nogo.

Toda kako se je začudil ptiček Enonog: lepa ptička ni odletela kakor vse druge, temveč še bolj se mu je približala in rekla z ljubečim glasom: »Motiš se, dragi, ne bom odletela, prerada poslušam tvoje petje in ljubim tvojo pesem, tvojo dušo in ne le tvoje zunanosti.«

Ptičku se je zdelo, kakor da so se mu nenadoma odprla nebesa. Zlato sonce mu še nikoli ni

tako lepo sijalo, cvetice niso še nikoli tako lepo dehtele in srebrni potoček ni še nikoli tako prijazno žuborel izpod breze kakor sedaj. Nežno je naslonil svojo glavico na ljubljeno družico. Nato sta razprostrla lahke peruti in vsa srečna odletela proti zlatemu soncu.

Ko sta se vrnila s sončnega poleta, sta se začela pogovarjati o svoji bodočnosti. Prav kmalu sta z veliko žalostjo morala spoznati, da ne bosta mogla zgraditi svojega gnezdeca in vzgojiti otročičkov, ker kako bi enonogi oče delal gnezdo in hranil najprej družico, potem pa večno lačne mladice? Ob tej misli sta oba žalostno povsila glavici in zazdelo se jima je, da je tudi sonce otemnelo. Pa nenadoma je zopet posijal žarek sonca v srce mlade neveste: spomnila se je nekega razgovora lastovic, ki so pravkar prišle s toplega juga. Pri-

povedovale so o puščavniku v samotnem gaju, daleč čez morja, ki ljubi vse živali, kakor da so njegovi otroci. Z njimi deli svojo hrano, s ptički prepeva jutranjo molitev, jih uči medsebojne ljubezni in če je kdo med njimi bolan, ga nežno neguje in ozdravi. »O, da bi le imeli tvojo nogo,« je vzdihnila nevestica, »puščavnik v daljnem kraju bi gotovo naredil, da bi se ti zopet prirasla.«

Tedaj se je ptiček spomnil, kako je takrat Zorka pobrala nogo in jo skrbno odnesla v hišo. »Mogoče pa jo ima še,« se zamisli ptiček in pove vse svoji nevesti.

»Dobro,« reče Čopoglavka polna upanja, »grem jo vprašat. Dobra deklica mi jo bo pač rada dala, če jo še ima.«

Nevestica je urno odletela. Sedla je na odprto okno, za katerim je Zorka še sladko spala. Začela je peti pesem svoje ljubezni in žalosti. Pela je o ptičku Enonogu, ki ne more imeti družinice, o čudovitem puščavniku, ki bi jima mogoče lahko pomagal, če bi imela izgubljeno nožico.

V snu je Zorka to žalostno pesem drobne ptičke popolnoma razumela. Od sočutja se je prebudila in ko je pogledala skozi okno, je videla, kako je ptičica odletela na bližnje drevo in kukala v sobo. Urno je skočila iz postelje, vzela škatlico in nožico položila na okno. Ptička je vsa radostna prifrftala, odnesla nožico in še hvaležno začivkala: čiv čiv, čiv čiv!

Vsa srečna se je vrnila Čopoglavka k svojemu drugu in polna upanja sta sklenila, da odideta še isti dan na daljno pot. Najprej sta odletela k lastovicam. Vprašala sta jih za pot do južne dežele, kjer prebiva dobri puščavnik. Lastovice so bile zelo ljubeznive. Ko pa so slišale, zakaj hočeta ptička potovati tako daleč, so neverno majale z glavami in rekle: »Nikar ne hodita, pretežavna je ta pot in polna nevarnosti; ne verjamemo, da bi puščavnik vama mogel pomagati.« Toda Čopoglavka in Enonog se nista dala odvrniti od svojega sklepa, tudi težav se nista bala, ker velika je bila njiju ljubezen in upanje. Ko so lastovice to videle, so odletele z njima na bližnjo visoko goro in jima od tam s kljunčki pokazale, kje leži tista južna dežela. Ptička sta se hvaležno poslovila in pogumno odletela na dolgo pot.

Preletela sta nešteto hribov in dolin, prestala marsikatero nevarnost. Srečno sta ušla požrešnemu jastrebu, srečno preletela najvišje snežne gore in se končno približala morski obali, ki ju je edina še ločila od njunega cilja. Tu sta se malo odpočila in okrepila, ker najtežja pot ju je še čakala, pot čez veliko morje. Zarana, ko je vzhajajoče sonce blestelo na morskih valovih, sta se napotila naprej.

Vroče je prepekalo sonce, toda ona ga nista čutila. Tudi nista opazila, da so se začeli zbirati nad morjem temni in težki oblaki. Šele tedaj, ko je nenadoma prihrumel strašen vihar, sta se prestrašena začela ozirati, kam bi se zatekla. Pod njima so besneli morski valovi, okrog njiju pa je divjal silen vihar. Ognjeni bliski so švigali skoz ozračje in grmelo je, kakor bi se zemlja tresla, a daleč naokrog ni bilo nič, kamor bi se mogla rešiti.

V skrajni stiski sta zaklicala: »Dobri puščavnik, pomagaj nama!« In glej, kakor da bi ta prošnja res pomagala: zagledala sta jadnico, ki se jima je naglo bližala. Vsa izmučena sta sedla na jambor in se ga krčevito oprijela. Toda razbesnelo morje je treščilo jadnico na skalo sredi morja. Prestrašena ptička sta odfrfotala v zrak in pri tem skoraj izgubila nožico.

Tedaj se je skoz temo zasvetila močna svetloba. Upehana sta odletela proti njej in zadela z glavicama v razsvetljeno okno mogočnega svetilnika. Vsa omamljena sta občepela pri oknu.

»Kdo trka?« je vprašal neki glas iz svetilnika.

»Pi, pi!« sta milo začivkala revna popotnika in prosila za pomoč.

Paznik, ki je bil dobrega srca, je odprl okno, ju ljubeče vabil v toplo sobo in jima natrosil drobtinic. Vesel je bil, da sta ga v tako samotnem kraju sredi morja obiskala mala gosta z daljnega kopnega.

V toplem domu sta si ptička kmalu opomogla in ko je drugo jutro zopet posijalo sonce na mirno morje, sta veselo čivkajoč odletela skozi odprto okno na daljno pot. In preden je sonce zahajalo, sta srečno prispela na južno obalo. Tu ni bilo treba mnogo povpraševati za pot k puščavnikovi kolibi, kajti od vseh strani so romale po zraku in po zemlji živali vseh vrst k dobremu možu. Naša popotnika sta se kar pridružila temu romanju. Prav kmalu sta dospela v miren gaj, sredi katerega je stala uborna puščavnikova koliba.

Puščavnik je sedel na klopci in prepeval z gozdnimi pevci večerno molitev. Tudi naša dva pevca sta se pridružila s svojimi glaski. Pela sta tako lepo in ganljivo in tako proseče, da ju je puščavnik po končani molitvi povabil k sebi in ju ljubeznivo vprašal: »Prijateljčka, kakšna je bol, ki vaju je naučila tako lepo peti?«

Ptička sta mu zaupno sedla na rame in mu v uho pripovedovala o svoji nesreči.

»Draga otročička,« je rekel nato puščavnik, »vidim, da je vajina ljubezen lepa in vajino upanje veliko. Pa vama moram vendarle reči, da je vajin primer zelo težak. Rad bi vama pomagal kakor sem že mnogim drugim, toda vama ne morem. Žal mi je, da sta prišla tako daleč zaman.«

Ko sta ptička to slišala, sta se tako zjokala, da sta se jima šibili nežni telesci. Tudi puščavniku so prišle solze v oči. Nežno je pogladil uboga ptička in se globoko zamislil, kako bi jima vendarle pomagal. Spomnil se je svoje debele knjige. Vzel jo je v roke in dolgo listal po njej. Ptičke so napeto čez rame gledale, kaj bo knjiga dobremu možu razodela. Bilo je že mračno v gozdu, ko je puščavnik končno prebral zadnjo stran debele knjige. Tedaj je dvignil prst in dejal: »Tu stoji pisano, čujte, otročički: V komer je tolika vera in ljubezen, da odtrga cvetlico na rajskem travniku, temu bo pomagano, tudi če bi ne imel ne oči ne rok ne nog. Tako, prijatelj, sedaj sta slišala. Toda opozarjam vaju, zelo dolga je pot do rajske poljane in skoraj nemogoče je priti tja, zakaj kraljica meseca ne mara gostov, brez njene pomoči pa je nemogoče priti do cilja. Torej kaj bosta storila? Dobro preudarita, preden se odločita!«

»Midva greva in se ne bojiva nobene poti,« sta polna upanja izjavila mala popotnika.

»Potem pa vama prav od srca želim srečno pot, prijateljčka!« je prijazno rekel puščavnik. »In če se vama bo posrečilo dobiti rajsko rožo, pridita k meni in z njo bom ozdravil bolno nogo.«

»Hvala ti, dobri mož!« reče Čopoglavka z nežnim glasom. Položila je odlomljeno nožico v debelo puščavnikovo knjigo, da bi je po poti ne zgubila.

Še isto noč, ko se je prikazal svetli mesec na nebu, sta poletela mala popotnika proti njemu. Hitreje je šlo to potovanje, kakor sta si mislila, kajti rahel veter, ki je potegnil iz gaja, ju je kar nesel navzgor. Ko sta dospela do luninih žarkov, sta na njih kar drsela proti luni.

Luna je postajala vse večja in večja, dokler ni bila že skoraj tako velika kakor zemlja. Na njej pa ni bilo tako lepo kakor na zemlji; tu ni bilo bujnih gozdov ne zelenih travnikov ne veselo žuborečih potokov. Golo kamenje in skalovje je štrlelo, kamorkoli je pogledalo oko. Ptička sta

sedla na veliko skalo, začudeno gledala to puščavo in nista vedela, kaj bi počela. Nikjer ni bilo niti enega živega bitja, ki bi ga lahko vprašala za pot do kraljice meseca. Na luni je bilo vse tiho in mirno kakor izumrlo.

Nenadoma sta ptička vendarle zaslišala neko čudno hihitanje. Ko sta se ozrla, sta videla, kako iz neke velike jame v skalovju lezejo prečudna, naravnost smešna bitja. To niso bili niti ljudje niti palčki, temveč debele okrogle glave, podobne luni, na katerih so bile natakne kakor tanke paličice drobne noge in roke. Vsa srečna, da le vidita živo bitje, sta ptička prijazno klicala mesečnim malčkom: »Prosiva, bi nama mogli povedati, kje stanuje kraljica meseca?« Ko so smešni malčki slišali njun glas, so prestrašeno zginili pod skalo in se niso nič več pokazali. Ptička sta sedla na rob globoke jame in zapela svojo najlepšo pesem.

Kraljica meseca, ki je stanovala v razkošnih dvoranih globoko v notranjosti, se je nenadoma prebudila iz sna, kajti na njeno uho je prihajalo tako milo petje, kakršnega še nikoli ni slišala. Poklicala je svoje dvorjane in začudeno vprašala: »Kdo poje zunaj?«

»Dva ptička potepenca sta se pritepla do nas in sta celó tako predrzna, da sta vprašala, kje stanuje Vaše Veličanstvo. Ali naj ju naša straža kaznuje in odžene z meseca?« rečejo dvorjani.

»Ne, pripeljite ju k meni, da slišim, kaj hočeta,« je ukazala kraljica. »Njuna pesem me je ganila; tako ne pojeta navadna potepenca.«

Straža je urno odhitela in izvršila povelje. Prijazno so peljali ne malo začudena ptička v globoko jamo, ki se je sčasoma vedno bolj in bolj širila in prehajala v velikanske prelepe dvorane, razsvetljene s skrivnostno svetlobo. Oboki in stene so bili obloženi z najlepšimi biseri in dragimi kamni. Zlate stopnice in vrata so vodile v kraljičine prostore. Na kristalnem prestolu je sedela blede, a čudovito lepa kraljica lune. Njeni dolgi lasje so bili kakor lunini srebrni žarki, njene oči so bile modre kakor najčistejša sinjina neba. Tančica, ki jo je ovijala, je bila iz najmehkejše nočne megle in vanjo so bili vtakani lesketajoči se drobni zvezdni utrinki. Z glasom, ki je bil kakor glas srebrne strune, je ljubeznivo vprašala: »Ptička, kaj vaju je pripeljalo v naš daljni svet? Mar ne vesta, da je vsem zemeljskim bitjem vhod v naše kraljestvo strogo prepovedan?«

»Mila kraljica,« reče Čopoglavka, »dovoli, da tu pred tvojim prestolom zapojeva pesem najinega življenja!«

Kmalu so se razlili po veliki dvorani čudoviti glasovi njune pesmi, ki je bila včasih tako srčna, da se je celó kraljica blaženo nasmehljala, potem pa zopet tako žalostna, da si je kraljica brisala s srebrnim robčkom solzne oči.

Ko sta ptička končala, je rekla vladarica vsa ganjena: »Iz vajine pesmi vidim, da res zaslužita rajsko rožo. Hočem vama do nje pomagati.« Zacingljala je s srebrnim zvončkom. Prileteli so služabniki, katerim je naročila: »Skličite mi vse kraljice zvezd z rimske ceste.«

Ni trajalo dolgo in pred prestolom so stale prelepe vile v tančicah z lesketajočimi se zvezdami na glavi. »Poslušajte me, sestre!« je spregovorila kraljica meseca. »Želim, naj vam bo svit nocoj tako močan, da bo rimska cesta razsvetljena tja do rajske poljane. Tudi želim, da zapade svež sneg, ker nocoj se bosta moja mila gosta odpeljala na saneh po rajsko rožo.«

Kraljice zvezd so se globoko poklonile in najsvetlejša med njimi je dejala: »Naša vladarica, tvoja želja nam je ukaz.« Še enkrat so se vse pred prestolom globoko poklonile in zapustile dvorano.

Kraljica je zopet pocingljala in ukazala, naj pride krojač. Na dolgih, suhih paličkah nožicah, z velikansko iglo za ušesom, dolgim merilom okrog vratu in velikimi škarjami v desnici je smešno priskakljal dvorni krojaček. Pred prestolom se je vrgel na kolena in s tankim glaskom zapiskal: »Kraljica, čakam na ukaz!«

»Pomeri in sešij mojima ljubima gostoma plašča iz najmehkejše in najtoplejše kožuhovine,« ukaže kraljica, »ker mrzla bo noč nocoj in dolga je pot do rajske poljane.«

Krojaček se je takoj lotil dela. Veliko je meril in dostikrat je moral poskušati obleko na životkih, ker tako čudnih kožuškov še nikoli ni delal. Pa bil je mojster. Kožuški so bili kakor uliti! Od ptičkov je bilo videti samo kljunčka in oči, vse drugo pa je pokrila mehki, topli plašč. Tudi kraljica je bila zadovoljna s krojačevim delom in ga je pohvalila. Nato je ukazala služabnikom: »Vprezite najhitrejši veter v moje sani in odpeljite moja mila gosta do rajskih poljan.«

Ni dolgo trajalo in pred vhomom so zacingljali kraguljčki sani. Kraljica je tedaj rekla ptičkoma: »Srečno potujta, moja mila gosta; vse, kar naredim

za vaju, je nagrada za vajino lepo pesem. Ko bosta imela rožo z rajske poljane, se ne bosta vrnila po isti poti. Sani vaju bodo odpeljale kar do snežne gore blizu puščavnikovega gaja.»

Ptička sta še enkrat zapela v zahvalo, tokrat čudovito pesem čiste sreče.

Zelo sta se ptička začudila, ko sta prišla zopet na prosto. Debel sneg je pokrival vso mesečno puščavo in rimska cesta se je lesketala v daljavo. Sedla sta v prekrasne kraljičine sani, kraguljčki so zacingljali in hitri veter je potegnil sani s tako hitrostjo, da je luna prav kmalu ostala daleč za njima. Bliskovito sta hitela mimo prekrasnih

zvezd, ki so jima prijazno migljale v pozdrav. Z desne in leve strani ceste so sproti rasle in ginevale prekrasne, čarobno lepe cvetice iz ledenih kristalov in snežnih zvezdic, cesta sama pa se je lesketala, kakor bi bila posuta s samimi biseri. Najlepša je bila zvezda repatica, ki je ves čas hitela nad njima

in jima kazala pot do nebeške poljane.

V daljavi je postajalo vse svetlejšje in svetlejšje. Kmalu so se pokazale visoke zlate stopnice. Tu so se sani ustavile. Tudi zvezda repatica se je ustavila in pokazala na velika, z zlatom okovana in z dragulji okrašena vrata vrh stopnic. Ptička sta izstopila in šla po stopnicah do vrat. Pred njima so se odprla na stežaj in stopila sta na rajsko poljano. Kako sta se popotnika začudila! Vse naokoli je zadehtelo od opojnega vonja cvetic. Takih cvetic, kakor sta jih zagledala tu, nista videla še nikjer. Žarele so v tako krasnih barvah, da kar nista vedela, kam bi najprej pogledala. Sredi tega cvetičnega raja pa je stal velik grm, na katerem so rasle rože, še veliko lepše od vseh drugih. Na te je pokazala zvezda repatica. Ptička sta odhitela h grmu in odtrgala čudodelno rožo.

Vsa srečna sta zapustila rajsko poljano. Kraljevske sani so ju kar hitro pripeljale na visoko goro blizu puščavnikovega gaja. Hvaležno sta ptička položila topla plaščka v sani in s čudodelno rožo odletela do puščavnikovega doma.

Pravkar je vzhajalo sonce, ko je puščavnik stopil iz svoje kolibe. Ptička sta mu radostno čivkajoč poletela nasproti. Ves začuden in veselo presenečen je puščavnik sprožil roke. Ptička sta mu sedla na dlan in veselo pripovedovala, kar sta doživela v višavah. Puščavnik je šel nato po de-

belo knjigo in dolgo prebiral v njej. Končno je vzel iz nje nožico, jo namazal z medom iz čudodelne rože in prilepil k bolni nogi. Nato jo je ovil s cvetnimi listi in nazadnje še poprašil s cvetnim praskom čudodelne rože. Med delom je ves čas nekaj bral iz knjige in ko je končal, je dejal: »Tako, ptiček, sedaj pa moraš ves dan mirovati. Jutri, upam, boš zdrav.« Odnesel je ptička Enonoga v kolibo in ga položil v odprto škatlico na mehek mah. Verna družica Čopoglavka pa je ves dan skrbno obletavala bolnika. Prinašala mu je iz gaja najslajša zrna in s pesmimi kratila čas.

Ponoči je Enonog sanjal prav čudne sanje. Sanjal je, da je stopil v kolibo smešni dvorni krojač kraljice lune in mu z dolgo iglo začel šivati k telesu odlomljeno nogo. Joj, kako ga je bolelo! Ptiček je v sanjah kar glasno začivkal. Nato so se vrata zopet odprla in vstopila je sama kraljica lune ter vprašala krojača: »Ali si dobro zašil?« »Veličanstvo!« je zapiskal krojaček, »držalo bo za vse življenje!« Nato je naredil še močan voz in z velikimi škarjami odrezal nit. Tedaj se je kraljica sklonila nad ptička in njeni srebrni lasje so se tako zalesketali, da se je nenadoma prebudil. Vzhajajoče sonce je sijalo nanj in dobri puščavnik mu je pravkar odvijal nožico. Tudi Čopoglavka je radovedno gledala. Tedaj je vzkliknil puščavnik: »Srečno se je izteklo, vstani, nožica se je prirasla!«

Ptiček je od same sreče začel skakati po kolibi in pri tem tako veselo prepeval, kakor še nikoli. Tudi Čopoglavka in puščavnik sta se pridružila in vsi gozdni pevci in so zapeli najlepšo zahvalnico. Še isto jutro se je srečni parček hvaležno poslovil od dobrega moža in odletel proti domači zemlji.

Tokrat jima je bila sreča mila, ker je potegnil z juga topel veter, ki ju je prav kmalu srečno prenesel čez široko morje in visoke gore v domači kraj. Odletela sta naravnost v Zorkin vrt in na visokem drevesu pred njenim oknom splela iz najmehkejšje trave udobno gnezdece.

Ob toplih poletnih večerih, ko sta ob gnezdu počivala od utrudljivega dnevnega dela, sta svojim mladičkom, ki so že prav razumno kukali iz gnezdeca, prepevala čudovito

lepo pesem svojega trpljenja. Mala Zorka, ki je spala pri odprtem oknu v svoji mehki postelji, jo je razumela. Prečudežne pravljice o ptičku Enonogu pa ni nikoli pozabila, posebno ne takrat, ko si je odrasla sama izbirala druga za vse življenje.

FEBRUAR

Stanko Vuk

*Tiha, zelena pokrajina:
če jo žerjav preleti
se zdi, da je le močvirna
in da je v njej za prgišče dobre prsti.*

*Tegobne so krpe borov,
rjave — in hrib je mrk.
Iz megel, iz trav, iz dežja
se je stkal Veronikin prt.*

PRI GROBOVIH OČAKOV

Dr. Andrej Snoj

Od biblične šole sv. Štefana sem prejel obvestilo, da priredé celodnevni izlet v Hebron in okolico; če morem, naj se ga udeležim.

S to šolo, ki jo že nad štiri desetletja vodijo francoski dominikanci, sem takoj po svojem prihodu v Jeruzalem navezal prijateljske stike. Največ mi je bilo do znanstvenih izletov, ki jih prireja zavod pod vodstvom svojih profesorjev. Ti izleti so nadvse poučni, ker jih redno vodita o. Abel in o. Vincent, arheologa svetovnega slovesa, ki sta v Palestini osivela ter s svojimi arheološkimi odkritji in obsežnimi znanstvenimi deli šoli sv. Štefana pomagala do velikega ugleda.

Brez pomisleka sem se odločil, da se izleta udeležim, saj je bil Hebron v zgodovini izvoljenega ljudstva izredno velikega pomena in je najtesneje povezan z zgodovino očakov Abrahama, Izaka in Jakoba; mikala so me tudi arheološka odkritja nemškega učenjaka dr. Maderja v kraju Mambre pri Hebronu.

V lepem decembrskem jutru so trije avtomobili odpeljali enajst izletnikov, med katerimi so imeli večino Francozi, proti Hebronu, ki je od Jeruzalema oddaljen sedem in trideset kilometrov.

Sprva smo vozili po gladki betlehemske cesti; šele pri Rahelinem grobu, tik pred Betlehemom, smo zavili vstran proti jugozapadu. Cesta je tudi od Betlehema dalje asfaltirana, ker je med Jeruzalemom in Hebronom vedno živahen promet. Avtomobili so gladko drčali po vijugasti, med nizkimi, kopičastimi griči speljani cesti in se

vzpenjali vedno više. Hebron je eno najvišjih palestinskih mest: leži na visoki planoti, ki dosega skoraj tisoč metrov nadmorske višine.

Svet je južno od Betlehema nekaj časa kamnat, a čim bolj se bližamo Hebronu, tem več rodovitne zemlje se prikazuje izmed kamenja. Brž ko zapustimo na desni za seboj mesto Beit Džalo, ki je razgrnjeno po prisojnim pobočju nizkega griča in obrnjeno proti Betlehemu, zginemo skoraj vse človeške naselbine. Le od časa do časa zagledamo na polju skromen šotor, pod katerim biva ob času poljskega dela ubožen felah s svojo družino.

Vsa pokrajina ob cesti med Betlehemom in Hebronom je eno samo rodovito polje. Med njivami je tudi mnogo vinogradov in po vzhodnem načinu s kamenjem ograjenih sadovnjakov. Posebno dobro uspeva vinska trta, ki rodi težke grozde z debelimi, sladkimi jagodami. Hebronsko grozdje slovi kot najboljši v Palestini.

Meseca decembra vlada v teh krajih najbolj veselo življenje. Po prvem dežju, ki pade navadno v novembru, nastopi v začetku decembra doba oranja in setve. Povsod ob cesti vidiš vesele orače, ki z lahkimi lesenimi plugi rahljajo kamnato zemljo; pred plugom leno stopa osel, mula ali kamela, sem in tja tudi par krav ali črnih, suhih voličev. Za orači stopajo sejalc, ki sejejo po večini ječmen in pšenico. Gledajoč sejance in njive med kamnatimi puščami sem se spomnil evangeljske prilike o sejalcu in semenu. Prav take njive je imel Gospod pred očmi, ko je v prisposodbi govoril o božji besedi in jo primerjal semenu. Na lastne oči sem tu videl, kako je mnogo semena padlo na pot, na kamnato zemljo, med trnje; a kar ga je padlo na dobro zemljo, bo brez gnojenja in brez posebnega felahovega truda čez štiri mesece doneslo obilen sad, trideseteren, šestdeseteren in stoteren (prim. Mt 13, 3—9).

V samotni dolinici se naši avtomobili ustavijo. Prišli

smo do Salomonovih ribnikov. Tako se imenujejo trije veliki odprti vodni rezervoarji, ki so drug za drugim zgrajeni v ozki, rodoviti dolinici. V njih se zbira voda iz bližnjih studencev, pa tudi vsa deževnica, ki v zimskih mesecih

Haram Ramet el-Halil pri Hebronu.
Oltar iz judovske dobe.

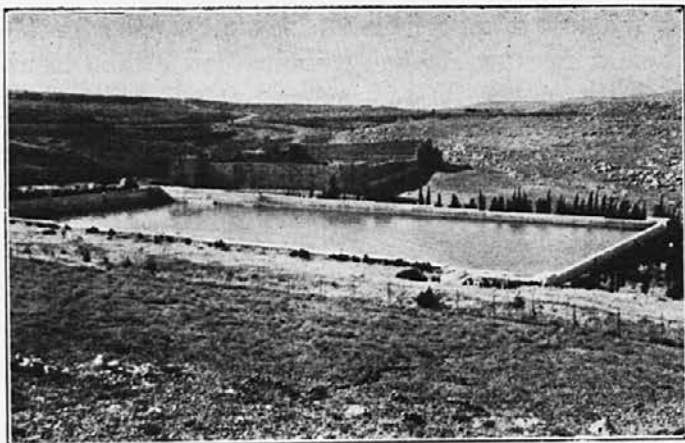
od obeh strani priteka v dolino. Zbiralniki, ki so deloma vsevani v živo skalo, deloma ograjeni z debelim, umetnim zidom in od zunaj močno podprti, so nedvomno zelo stari; ni sicer dognano, ali so nastali v dobi kralja Salomona; dognano pa je, da je že v Kristusovem času Jeruzalem dobival po dolgem vodovodu od tu svojo pitno vodo.

Ogledali smo si vse tri zbiralnike in umetne črpalke pri zadnjem izmed njih, nato smo odrinili dalje v smeri proti jugozapadu. Kmalu smo prišli do Filipovega studenca, ki ga domačini imenujejo Ain Dirueh. Izročilo pravi, da je na tem mestu diakon Filip krstil dvornika etiopske kraljice Kandace (Apd 8, 26—40). Že zgodaj je bila v spomin na ta dogodek zgrajena tu krščanska cerkev, katere ostanki se še danes vidijo. Cerkev so porušili Arabci, ki so na njenem mestu zgradili malo mošejo. Studenec še danes mnogo uporabljajo okoliški felahi, ki hodijo z mehovi po vodo; polne mehove nakladajo moški na kamele, ženske pa jih nosijo na svojih hrbtih. S to vodo napaja Filipov studenec vso okolico, ki je zaradi tega zelo rodovitna.

Na višini nasproti studencu je stala nekdanja stara kananejska trdnjava Bet sur. Juda Makabejec je tu izvojeval eno svojih najlepših zmag. O kraju pričajo danes samo še razvaline. Bolj kot razvaline stare trdnjave so nas zanimali značilni stari judovski grobovi. Vsekani so v skale in imajo najprej nekako prednjo sobo ter potem pravo grobno votlino; iz prednje sobe vodi v grobno votlino nizka odprtina, ki jo je zapiral okrogel kamen. Tak je bil po vsej priliki tudi grob Kristusov na vrtu Jožefa Arimatejca.

Tik pred Hebronom smo vnovič izstopili in po desetih minutah po peš poti med samimi vrtovi in vinogradi prišli na prijazno višino Har am Ramet el-Halil (»Svetišče na višini prijatelja božjega«, t. j. Abrahama). To je svetopisemski kraj Mambre, imenovan po Amorejcu Mambru, ki je z Abrahamom sklenil zvezo in dal očaku ta košček sveta, da se je naselil na njem.

Koliko zgodovine se je odigralo na tem mestu! Odrpli smo sveto pismo in dolgo brali iz prve Mozesove knjige. Tu je sklenil Bog zvezo z Abrahamom in spremenil njegovo ime Abram v Abraham. Tu je sprejel oče tri božje poslane, ki so mu prišli naznaniti rojstvo sina Izaka in konec Sodome in Gomore. Od tu je gledal božjo sodbo nad grešnima mestoma, tu umrl v starosti sto pet in sedemdeset let. Na tem mestu se je naselil Izak in umrl star sto osemdeset let. Na tem kraju je dolgo časa bival oče Jakob; njegov ljubljeneč Jožef je imel tu svoje preroške sanje, tod je hodil

Največji izmed Salomonovih rezervoarjev.

v svojem pisanem suknjiču, tu je prejel od očeta ukaz, naj gre v Siem k svojim bratom. Tu sem so došli vozovi egiptovskega Jožefa, da odvedejo starega očaka in njegovo družino v deželo faraonov.

Razume se, da so imeli Judje v vseh časih do tega svetega kraja največje spoštovanje. Kralj Herod je zgradil v spomin na očaka Abrahama velik nepokrit tempelj in ga ograjil z mogočnim zidom (50 : 65 m). Rimski cesar Hadrian je stavbo predelal, a uporabil je stare Herodove kamne.

Po prihodu Arabcev v deželo je spomin na važne dogodke, ki so se vršili na tem kraju, zamrl. Ostale so le zapuščene groblje in ime Ramet el-Halil, »Višina prijatelja božjega«, Abrahama.

V letih 1926—1930 je preiskoval groblje ravnatelj vzhodnega zavoda Goerresove družbe v Jeruzalemu, o. Evarist Mader, in odkril ne samo zidove starega Herodovega in Hadrianovega templja, ampak tudi temelje stare bizantinske bazilike. V prednjem dvoru bazilike je odkril star darilni oltar in Abrahamov vodnjak, ki ju omenjajo že potopisci četrtega stoletja. Pri kopanju so med drugim našli celó predmete iz tretjega tisočletja pr. Kr. (2600—2000). S tem je dokazano, da je bila tu že v dobi očaka Abrahama človeška naselbina in da je samo tukaj mogel biti znameniti svetopisemski kraj Mambre. Častitljivega Abrahamovega hrasta, ki ga omenjajo stari potopisi, seveda ni več. Nedvomno so ga podrli leta 634 Perzijanci, ki so porušili tudi baziliko.

Od Abrahamovega svetišča pelje cesta v kotlino, oddaljeno kake tri kilometre, v kateri je skrito častitljivo mesto Hebron. Da bi dobili boljši pregled čez mesto, smo pustili avtomobile na cesti ter se povzpeli na griček Džebel er-Rumêde, kjer je stalo staro mesto.

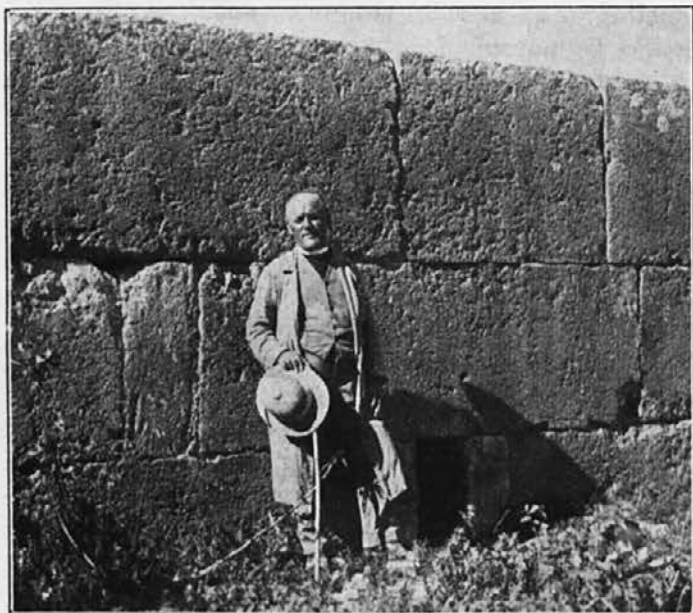
Hebron naredi prijazen vtis. Šteje nekaj nad 15.000 prebivalcev, ki so po veliki večini muslimani; le kakih dve sto Judov in nekaj nad sto

kristjanov je med njimi. Hiše imajo po orientalskem načinu na strehah kupole. Med hišami in na bližnjih pobočjih se razprostirajo lepi, zeleni vrtovi ter skrbno obdelani vinogradi. Pozornost zbuja velik, ograjen prostor z dvema minaretoma. To je Haram el-Halil, »Svetišče prijatelja božjega« (Abrahama), poleg »Kabe« v Meki in Omarjeve mošeje v Jeruzalemu mohamedanom najsvetejši prostor. Tu so namreč pokopani očaki izraelskega naroda, ki jih zelo časté tudi mohamedani.

Hebron ima za seboj pestro zgodovino. V tem mestu je bil maziljen David za kralja Izraelcev in je odtod vladal sedem let. Tu se je rodil Apsalom, ki je iz Hebrona vodil upor proti svojemu očetu. Da se je naš Gospod kdaj mudil v Hebronu, evangelisti ne poročajo, nedvomno pa je, da je sveta Družina po rojstvu Kristusovem iz Betlehema skozi Hebron bežala v Egipt, da bi ušla zalezovanju kralja Heroda.

Najbolj pa je postal Hebron slaven, ker je bila tu dvojna votlina Makpela, ki jo je kupil Abraham od Hetitov za pokopališče svoje rodbine. V tej votlini so našli svoj počitek očaki Abraham, Izak in Jakob ter njih žene Sara, Rebeka in Lija. Nad votlino se danes dviga mogočno svetišče Haram el-Halil.

To svetišče smo si hoteli ogledati vsaj od zunaj; kajti vstop v notranjost je dovoljen le mohamedanom in je bila do najnovejšega časa vsaka izjema nedopustna. Od leta 1922 dovoljuje izjemoma mufti (mohamedanski verski poglavar) v Jeruzalemu visokim osebnostim in diplomatom, da si smejo ogledati Haram tudi od znotraj.

Arheolog dr. Mader, ki je odkopal Ramet el-Halil.

Stopili smo z razglednega griča in šli skozi mesto proti Haramu. Pot skozi Hebron ni brez zanimivosti. Ulice so ozke in dokaj snažne; po njih se gnetejo domačini, ki so nas mrko pogledovali. Znano je, da so prebivalci Hebrona izredno fanatični in tako kristjanom kakor Judom malo naklonjeni. Ženske nosijo po večini modro krilo, lahko, belo zagrinjalo, ki jim pokriva glavo, rame in pleča, ter svetlo pisan pajčolan čez obraz. Sredi mesta je dolg, zelo ozek bazar, ki je mnogo čednejši in živahnejši od jeruzalemskega. Pestrost povečujejo številni obrtniki, ki imajo svoje delavnice v bazarju, v ozkih dolbinah v zidu. Opazili smo, da tu posebno cvete steklena industrija ter izdelovanje kožuhovine in mehov za vodo.

V hipu obstanemo pred mogočno, visoko zgradbo, v katero vodijo strme stopnice. To je Haram. Pred sabo vidimo prav za prav samo visok zid, nad katerim se dviga na vsakem koncu zgradbe po en minaret. Zgraditi ga je dal v obliki pravokotnika (59 : 34 metrov) nad grobovi izraelskih očakov kralj Herod Veliki in še danes je nenavadno dobro ohranjen. Občudovali smo velikanske, do sedem metrov dolge kamne. To veliko, okrog tri metre debelo in dvanajst metrov visoko zidovje z mnogimi polstebri na zunanjem obodu je eden najlepših spomenikov Herodove dobe; po tehniki zidave, po velikosti in obdelavi kamnov zelo spominja na obzidje tempeljskega trga v Jeruzalemu.

V notranjosti Harama je votlina Makpela z grobovi očakov in njihovih žen. Ta votlina pa že od davnih stoletij ni nikomur dostopna, tudi mohamedanu ne. Le skozi ozko odprtino v stropu je mogoče videti temen prostor, katerega tla so pokrita z nešteti papirčki. Listke s prošnjami za očaka Izaka mečejo mohamedani v odprtino. Stražnik pri vratih nam je pripovedoval, da bi vsakdo, ki bi stopil v votlino, oslepel.

Za obzidjem je bila že v bizantinski dobi zgrajena lepa bazilika. Ker so jo Arabci porušili, so križarji v srednjem veku na njenem mestu sezidali gotsko cerkev. Ta stoji še danes in je spremenjena v mošejo. V njej je več kapelic, v katerih so »grobovi« (kenotafi) očakov, nekakšni visoki katafalki, ki so pregrnjeni z dragocenimi prti iz zelene, bogato z zlatom pretkane svile. Na dvorišču se pride skozi posebna vrata tudi k spomeniku »tesarja Jožefa«. Haram nazorno kaže, da so mohamedani prevzeli v svojo religijo skoraj vse judovske in krščanske svetopisemske svetnike. To je eden izmed glavnih vzrokov, da je pridobivanje mohamedanov za krščanstvo tako težko.

Precej čez poldne je že bilo, ko smo zapustili častitljivo svetišče očaka Abrahama, da se z avtomobili odpeljemo na bližnji griček Hirbet es-Sibta k skromnemu obedu v prosti naravi. Spetoma smo si še ogledali sredi mesta Sultanov ribnik (Birket es-Sultan), velik rezervoar z umazano vodo, ki služi meščanom za pranje, kopanje, pa tudi za pitje in kuho. Ribnik je zelo star; nad njim je dal svoj čas kralj David obesiti morilce svojega sovražnika Izboseta.

Po kratkem odmoru na griču Hirbet es-Sibta, kjer smo si ogledali novo rusko cerkev in »Abrahamov hrast« (kot tak je znan šele od 15. stoletja), smo se z avtomobili odpeljali v okolico Hebrona. Skoraj vsak kotiček, vsako selo hrani spomine na slavno preteklost izraelskega naroda.

Sonce se je že globoko nagibalo k zatonu, ko smo se poslovili od častitljive, s staro zgodovino tako poveljane pokrajine. Ko so naši avtomobili drčali mimo Betlehema, so prve zvezdice pozdravljale cerkev Kristusovega rojstva in globoko v dolini ležeče Pastirsko polje.

MATI ČAKA

Janez Tominec

*Vse je tako, kot je bilo v tistih dneh,
ko smo brezskrbno sedeli za mizo v treh:
miza je ista, luč na njej brli
in trepeti, kot da se temè boji.
In v kotu je križ, dve sliki ob strani:
na eni je čudež v Galilejski Kani,
na drugi Jezus uboge, lačne hrani.*

*Vse je tako, kot je bilo v tistih dneh,
le v sobi je tiho — umrlo je petje in smeh.
V tišini sama s seboj molčim
in prav na tistem s srcem govorim.
Iz luči, ki pred menoj gori,
žari dvoje lučk, ki sta se v svet utrnili
in v moje srcé dvoje ran vdolbili:
jaz jima hodim naproti milje tri.*

*Vse je tako, le jaz sem sama ostala.
Kodrolasca dva sta v širni svet odvihrala.
Moja duša je zanju v skrbeh,
strah me je v teh samotnih nočeh
in čakam, da se vrata odpro na stežaj,
da prihitita na moje srce nazaj,
da bo zopet tako, kot je bilo v tistih dneh.
in bomo veseli sedeli za mizo v treh.*

ISTRSKI VOZNIKI

Jože Mlinar

*V zimskih večerih gre vrsta
voznikov s senom do Trsta,
do Kopra, do Milj.*

*Brez konca se vije cesta,
neskončno je daleč do mesta,
neskončno daleč je cilj.*

*Počasi se voz premika.
Spredej mala luč mežika,
nihuje z žrdi.*

*Težko ječijo kóla,
v enakih pregibih vola
poganjata v mrak se noči.*

*Mrzlo z goré zaveje;
skrb grize ostreje:
trpek je kmetov obraz.*

*Stokrat je že prevozil to cesto,
brez konca je daleč v mesto;
telesu in duši je mraz.*

*Nekje se utrga zvonjenje,
se ujame v koles ostro trenje,
v daljavi zamrè.*

*Deklici ni mar za spanje,
na vozu pogreza se v sanje,
tiho v zvezde zrè.*

*Ob speči istrski vasi
sprevod se ustavlja počasi,
voli polegajo.*

*Trudni smo: Tu počiti je treba.
Lačni smo: Deklica, hleba
odreži nam z mehko rokó.*

*In dalje v tihi nóči
gredó; nad njimi se boči
jasno nebo. —*

*Brez konca se vije cesta,
brez konca je daleč do mesta,
brezupno je dolgo do dne ...*

Hebron.

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA.

45. Govorniki.

Po tistem socialističnem shodu sem po strani gledal vse, kar je kolikaj smrdelo po politiki. Zasovražil sem politiko in do današnjega dne se mi še ni mogla prikupiti.

Dijaki socialisti in ateisti pa so se shajali, najrajši na kapiteljskem hribu, in govorančili o socializmu in ateizmu. Mednje sem vendar rad hodil tudi jaz, govori in prepiri so me hudo mikali.

»Kapitalist ni človek,« je rdel hud govornik, »ni človek, kladivo je in bije, da bi zaglušil ljudski glas!«

»E, kaj!« se je zbadljivo posmehnil šestošolec Ivan, moj sostanovalec, samosvoj in zrel fant, ki se ni prišteval ne med socialiste ne med ateiste. »Tisto vaše ljudstvo ima glas samo, kadar moli, sicer pa vse voljno trpi, trpi, ker je polno hlapčevske, suženjske čudi!«

»Kapitalist je vsak lepo rejen, ker ga pasejo ljudski žulji,« se govornik ni dal motiti. »Kolikor večji mu je trebuh, toliko grja mu je duša.«

»To so besede, same besede, kakor je dejala lisica, ki je našla molek!« se je Ivan spet smehljaj. »Kapital ni greh; narobe: potreben je, koristen je; če se začne šopiriti, je tega kriv suženj, ki mu pokorno streže in neumno služi!«

»Kaj pa hoče?« so vpili vsi vprek.

»Upri se, kanalja, ne kléči!« je Ivan togotno vzkipe. »Ne joči — terjaj na ves glas in na vse

roke, terjaj, pa si boš tudi ti zaredil trebušček, če že ne trebuha!«

»Res je, upreti se je treba,« je govornik prijemal. »Upreti se in vse podreti! In na razvalinah zgraditi nov svet!«

»Za vesoljnim potopom vesoljni potres!« je Ivan smešil. »Samo doženimo brz, kdo bo drugi Noel!«

»Ves svet je ena družina, v nas vseh je enaka želja po boljšem in lepšem. Naprej, živeti moramo za misel bratstva in skupnosti!«

Ivan je molče gledal v tla, govorniku je tekel jezik, dolg govor je spustil v nas.

Za govorom je bila debata — razprava, prepir o njem. Vanjo sem ponižno posegel tudi jaz, češ pri nas ni velikega kapitala, kakor sem tačas nekje bral, dosti pa je uboštva, posebno po mestih in med bajtarji na kmetih. Poznam pa da samo kmečke siromake, ker sem med njimi rasel sam. Če bi socializem kdaj zmagal in ne bi pozabil najpridnejšega, najpoštenejšega in najpotrebnejšega delavca, kmečkega človeka, bi ga častil najbolj jaz. Pa če je tak, kakor smo ondan slišali na shodu, tako ne zmaga. Verjel da sem Marinku, ne rdečkarju. In sem brz še dostavil rečenico, ki sem jo tudi nekje bral: Socializem, ki taji Boga in domovino, ni socializem.

Vsi so bili kmečki sinovi. Zganili so se in zapili, da sem le jaz sam povedal pravo.

»Kaj se ženemo za mestne socialiste, svoje, kmečke ljudi pa puščamo znemar!« so mojo jaro misel razpletali na dolgo in široko — per longum et latum, kakor so si potlej učeno priznavali.

Učeni dijaki so me občudovali, napuh me je razganjal, držal sem se kakor star petelin med jarčkami, le sostanovalec Ivan se mi je podsmešno režal.

»Kar si čvekal, so same konjske fige, ki si jih nabral po cesti rečenic,« me je potlej dregal. »Če ti je res kaj do kmečkega človeka, leproprosi Boga, da socializma nikoli ne spozna.«

»Kaj smo kmečki siromaki manj vredni od mestnih?« sem ga uporno pogledal.

»Socializem je razen vsega drugega, dobrega in manj dobrega, tudi upor. Začnó ga lahko le delavci po tovarnah, ljudje, ki se rvajo s kapitalistom in ki jim korenine ne rijejo v domačo zemljo; kmečki človek, bogat ali ubog, je ves zrasel z zemljó, zoper njo nikoli grešil ne bo ne tako in ne tako!«

Molčal sem, nisem vedel, kaj bi mu odgovoril.

»In veš, kaj upor naposled tudi je?« me je spet dregnil. »Greh je; greh, če upor ni zgolj boj zoper očitno in veliko krivico.«

Debelo sem ga gledal.

»Praznoglavci mislijo, da si odpirajo socialistična nebesa, če podirajo, kar stoji, in mažejo, kar je čedno,« me je dalje učil. »A ti se zdajle nemara spotikaš ob besedo 'greh', ker misliš, da si ateist in da greha ni; vendar ti povem, da nisi ne socialist in ne ateist, marveč si le prevzeten otrok, ki so ga pohujšali sprideni paglavci!«

Najrajši bi se bil vdrl v zemljo, tako me je postalo sram. Odkar sem dobil ime in glas med dijaki višjih razredov, sem res mislil, da je v meni neka posebno lepa moč, ki me rine čez ozke meje, v katerih bi sicer tičal. Zdaj sem spoznal, da se tudi ta moč imenuje — napuh, prevzetnost... O, res je: želel sem, da bi bil več kakor moji šolski vrstniki, pa sem si posluške vtupil pri dijakih socialistih; imenitno se mi je zdelo, če bi me šteli med bistre in napredne fante, in sem si dal vzeti — Boga...

Ves strt sem poniglavlil, ko sva šla proti domu.

Le-oni je čutil, da me je skeleče udaril.

»I, ne tehtaj vsake besede, ki ti jo vržem!« me je ustavil. »Koga drugega bi pustil na miru, tebe je škoda. Dobro ti hočem, če ti pravim: Fant, zašel si, obrni se!«

»Povej vse, ne razumem te.«

»O prav dobro me razumeš, nič se ne delaj, meni se ne potajiš,« je trenil vame. »Siromak si, prekasno si prišel v gimnazijo. Čas te prehaja: hitreje zoriš v leta, kakor se šolaš in likaš. To je zate velika nesreča. Pazi. Še malo, pa se pogubiš, če ne zbežiš iz družčine, ki ji nisi dorasel!«

Pametni fant me je prav v živo vil in pestil.

Vsaka beseda mi je bila palica, molče sem držal, nič se nisem izmikal.

Ampak dobri nauki hodijo skozi ozka vrata. Ugovarjati jim nisem mogel, verjeti pa tudi ne tako rad kakor sem slabim. Pripogibali so me dvomi, strašni dvomi.

»Pa saj je res preneumno,« mi je še pribelil. »Takle prvošolski smrkavec, pa socialist in — ateist! Ne socializem ali ateizem, potreben ti je le — katekizem!« se je raztogotil in mi tako prislonil okoli ušes, da sem videl kar tri sonca.

Pretepač sem, pretepač tja — pohlevno sem stisnil glavo med rame in je nisem vrnil, tako v strah me je že dobil.

»In nikar tudi ne misli, da so le-oni česnali kaj pametneje,« nas je poniževal vse vkup. »O, plitvo in nespametno je bilo, kar so klatili — iz prazne tuje glave.«

Začuden sem ga pogledal, on pa je rekel:

»Mislim namreč, da požirajo socialistični časnik 'Rdeči prapor'. Iz njega imajo šepaste rečenice o zverinskih kapitalistih in nedolžnih socialistih.«

46. Domoljubje.

Ivanove graje sem se posihmal precej bal; med socialiste in ateiste nisem rinil več tako očitno.

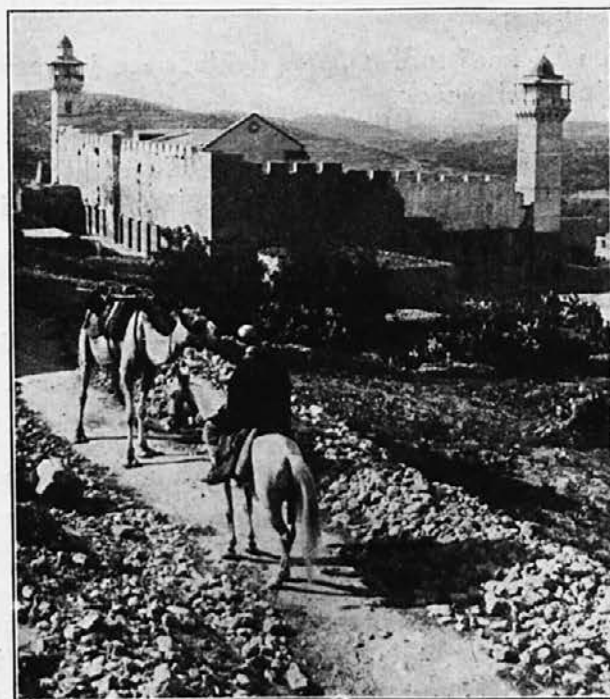
»Dummheit und Stolz wachsen auf einem Holz — neumnost in prevzetnost brstita iz enega poganjka,« me je še pikal in mi izpodjedal koreninice, ki se vse še niso dale izpuliti iz 'napredne' družčine. »Uči se in beri kaj, bolje bo zate!« me je krotil, kadar me je mikal potep.

Posodil mi je knjigo »Z ognjem in mečem«. Slavna povest me je čisto zmogla, še enkrat in še enkrat sem jo prebral kar po vrsti. Junaštvo in domovinska ljubezen poljskih vitezov sta me bolj in bolj jemali s seboj.

»O, ko bi se tudi jaz kdaj mogel bojevati za pravico in čast Slovencev!« mi je v srcu pelo najčistejše domoljubje. »In najsi bi bil tudi ob življenje!« sem gorel iz reka v Latinski vadnici: Dulce est pro patria mori — smrt za domovino je sladka, lepa...

Pavle, sošolec Ivanov, mi je kmalu potlej prinesel neko prav domoljubno hrvatsko knjigo, ki je spred nosila Slomškov rek: Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike. Spisal jo je neki hrvatski župnik, mislim, da se je pisal Ivan Jemeršić.

Hrvaščina se mi je sprva zatikala, potlej pa mi je bilo, kakor da berem skoraj domačo knjigo.

Svetišče v Hebronu.

Domoljubje, ki me je že tako razganjalo, se je po tisti knjigi potrdilo in utrdilo za zmerom. Postal sem tak domoljub, da sem se včasih od ljubezni do domovine kar jokal in premišljeval, kako bi ji mogel služiti tudi jaz.

O, je čustvo, ki se kaže le med solzami...

»Pošteno lahko ljubi le veren človek,« mi je zavpilo; ali iz srca ali le iz spomina, sam ne vem. »Če v srcu ni Boga, je prazno; prostora vendar ni v njem ne za ljubezen ne za ideale — vzore,« mi je šepetala slaba vest...

Žalosten in nesrečen sem se vrtinčil okoli samega sebe; iz mraka, ki mi je kratil pogled, se mi še in še ni bleščala nobena lučka, le srce mi je bilo mehko in kakor v popju, nanj bi bil tačas lahko precepil najlepše čednosti.

47. L j u b e z e n.

E, pa tudi hude ure imajo le po šestdeset minut.

Počasi mi je nekoliko odleglo in sem omahnil med — zaljubljenec, takisto cmerave in razmehčane nesrečneže.

Ko šole ni bilo, so se shajali in si brali zaljubljene pesmi in jokava pisma, ki so jih, s krvjo pisali, a ljubici nikoli ne poslali.

»I, vsak ima pravico, da je enkrat v življenju neumen,« sem se spomnil starega reka in še drugoga: »Kdor ljubi, pamet zgubi.«

Vsi so bili pridni in pošteni fantje. Mikali so me, da sem znemar pustil socialiste in ateiste.

Potili so bridke pesmi — in se sami oblizovali po njih, z uma svetlo tesačo so moško tesali ganljivo javkajoča pisma in jih takisto skrivali na dno skrinje.

»Ali imaš tudi ti že — dekle?« me je vprašal zaljubljeni maček.

»Čemu mi pa bo?« sem se skoraj ustrašil.

»Da bi jo ljubil, glej ga!« se mi je nasmehnil.

»In da bi pesmi skladal v njeno čast in da bi ji pisal lepa pisma —«

— ki jih nikoli v roke ne bi dobila, kajne?« sem se posmehnil tudi jaz.

»Saj to tudi treba ni,« je odmahnil, »takih pesmi in pisem tako ni vredna nobena, vsaka je preavšasta!«

Ta je bil invalid ljubezni: ljubica ga še opazila ni nikoli, le po drugem je metala »črne očke«.

»Čemu jih torej pišeš?« sem se začudil.

»Tudi Prešeren je najlepše pesmi pisal nemškuti Juliji, ki jih nikoli ni prejela.«

In mi je razodeval, da je srcu, v ljubezni pojočem, potreben le ideal — vzor, ki lahko živi tudi na drugem koncu sveta ali pa nikjer, saj si ga naposled ustvari pesniška domišljija sama.

Taki nauki so mi bili še čisto neznani, drhté sem jim nastavljal ušesa, všeč so mi bili.

Včasih sem komu pomagal piliti »pesem« ali tesati »pismo«. To mi je bilo še bolj všeč. Ob tem me vendar ni grel noben vzor, tudi domišljija si ni gnetla nobenega. O, le povej mi, s kom hodiš, pa povem, kdo si sam.

Bolezen mladih mačkov je menda bila nalezljiva. Prijemati se me je začela: domišljija si je kmalu uganila kar živ vzor in ga postavila predme... Gledal sem ga od daleč kakor Mojzes obljubljeni deželo, stal kar na eni nogi, trepetal in cvilil od sladke bolečine.

»Oh... oh,« sem ječal, »ta ali pa nobena...« kakor sem kdaj pač kje bral.

Tista ljubezen je bila čudovita: neskončna kakor svet ali večnost, po pasje vdana pa nežna in čista kakor rosa na cvetki...

Kadar sem komu spet pomagal ob zaljubljenem pismu, sem iz dna srca najlepše rožice stresal na papir in jih vroče ljubil, a fant jih je potlej brez sape bral, rdel tja do ušes in ves blažen prel kakor maček za pečjo.

Moja ljubezen pa najbrž le ni bila čisto prava: nobenih pesmic ji nisem drobil in »idealu« nisem sponte mea — po svoji volji pisal nobenega pisma.

Že po enem mesecu sem, čeprav skoraj nepoškodovan, tudi jaz šel med invalide.

48. M a t i.

Kmalu potlej me je nenadoma obiskala mati. Ustrašil sem se je, da bi bil skoraj počenil. Njenega milega pogleda nisem vzdržal, slaba vest mi je pobesila oči. A njene oči, to sem čutil, mi otipavajo um in pamet, srce in dušo.

Skozi možgane mi je švignil njen nauk: Ne stori nikoli nič, da bi se me moral bati ali da bi te tistega moralo biti sram pred menoj!

Vest mi je bila taka, da sem se matere bal in da me je bilo sram, kakor da bi se med peto mašo nag zbudil sredi cerkve.

»Oče so pisali, da se v kratkem vrnejo,« mi je po dolgem molku povedala in me spet tipaje pogledala.

Novice sem bil vesel, saj že štiri leta nisem videl očeta.

Hodila sva po mestu, se menila o očetu in domu in prišla do kapiteljske cerkve.

»Stopiva noter,« me je prijela za roko, kakor da bi bil še majhen. To me je ganilo, da bi se bil lahko na ves glas razjokal.

Potlej mi je bilo sitno. Če nisem moral s šolo, nisem več rinil v cerkev, nič več nisem bil sveto-petec.

»Kaj bo, če me spazi kak socialist ali ateist?«
me je skrbelo. »Hudiča, vse se mi bo smejala!«

Mati me je spet kakor majhnega porinila v klop, pokleknila in pomolila, a jaz sem ves v stiski sedel in v tla strmel.

»Nane, Nane,« je reva potlej zunaj zaihtela, »kaj je, kdo si?«

»Da: kdo sem?« se mi je srce paralo in sem molče pobešal oči.

»Kaj to so šole napravile iz tebe?« jo je že zmogel glasan jok.

»Mama...« sem skušal ugovarjati, pa mi ni dala.

»Klečim, molim — ti široko sediš in bolščiš pod nogo, ustnic nič ne razkleneš...«

»Mama, saj lahko molim tudi...«

»Tiho, ne verjamem ti več! Pogubil si se.«

»Nisem se, mama,« sem hrabro lagal, da bi ji vrnil mir.

»Fant,« mi res ni verjela, »kaj si tako hitro in tako lahko pozabil, kar smo te učili doma, v cerkvi in šoli?«

Spet sem nekaj mencal, pa njeno srce me je že spregledalo. Jokala je, za pogrebom ne bi mogla bolj, vsaka njena solza me je pekla kakor razbeljeno olje, vsaka njena beseda me je z vsemi bolečinami živo bola v srce...

Smilila se mi je, nisem smel odnehati. In res sem spet lagal kakor prav dober časnikar in jo slepil, da mi je reva naposled vsaj nekoliko verjela.

Ko sva se ločila na železniški postaji, sem se vračal v mesto ves onemogel od truda v boju z materinim srcem in ves težak z njenimi nauki.

Materina žalost me je, tako sem mislil, močno prenaledila: vrnila mi je prejšnje srce in ga vsaj za majhno rezo odprla. Ves lepo zbran in grenko skesan sem se nameril v kapiteljsko cerkev, da bi kakorkoli popravil nerodnost, ki je tako zbolela mater.

Pred cerkvijo se mi je inako storilo; greh se mi je zdelo, da bi že zdaj in tak stopil tja, kjer sem tako žalil materino srce.

Kakor bi bežal, sem se spustil navzdol in, sam ne vem kakó, prišel pred frančiškansko cerkev. Patri so spovedovali.

»Obrnem se, spovem in materi naznanim, da ji hudo ne bo več,« me je usmiljenje mečilo.

Skušal sem se pripraviti, zbrati, pa v srcu ni bilo ne kesa ne sklepa in volje, da bi se poboljšal prav do dna.

Tak se nisem upal v spovednico. Vstal sem in odklamal domov.

»No,« me je Ivan trdo pogledal, »mati, kakor sem videl, te ni bila prav vesela.«

Nekaj sem mu povedal, nekaj zamolčal.

»Dobro mater imaš, meni je že umrla,« je mrmral; »in sram te bodi, da ji solze ožemaš iz oči!«

Take besede so me tako udarile, da sem mu povedal, kaka misel se me je prav zaradi matere prijemala v cerkvi in zakaj je nisem uresničil.

»Resničen kes je — milost, božja milost!« je hudi fant skoraj zavpil. »Ko je postaneš vreden, ti dá vse. Vreden je ti najbrž še nisi. Bog ima s teboj nemara posebne misli.«

Strahóma sem ga gledal.

»Fant, Bog je, je! Spoznaš ga, ko te udari. In tačas ti pošlje tudi svojo milost. Pazi, fant, morda je že zamahnil!...« (V drugo naprej.)

K O B I . . .

Franc Eržen

*Ko bi začutila
moje skrite želje,
med dlani bi skrila
rdeča ličeca.
Ko bi uganila
moje vroče misli,
ustne bi zakrila
z belo rutico.
In če bi zaznala
tajno hrepenenje,*

*brž bi ubežala
k dobri mamici...
Da, zato bom skrival
te razkošne misli
in še dolgo snival
sen o deklici:
o princesi zlati
z mladimi perutmi
kot brezmejni trati,
z biseri posuti.*

VIGILIJA

Lado Borc

*Nocoj je vigilija,
oj, lepa vigilija!
kožnat večer potaplja se
v zvezdnato noč,
oj, v zvezdnato noč.*

*Jutri bo sivo jutro,
oj, sivo jutro!
Nad skalnato gmajno
sonce sijalo bo za oblaki,
oj, za oblaki!*

*Jutri bom ljubil brinjeve grme,
oj, brinjeve grme!
Jutrnji veter mi polnil nosnice bo
z močnim brinjevim vonjem,
oj, brinjevim vonjem!*

LEGENDA O VREMSKI MARIJI

Bogomir Magajna

»Poslušajte in čudite se, otroci,« je rekla stara mamica, »povem vam zgodbo o naši vremski Mariji.«

Odpri smo na široko oči in usta in poslušali, medtem ko je onkraj oken hotela burja izpodnesti žarke srebrne mesečine...

»Vremška Marija je živa več kot tisoč let,« je rekla stara mamica, »toda nikar ne mislite, da je bivala vedno na čarobnem polotoku, okrog katerega se vije globoka zelena Reka, onkraj nje pa se dvigajo silne pečine v nebo in med pečinami še silnejše gore; na čarobnem polotoku, ki je daleč od vsake vasi in samotnen; spomladi, poleti in jeseni poln cvetja in zelenega drevja; v zimi pogrnjen z deviško odejo snega, ki je ne pohodijo stopinje ljudi. Ni bivala vedno v veličastni cerkvi, ki jo krasé slike velikih slikarjev in kjer so svečniki iz čistega, težkega srebra; ki ima pod seboj grobove, v katerih spé hrabri vitezi Stranjski in Školjski; ki ima pet oltarjev, tekmujočih med seboj v lepoti in bogastvu; ki ima klopi in spovednice, izrezljane od večših rok umetnikov; ki ima krog sebe široko sivo obzidje, ob katerem rastejo lipe, stare več kot pet sto in petdeset let.«

»Poslušajte, kako divje tuli burja in skuša izpodnesti srebrne žarke svetle mesečine,« je rekla stara mamica.

Jožefov grob v Hebronu.

»O, mamica, kje pa je bivala Marija poprej?«

Mamica je dvignila glavo in oči so se ji zasvetile v ponosu: »Rod, ki biva v tej dolini, je bojevit in ponosen še danes, toda ima zlato srce. Še bolj divji in bojevit pa je bil pred več kot tisoč in sto in sto in sto leti. Hrabri Japodi so bivali v tej dolini; bojeviti tako, da jih celó Rimljani nikoli niso mogli ukrotiti, čeprav so zasegli vse dežele do široke reke Donave in še onkraj nje. Ljute bitke so bili z njimi; vedno več in več japodskih mladcev je izkrvavelo in Reka se je krvava valila v velike podzemeljske jame in skozi nje v sinje morje Adrijsko. Ko je že črna smrt grozila, da uduši hrabro ljudstvo Japodov, so pridrveli Slovenci v dolino in z Japodi pognali Rimljane čez Kras. Potem so se slovenski mladci ženili z mladenkami Japodov in japodski mladci z mladenkami Slovencev. Nastal je nov, silen rod, ki je častil boginjo Živo. Na griču nad našo vasjo je stalo njeno svetišče. V njem so rajali mladci in mladenke krog vitkih lip in prepevali, ko so duhovniki zažigali kresove in kadilo ter darovali bogovom bela jagnjeta. Lepa je bila Živa, lepa tako, da je govoril ves rod: Ni lepše žene pod svetlim soncem na zemlji. Vsakdo ji je hotel pokazati svojo ljubezen; tekmovali so v rajanju in petju; vitezi Stranjski in Školjski pa so prihajali na belih konjih s svojih gradišč in prirejali igre Živi na čast.

Ko pa je minulo sto let, je prijezdil v dolino na visokem belcu čuden človek. Črna halja mu je segala do petá; zlatorumeni lasje so mu valovali do pasu. Ustavil se je pred gajem boginje Žive in vse ljudstvo iz doline se je zgrnilo krog njega. »Kdo je ta žena, ki jo vidim stati sredi svetega gaja?« je zaklical čudni jezdec. »Naša Živa, od katere ni lepše pod soncem,« je zaklicala množica. Jezdec je stegnil roko proti kipu in zaklical: »Jaz vam iz bele lipe izrežem ženo, ki bo lepša kot Živa, ki pred mano stoji.« — Silno mrmranje se je oglasilo iz ljudskih ust, viteza Stranjski in Školjski pa sta prijezdila tik njegovega belca in izpregovorila z mračnim obrazom: »Težko besedo si izrekel. Posekali bomo lipo v svetem gaju in če do jutra ne izrežeš iz nje žene, ki bo lepša kot Živa, ti odsekamo glavo od telesa in jo vržemo v Reko ribam za hrano, telo pa divjim lovskim psom.« Čudni jezdec je prikimal z glavo. Posekali so vitko lipo in stisnili jezdecu ostri meč v roko: »Mož v temni halji, sedi in delaj!«

Ljudstvo je posedlo krog svetega gaja. Mož v temni halji je najprej uro dolgo nepremično strmél v nebo, potem je sédel na zeleno trato in začel rezljati iz mehke lipe novo podobo. Rezljaj

je in rezljal, da so bele trščice letele na vse strani. Zašlo je sonce in zlati mesec se je prikazal na nebu ter mu svetil in svetil. Pa se je svetil meč v njegovih rokah, svetile so se njegove široke, modre oči in vedno bolj se je svetila tudi podoba na trati poleg njega, da še cvetje ni moglo zaspiti in je z začudenjem strmelo v belo podobo. Ko pa je sonce vzhajalo, je pridrvela množica v sveti gaj, med njo viteza Stranjski in Školjski, in vsi so onemeli: „Kako je ime najlepši boginji, ki si jo ustvaril?“ so zaklicali vsi. „Sama ni boginja; otrok človekov je, toda iz nje se je Bog rodil. Ime ji je Marija“, je zaklical umetnik in sam ostrmel nad lepoto, ki jo je ustvaril. V strahu se je prekrižal in pobožno sklonil glavo. „Te nisem ustvaril jaz, ustvarili so jo žarki mesečine,“ je zašepetal. Ljudstvo pa je zapelo visoko pesem. Viteza Stranjski in Školjski sta dvignila Marijo in jo nesla na oltar. Boginjo Živo pa so odnesli v gozdove in jo pokopali v morju belega cvetja.

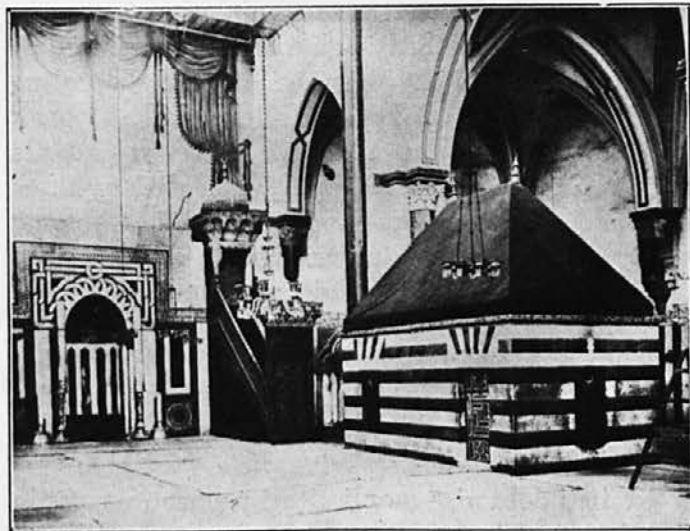
Glas o čudovito lepi Mariji se je razširil čez vso pokrajino in začeli so romati k njej z Barke, z visokih naselbin Tatre, s Prema, iz Bistrice Ilirov, iz Trnovega, iz Šembij, iz Zagorja, prihajali so celó divji lovci s planot Divače, celó z daljnih sinjih morskih bregov pri Devinu in s še bolj oddaljenih bregov ob črnem zalivu med Učko in Velebitom, lovci medvedarji, lovci na volkove in rise iz mračnih gozdov krog Snežnika, divji pastirji z vseh pobočij Vremščice in Nanosa, pridelovalci črnega, rdečega in zatega vina iz vipavskih globeli, kosmati divjaki z visokega Krasa, krvoločni prebivalci še bolj visokih planot med Učko in Tatrami; starci, starke, možje in žene, mladei, mladenke in bosopeti otroci. Vsi so strmeli in prepevali visoke speve Mariji na čast. Vsem so zaigrale rajske godbe v duši, ko so zagledali lepo Marijo.

Sveti grič z Marijino podobo, ki stoji sedaj nad našo vasjo, se je dvigal na posestvu viteza Stranjskega in zgodilo se je, da se je obenem s slavo Marijino razširila po vsej pokrajini tudi slava viteza Stranjskega. Na njegovem gradišču so se zbirali vsi znameniti romarji vse dežele, vitezi in vojščaki vseh pokrajin. Prinašali so bogate darove ne le Mariji, ampak tudi vitezu. On pa jih je gostil z divjačino, kruhom in vinom. Za viteza Školjskega, čigar gradišče je viselo visoko nad prepadi — tam, kjer se Reka vali pod zemljo — pa se nihče ni menil. Črna žalost je zajela dušo viteza Školjskega. Videl je Marijo in hotel bi jo gledati in gledati neprestano. Toda Marija je bivala daleč na drugem koncu doline. Pa tudi grenka zavist se je polastila njegovih misli: „Ali sem bil kdaj

manj hraber v težkih bojih s sovražniki kot vitez Stranjski? Ali se nisva borila vedno z ramo ob rami? Ali ga nisem rešil takrat, ko je množica Furlanov navalila nanj in sem s svojo četo odsekal tri sto glav? Sedaj pa pravi vsa dežela: Slava vitezu Stranjskemu; za jastreba Školjskega pa se nihče ne zmeni.“ Od dneva do dneva, od noči do noči so vedno težje muke mučile dušo viteza Školjskega. Kamorkoli je šel, kjerkoli je počival, povsod ga je navdajalo vedno silnejše hrepenenje po lepi Mariji in vedno silneje ga je grabila zavist. In je sklenil, da s svojimi vojščaki udari na Stranjskega in mu ugrabi čudovito podobo.

Rečeno storjeno! Zbral je dve sto vojščakov in se napotil proti vzhodu doline. Vitez Stranjski pa je zvedel za njegove naklepe. Srd in jeza sta se zbudila v njegovi duši. Zbral je tudi on dve sto vojščakov in se napotil proti zahodu doline. Srečala sta se na vremskem polju in tedaj je bojni krik zadonel med severnimi in južnimi gorami doline; do zgodnjega jutra je trajala bitka in štiri sto vojščakov je obležalo na vremskem polju. Kri je napojila njive in še sedaj, ljubi otroci, je mah z vremškega polja bolj krvavordeč kot katerikoli mah slovenske dežele. Ostala sta živa le oba viteza. Spoznala sta, da je njuna moč toliko, da ne bosta zmagala drug drugega. „Na krvavo svidenje!“ sta si zaklicala in oddirjala vsak na svoje gradišče, da bi zbrala novo vojsko.

Nista pa vedela, kako je tisti dan jokala Marija v svojem svetišču. Bridka žalost je objela njeno dušo: „Umetnik z zlatorumenimi lasmi me je ustvaril, da bi rosila ljubezen in blagoslov v to prelepo dolino, toda oni me ne razumejo, radi mene pojijo polje s svojo krvjo in si mažejo duše s sovraštvom. Pojdem in si poiščem kraj,

Izakov grob v Hebronu.

ki bo enako daleč od gradišča Stranjskega in Školjskega. Tako je rekla Marija, a bala se je, da bi je kdo pri belem dnevu ne videl in ji zaprl poti; zato je počakala, da se je znočilo in so se ljudje poskrili v svoje domove.

Ko se je prikazala mesečina, je Marija stopila iz svetišča v svetem gaju in se napotila po griču navzdol. Šla je tiho, tiho mimo selišč in tihih hiš in stopila na široko polje. Zagledala je vojščake, ki so spali po njivah večno spanje, in angela smrti, ki je s sklonjeno glavo bedel nad njimi. Zopet je navdala neskončna žalost njeno srce. Krenila je z grenkega kraja proti visokim bregovom Reke, da si poišče novo bivališče. Mesečina se je razveselila, da lahko služi Mariji, in ji je radostno razsvetljevala pot. Ni ga bilo še na svetu lepšega prizora! Nad njo široki mesec in roji zlatih zvezd, krog nje srebrna mesečina, ob njej cvetje, ki se je budilo, globoko pod njo pa Reka, vsa srebrna v mesečini in sama Marijina podoba je odsevala v vodnih globinah.

Tedaj pa je hipoma planil zli duh iz podzemlja in prinesel s seboj tulečo burjo, da bi z njo razpršil žarke mesečine in ustvaril črno, neprodno noč, da bi si Marija ne mogla poiskati novega doma. Z zamolklim tuljenjem se je zagnala burja v srebrne žarke, toda glejte čudo: silna burja ni mogla niti premakniti svetlih žarkov, čeprav so lažji kakor slavčevo perje. Zli duh je ostrmel, se zbal in se skril nazaj v podzemlje. Od takrat, dragi otroci, lahko kljubuje mesečina najsilnejšemu vetru. Burja je onemela, Marija pa je dospela v široki gozd na polotoku. Volkovi in medvedje, ki so bivali na njem, so ostrmeli nad lepoto in postali krotki kakor jagnjeta. Ko je Marija pokleknila sredi polotoka, so se zbrali krog nje in jo nemo občudovali.

Tisto noč ni mogel zaspati niti vitez Stranjski niti vitez Školjski. Srd in sovraštvo je mučilo duši obeh. Zato je vitez Stranjski strmel skozi lino proti gradišču Školjskega in vitez Školjski proti gradišču Stranjskega. V svojih mislih sta kovala maščevalne naklepe. Kar pa sta zagledala skozi line daleč na polotoku silno svetlobo, ki je hipoma zažarela nad gozdom ter razsvetlila strme pečine in gorovje nad njim. Svetloba se je lesketala lepše od najlepših mavričnih barv. Veliko začudenje je navdalo oba, kajti kaj takega še niso videle človeške oči. Ob tej svetlobi je ugasnilo sovraštvo v obeh in polastila se ju je neizmerna želja spoznati, kake skrivnosti skriva tista svetloba.

V tisti dobi niso mogli vitezi prenesti neznanih stvari — sto in sto kilometrov so prejezdili, da bi odkrili neznane pokrajine in doumeli njihovo

skrivnost — tudi naš praded je bil vitez — se je stara mamica s svojimi svetlimi očmi ozrla vame. Tistikrat niso mogli vitezi strpeti, da bi ne odkrili novih stvari. Ni bilo gorovja, ki bi ga ne prejezdili, ni bilo prepada, ki bi ga ne preplezali, ni bilo reke in morja, ki bi ga ne preplavali, ni bilo sovražnika, ki bi ga ne premagali, samo da bi doumeli zadnjo skrivnost.

Stranjski in Školjski sta ukazala osedlati konja in sta zdirjala vsak na svojem belcu proti polotoku. Eden je jezdil proti polotoku z vzhoda, drugi z zahoda. Skozi mesečino sta jezdila in ko sta dospela do Marije, je obema v svetem začudenju skoraj zastalo srce. Saj je bila Marija obdana s silno svetlobo, svetlejšo od najsvetlejšega kresa, in divje živali so kakor jagnjeta krotke klečale krog nje. Stopila sta s konj in pokleknila poleg lepe žene, s svojimi ustnicami sta poljubila rob njenega oblačila. Marija pa je rekla: „Ali se zavedata, da je radi vaju padlo štiri sto mladih ljudi, ki imajo svoje matere, svoje očete, svoje brate, svoje sestre in morda tudi svoje žene in svoje otroke?“ — Viteza sta udarila s čelom ob tla in v hipu občutila grenko kesanje. „Pojdita in popravita zlo, ki sta ga napravila, v kolikor se popraviti dá,“ je rekla Marija. „Skrbita za njihove matere in očete, za njihove brate in sestre, za njihove žene in otroke! Vekomaj pa bo mah, ki bo cvetel iz krvi pomorjenih, krvavordeč.“

Viteza sta odšla in storila, kakor jima je bilo ukazano. Poleg tega sta prodala skoraj vse in zgradila Mariji na polotoku prekrasno svetišče, najlepšo cerkev med morjem ob Timavi in med Snežnikom ob črnem zalivu. Od takrat pa je Marija vremenska ozdravila tisočero ran; pomagala tisočerm, ki so v žalosti pri njej iskali pomoči, vse do danes; od takrat je cerkev Marije vremenske ena izmed najlepših cerkva slovenske dežele; v tihi grobnici pod njo počivata viteza Stranjski in Školjski...«

Babica je končala. Sestre so z nemim začudenjem zastrmele v obraz stare mamice. Jaz pa sem vprašal: »Kaj pa je s tistimi verigami in okovi, ki danes visé na cerkvenem obzidju in na katere so pozneje priklepali čarovnice, preden so jih sežgali na grmadi?«

Stara mamica me je pogledala s težkim in žalostnim pogledom: »Marija tega ni hotela. To so hoteli ljudje, neumni in zlobni. Poglej skozi okno in zamisli se v mesečino! Burja tuli in stresa stene naše hiše, vendar ne more premakniti žarkov mesečine.«

Zastrmel sem skozi okno, gledal, poslušal in se nasmehnil...

ŽIVALSKI ZAJEDAVCI

Hugon Turk

Človeško zdravje ogrožajo neprestano mnogoštevilni zajedavci iz živalstva in rastlinstva. Novodobna znanost se zaradi tega po vsem svetu bavi s spoznavanjem, življenjem in delovanjem teh prepogostokrat silno nevarnih škodljivcev, katere zatreti, uničiti ali vsaj oslabiti skušajo največji učenjaki znanstveniki. Danes imamo veliko dognanih izsledkov in tudi pripomočkov v boju zoper te sovražnike človeštva in živalstva.

Preobširen bi bil že sam pregled »parazitov« (zajedavcev), kaj šele njihov opis. Zato si hočemo ogledati samo manjše, toda prav važno krdelce višje razvitih živalskih zajedavcev, ki prehajajo v človeka bodisi posredno, zlasti z mesom in mesno hrano, bodisi brez posrednika.

Posredno preidejo na človeka trihine, pa tudi goveje, prašičje in ribje ikre ter mačje pijavke; neposredno pa mala pasja trakulja ali ovojnica in breznožni pajkovec.

Zajedavci, ki prehajajo z mesom na človeka.

Med zajedavci prve skupine, ki prehajajo na človeka po mesu ali mesni hrani, stojé na prvem mestu trihine ali lasnice.

So to popolnoma svojevrstni zajedavci (paraziti), ki spadajo v živalsko deblo črvov (vermes), in sicer v tretji red oblotočnikov (nematelminthes). Za svoj popolni razvoj potrebujejo trihine (lasnice) dveh gostiteljev ali hraniteljev, ki so lahko razne živali in tudi človek; vendar nalezejo trihine le sesalci — mesojedi in vsejedi živali, zato jih dobimo posebno pri domačih in divjih svinjah, enako pri psih, mačkah, lisicah, jazbecih, dihurjih, kunah, medvedih itd. Zanimivo je, da skrbé za ohranitev in razširjanje tega nevarnega zajedavca predvsem — podgane, ki so tudi prenašalke najstrahovitejše človeške bolezni, bubonske kuge.

Za okužbo s trihinami zadostuje tudi najmanjši kosček mesa ali živalskega blata z živimi lasnicami.

Použite trihine se takoj prično razvijati v črevih novega gostitelja in postanejo spolno zreli črvički, 1,5 do 4 mm dolgi, katere imenujemo črevesne lasnice (črevesne trihine). Po oploditvi odmrjejo samci, samice pa ležejo v črevesnih žlezah in črevesnih resicah gostitelja žive mladiče, in sicer leže vsaka samica v teku 6 do 7 tednov 1500 do 10.000 mladih trihin, ki so le 0,1 mm dolge. Mlada zalega gre iz črev v mezgovno in nato v krvni obtok ter tako preide v vse dele človeškega ali živalskega telesa. Gostitelju

povzročajo črevesne trihine izgubo slasti do jedi, slabosti, telesne bolečine, prolive in včasih tudi bljuvanje; nevarne postanejo gostitelju lasnice šele potem, ko so se naselile v njegovih mišicah kot mišične lasnice; smrtno nevarne so lahko tudi trihine, ki zaidejo v življenjsko važne telesne dele. Pri močni, t. j. pri mnogoštevilni okužbi (nad milijon trihin) povzročajo hranitelju vročico (40 do 41°), utrujenost, silne bolečine v mišicah (mesu), bolečine v očeh in oteklino vek, hripavost, težave pri požiranju, zateklino v obrazu in na nogah. Potek trihinoze je v 10 do 40% smrten.

Kako strašno se razmnožé trihine, dokazuje ugotovitev 10.000 do 12.500 teh zajedavcev v enem samem gramu svinjine; pri celem prašiču so našli 60 do 160 milijonov trihin; ni čuda, da nastanejo lahko kar cele »epidemije« zaradi trihinoze.

Mišične lasnice zrastejo do 1 mm dolžine, se v mišičnih vlaknecah tako rekoč zabubijo, zavijó v kolo-bar in s časom obdajo s trdim ovojem, končno lahko tudi okamene in ostanejo tako še za več let žive in nevarne. Kakor hitro pridejo v čreva gori navedenih živali ali človeka, se pravkar opisani razvoj ali kolo-barjenje prične znova.

Da se ubranimo teh nevarnih zajedavcev, moramo biti pri uživanju posebno svinjine zelo previdni, nevarna je surova svinjina, le hitro in površno sušena gnjat in mesene klobase, slabo kuhano ali premalo pečeno meso itd. Velika sreča je, da trihino uniči že toplota 62 do 70° C; v nasolu pogine v štirih do šestih tednih.

Z mesom in po mesni hrani preidejo v človeka tudi goveje ikre.

Kakor druge živalske vrste ima tudi govedo svoje posebne ikre, ki so zarodek človeške progaste trakulje (taenia saginata). Goveja ikra je brezspolna predstopnja ali medstopnja v razvoju pravkar imenovane človeške trakulje, katera potrebuje za svoj razvoj gostitelja ali prehranjevalca iz vrst goveje živine. Posebno se rada naseli na starejših teletih in na mlajšem govedu, redkeje pri teletih, ki še sesajo. Progaste trakulje in torej tudi njene goveje ikre so na srečo bolj redke. Ikra se naseli najrajši v mišicah žvečkalkah na notranjem in zunanem licu, pa tudi v srčni mišici, v jeziku, v mišicah trebušne prepone, vranice, v mi-

Ikre v prašičjem srcu, zarodki bodoče ozke trakulje v človeku.

Trihine ali lasnice v mesu (povečane).

šicah dušnikovega jabolka, požiralnika, prsnega koša, med rebri, v mišicah tilnika, križa pa tudi v drugih telesnih mišicah. Ikre se dobé večinoma le posamezne ali tudi v sredi mišice kar v celih gručah; so torej zelo neenakomerno porazdeljene; pri hudi okužbi se dobé goveje ikre tudi v pljučih, jetrih, možganih, mezgovnih žlezah in tolšči. Velikost goveje ikre v zaklanih živalih je zelo različna in je odvisna od časa njenega razvoja: ene so podobne sivobelemu mehurčku, ki je velik kot glavica igle, druge so grahove velikosti; v 18 tednih je razvoj ikre končan, v teku razvoja ikre lahko razpadejo, okamene in po nekaj tednih po zakolu gostitelja same od sebe poginejo.

Iz vsake žive goveje ikre se razvije v človeških črevih progasta trakulja, ki ima na svoji »glavici« luknjice vsesalke ali prisese, s katerimi se trdno vsesa v človeških črevih, kjer gostuje na stroške svojega novega gostitelja, človeka, in doseže dolžino 4 do 8 m. Človeku škoduje predvsem s tem, da mu odjeda hrano, ga moti v presledkih v dobri prebavi, povzroča razdraženost živcev (nervoznost), ki je pri raznih ljudeh zelo različna; pri večjem številu trakulj so mogoča celo zastrupljenja po izločenih, toksinom podobnih strupenih snoveh, katere te trakulje izločajo; tudi samookužba z jajčeci dozorele trakulje v človeškem telesu samem ni izključena, dasi do sedaj še ni dokazana.

Razumljivo je torej, da te nevarnosti za človeka niso majhne; varovati se moramo slabo prekuhanega ali slabo pečenega ali celó surovega govejega mesa in mesnih izdelkov; ikrava teletina in govedina nikakor nista užitni; ikre zamori toplota 45–50° C.

Na enak način kot pri trihinah in govejih ikrah se človek okuži s

prašičjimi ikrami.

Te vrste iker so pri nas najbolj znane, najpogostnejše in najbolj nevarne ikre. Kakor vse ikre so tudi te le brezspolna predstopnja ali medstopnja zajedavca, in sicer tako imenovane ozke trakulje. To je izrazito človeška ikra in se razvije iz prašičje ikre v človeških črevih do 3 m dolžine. Kakor hitro pride živa ikra skozi človeški želodec v čreva, se tu zasidra s svojo »glavico«, svojo pripono ali matico v steno črevesa; dasi je pripona velika le kot proseno zrnce, se vendar zapiči s svojim dvojnimi vencem malih kaveljčkov (22–28 kvačic) in 4 do 6 priseskami silno trdno, da jo je težko odtrgati od podloge (črev). Iz te zasidrane pripone se potem trakulja razvija polagoma sama, drug za drugim zrastejo odrivki kakor členi dolge verige, končno je vse skupaj podobno dolgemu traku in odtod ime »trakulja«. V resnici je vsak odrivek samostojen, plošnat črv s spolovili obojega spola, torej vsak zase popolno živo bitje. V dozorelem odrivku se napravi do 50.000 jajčec (zalege); če vemo, da napravi trakulja v enem letu 800 odrivkov, potem ni čuda, da napravi ta človeška zajedavka v črevih gostitelja 40 milijonov zalege.

Ko zadnji, največji odrivek popolnoma doraste (»dozorci«), se odtrga od svoje kolonije ter gre z blatom na dan in v prosto naravo, gnoj mu vtira pot v svet. Ako te sproščene odrivke z zalego vred požre na ta ali oni način prašič, se napravijo v tem novem gostitelju zopet ikre, in sicer jim ugaja najbolj vezno tkivo mišic (mesa), posebno v srcu, v jeziku,

v mišicah sapnikovega jabolka, v trebušnih mišicah, v preponi, v ledju, v medrebrju, v stegnu, pri hudi ikravosti sploh v vseh mišicah telesa, da celó v možganih, redkeje v pljučih in jetrih. Po dobi svojega razvoja so ikre pri prašiču različne velikosti, so velike kot glavica bučke (20 dni stare) ali kot gorčično zrno (40 dni stare), ali so mehurci, veliki ko grah (60 dni stare). V svinjskih mišicah jih navadno ni težko ugotoviti, pri hudi ikravosti je že meso bolj vodeno in sivordeče zabarvano; teže je spoznati ikre na živih živalih; ugotoviti jih je mogoče samo pod sluzno kožico jezika, toda le pri splošni hudi ikravosti.

Glede porabe mesa in masti ikravih prašičev odloča strokovnjak veterinar na podlagi predpisov. Treba je vselej velike previdnosti glede potrošnje, ker ikra v človeškem očesu povzroča lahko oslepelost, v možganih pa celó smrt.

Pri nas so ikre sicer ne prepogosta, toda redna prikazen; zelo veliko je ikrastih prašičev v savski banovini, še več na ozemlju nekdanje Bosne in Hercegovine (6 do 7% zaklanih prašičev). — Najbolj pospešujejo razširjanje iker slabi svinjaki, posebno če so združeni s stranišči za ljudi; zelo nevaren je izgon prašičev na gnojišča, vrtove, pašnike, ponebnažene s človeškim blatom, v katerem se nahajajo zreli odrivki človeške ozke trakulje. Velike važnosti je natančen pregled zaklanih prašičev po oglednikih; brezvestnost je tu nevarna in za človeka usodna.

Vobče manj znana, toda prav tako važna je nadalje ikravost rib.

Kakor govedo, prašiči in druge živali, imajo tudi ribe svoje vrste zajedavce v obliki iker; najbolj zanimiva in važna je zopet ikra, ki izhaja od največje človeške trakulje, lentec ali dvobrazdoglavca imenovane (*dibotriocephalus latus*), ki doseže v človeških črevih dva do devet metrov dolžine. Pri-pominjamo, da ne smemo zamenjati izraza »ikra« za ribje ikre, ki so jajčja zalega za razplod rib.

Z ribjimi ikrami, zajedavkami, se okužijo najrajši ščuke, potem ostrži, pa tudi postrvi, lipani, lososi in druge ribe. Te vrste zajedavci so v nekaterih

pokrajinah stalno razširjeni, tako n. pr. v Rusiji, Nemčiji, Franciji, Švici, Romuniji — zadnje čase pa tudi pri nas, posebno v Cerkniškem jezeru.

Ikra (plerocercoid) lenteca ali dvobrazdoglavca je podobna bolj majhnemu črvičku sivobelega barve; telo je slabo obročkasto in od 8 do 10 mm dolgo ter leži v malih votlinah ribjih mišic (mesa), tudi v drobovju rib, v njihovi jajčji zalegi (kaviarju ali zaplodilnih ikrah), in sicer prosto brez ovoja ali zavito v klobčič ali podolgem

iztegnjeno; v miru ima glavo skrito vase, v gorkem pa takoj iztegne glavico.

V slabo pečenem, praženem ribjem mesu ostane ta zajedavec živ in neva-

ren ter lahko preide v človeka, pri katerem se v črevih razvije v imenovano, največjo znano trakuljo.

V okuženih pokrajinah bolehalo ljudje prav pogostokrat za to trakuljo, tako je ta zajedavka silno razširjena na Japonskem, dalje med prebivalci Vzhodne morja, pa tudi ob jezerih francoskega dela Švice (Ženeva), tudi v Romuniji je razmeroma precej razširjena. Pred kratkim se je tudi v naših krajih pojavila zelo številno. Zato je naša dolžnost, da svarimo pred uživanjem slabo pečenih, praženih, ocvrtih ali kuhanih rib; posebno velja to za ščuke in menke, pa tudi za kaviar teh rib.

Ribe in kaviar, ki vsebujejo žive ikre, zajedavke lentca ali dvobrazdoglavec, so človeškemu zdravju škodljive, da celo smrtno nevarne, ker povzročajo, da se v človeških črevih razvije najdaljša trakulja, ki moti črevesno prebavo, povzroča živčno razdraženost, slab vid, napravi gostitelja človeka slabokrvnega in mu ogroža celo življenje.

Ker so tržno policijski ukrepi skoraj brez moči, je potreba samoobrambe, ki je predvsem v dobri in temeljiti pripravi rib za uživanje. Ribje ikre zajedavke poginejo že pri 60°C, tudi sol in močan kis jih zamorita v kratkem času, prav tako jih pokonča dobro sušenje v dimu, ki traja vsaj eno uro; mraz pa prenese štiri do šest dni.

Po mesu prehajajo na človeka tudi

mačje pijavke (opisthorchis felinus).

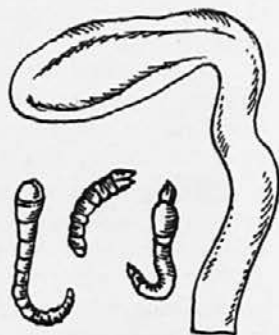
Je to zajedavec, ki ga najdemo pri mačkah, pa tudi med prašiči in kuncih (domačimi zajci). — Naravoslovci jih vrsté med črve ploskavce — sesače; so 8 do 11 mm dolgi, 1,5 do 2 mm široki, podobni malim sulicam ter prebivajo v žolčevodih in žolčnem mehurju mačk, kuncev, prašičev pa tudi v raznih ribah in človeku. Okužbe človeka po tem zajedavcu so znane v Severni Nemčiji, Franciji, Holandiji, Romuniji in Anamu; ljudje se okužijo navadno z ribjim mesom.

Za ohranitev in razširjenje mačjih pijavk skrbé ribe belice: linj (šlanj), ploščič, črnooka, rdečeperka itd. — Ličinka, t. j. predstopnja ali medstopnja imenovane zajedavke, se naseli v votlinah podkožnega veziva (mezdré) in v mišicah navedenih rib belic, se tu tako rekoč zabubi. S prostim očesom jih ni mogoče ugotoviti, saj merijo te bube le 0,24 do 0,34 mm v dolžini in 0,18 do 0,24 mm v širini, izležene ličinke so 0,42 do 0,54 mm dolge in 0,27 do 0,35 mm široke, torej komaj vidne.

Če človek použije z ribjim mesom žive ikre (bube), se izkóté v njegovih črevih ličinke, ki jih imenujejo mačje pijavke; te povzročajo hranitelju obolenje jeter ter razne težave in motnje zdravja.

Za obrambo zoper tega zajedavca velja vse, kar smo povedali pri prejšnji ikravosti rib.

Na Kitajskem, Japonskem in v Ameriki poznajo še druge zajedavce, s katerimi se človek lahko okuži z mesom rib in rakovic; pri nas jih še niso dognali.

Ikre rib: dvobrazdoglavec ali lentec (zelo povečan).

ŽENITOVANJSKI OBIČAJI V MEŽIŠKI DOLINI

Blaž Mavrel

Ženitovanjski običaji med Slovenci so bili pač že mnogokrat opisani, največkrat v obliki povesti, vzeti iz tega ali onega kraja, koder živi naš narod. Povsod so skoraj enaki, razlika je le v podrobnostih. Naši dedje so se dosledno držali lepih narodnih šeg ob svatovščinah, posebno je bilo in je še v navadi petje med plesom. Slišal sem govoriti stare ljudi, da svatba brez »camarja« in njegovega obrednega petja ni svatba, ampak le nekak »bal«.

Naj kratko opišem ženitovanjske običaje v Mežiški dolini.

Ko si fant izbere nevesto in pripravi vse potrebno za ženitev, si najame izmed svojih tovarišev »camarja«, izključno tako se na Koroškem imenuje ženinov drug, seveda tistega, ki je najbolj »fant za to«. Camar pa ženinu ne druguje samo na svatbi, ampak mora namesto ženina in neveste tudi na svatbo vabiti. Pražnje oblečen, okoli klobuka z rdečim trakom, katerega dolgi konci mu mahljajo po hrbtu, s šopkom na jopiču in z lično palico v roki, na katero je tudi navezan rdeč trak — tak jo mahne camar k ženinovim in nevestinim sorodnikom, prijateljem in sosedom, da jih povabi na veselo ženitnino. Dokler je bila v rabi še narodna noša, je camar nosil s seboj tudi pištolo in s streljanjem naznanjal prihod in odhod od hiše, kjer je vabil. Pištolo so pa z narodno nošo vred danes že opustili. Ko pride camar do osebe, ki naj jo povabi, se odkrije in pozdravi s starim krščanskim pozdravom: »Hvaljen Jezus Kristus!« Nato: »Od poštenega ženina (n. pr. Antona) in neveste (n. pr. Maričke) sem poslan, da vas povabim za ta in ta dan v to in to cerkev k njuni poroki, kjer se bosta poročila pred Bogom, kakor sta se poročila Jožef in Marija; po poroki pa v to in to hišo na veselo svatovšnino, kjer je pripravljen krajec kruha in bodo pele žlice in vilice.« Camarju se redno postreže s klobaso.

Camar vodi tudi prevoz nevestine bale, kar se vrši kak dan pred poroko, in ako je med potjo »šranga«, je njegova naloga, da se s fanti pobota. V ta namen mu ženin izroči nekaj denarja. Višina odkupnine pa je odvisna od tega, katera stranka, camar z voznikom ali pa »šrangovci«, je bolj spretnega in namazanega jezika.

Na dan svatbe prejme camar od družice ves nov okras: trak za klobuk in za palico in šopek na jopiču, ki je tudi zavezan z rdečim trakom z dolgimi konci, ter šopek tudi za klobuk. Ves camarjev okras, kakor tudi venec družice, mora biti pretežno rdeče barve, medtem ko imata ženin in nevesta vse to belo.

V prejšnjih časih je šel ženin na poročni dan zjutraj s starešino in prijatelji po nevesto na njen dom, kjer so pa našli vrata zaprta. Starešina je trkal in klical: »Hišni gospodar! Al' si doma al' kar! Al' prebiraš rumeno pšenico, al' premišljuješ sveto Trojico?« Ko je to vprašanje tretjič zaklical, se je znotraj oglasil »nevestin mož« — to je mož botre; če tega ni, je pa kateri drugi za to določen — ali pa nevestin drug, ki je bil imenovan »drosar«. Ta jih je najprej vprašal, kdo so in kaj hočejo. Na zahtevo po nevesti se je izgovarjal, da ne ve, katero bi dal, ker žensk je v hiši več. Ko

svatje le niso odnehali, jim je porinil skozi vrata našemljeno, umazano in v cunjeh oblečeno priletno žensko, s katero pa sva tje in ženin seveda niso bili zadovoljni, zahtevali so drugo, lepšo. Nato jim je spustil ven botro, ki je bila praznjen oblečena za svatbo. Z njo so se pozdravili, jo hvalili, vendar zahtevali še drugo, mlajšo. Tedaj je spustil ven mlado, cvetoče dekle — družico. To so radostno sprejeli, posebno je bil vesel camar, ker je dobil svoj par, vendar pa dejali, da še ni prava in da hočejo še eno za ženina. Tedaj so se šle vrata na stečaj odprla in nevestin mož, bolje drosar, je pripeljal za roko nevesto v vsej poročni opravi. — Ta obred, ki je lepo opisan v Mohorjevih Večernicah, 88. zvezek (Stiški tlačan), se na Koroškem že dolgo več ne izvaja, pač pa je še ohranjen ponekod na Štajerskem. Dandanes se zberejo sva tje na ženinovem ali nevestinem domu, v tistem, ki je pač bliže cerkve, kjer je poroka. Camar jih sprejema in jim hodi z godbo naproti. Botra ali »mati ta široka« prinese s seboj sva tovske šopke in jih pripne na prsi vsem svatom, razen camarju in družici, ker za njiju dva poskrbi družica. Preden odrinejo v cerkev, spregovori starešina ženinu in nevesti za slovo kratek nagovor. Nekega starešino sem slišal takole govoriti:

»Prej da se podamo z vama, ženin in nevesta, k poroki, vaju še opomnim, da ne pozabita svojih staršev, posebno pa njih naukov in lepih zgledov, ki so jih vama dajali; da bosta skrbela zase, je pač gotovo; skrbita pa vestno tudi za vso vama izročeno družino in jo z zgledom bogoljubnega življenja vodita po poti proti nebesom, kjer je za vse pripravljena bogata večna ženitnina! Sedaj pa, zbrani sva tje, molimo za srečo ženina in neveste in za pokoj rajnih sorodnikov. Oče naš...«

Nato zaigrajo godci ganljivo melodijo pesmi »Nebeška sva tovs'na«, nakar vsa sva tovska družba odide proti cerkvi po naslednjem redu: naprej gredó godci, nato starešina z ženinom, za njima vsi ostali moški po parih, na koncu moških camar z družico, za njima botra z nevesto, nato ostale ženske.

Med mašo sedita camar in družica sama v prvi ženski klopi. Po maši in poroki gredó sva tje okoli oltarja, darujejo v cerkveno pušico ob oltarju, mnogo več pa novoporočenima »na roko« z voščilom: »Bog ti daj srečo in Devica Marija!« Medtem igrajo godci spet pesem »Nebeška sva tovs'na«. Ko izpijejo »šentjanževca«, odidejo po istem redu, kakor so prišli v cerkev, na dom ali v gostilno, kjer je pripravljena gostija. Najprej gredó v plesno sobo. Camar naredi s palico sredi sobe križ in pelje na prvi ples »štajriš« botro ali »mater ta široko« in začne ženitno veselico z lepo pesmijo: »Smo sva tje se zbrali v imenu Boga...« Ko je odpel vsem trem: botri, nevesti in družici, in je minila prva polka, gredó sva tje v jedilnico, kjer je v prejšnjih časih nevestin mož »posajal«, kar se je pa zadnje čase, žal, tudi opustilo. »Posajal« pa je takole: »Spoštovani sva tje, ženin in nevesta! Prej da mi te nam namenjene jedi zaužijemo in se iz teh glažkov napijemo, jaz par besed spregovorim in vam štiri sedeže razdelim, in sicer: prvi sedež izročim očetu starešinu in k njim posadim Očeta nebeškega, ki naj zraven njih sedi in vsem zbranim svatom svoj blagoslov deli. Drugi sedež izročim našemu ženinu in k njemu posadim svetega Jožefa, ženina Marije Device, ki naj ga spremlja

vse njegove žive dni in mu na smrtno uro ob strani stoji. Tretji sedež izročim naši nevesti in k njej posadim Marijo Device, nevesto svetega Jožefa, naj ji ona vse življenje pomoč deli in ji vse težave in bridkosti v sladko veselje spremeni. Četrti sedež izročim materi ta široki in k njej posadim sveto Ano, mater Marije Device, da na sedežu vkup sedita, za nas zbrane svate skrbita in ena druge nikoli ne zapustita!« Preden sežejo po jedi, moli starešina, če je navzoč duhovnik, pa ta, naprej angelsko čiščenje. Svatba traja navadno od poldneva prvega do poldneva drugega dne. V starih časih pa so imeli svatbo tudi po ves teden, tri dni na nevestinem, tri dni pa na ženinovem domu.

Med gostijo mora camar skrbeti za zabavo, predvsem radi vidijo, da večkrat zapoje med plesom »štajrišem« kaj šaljivega, pa tudi resne kitice so dobrodošle. Tudi mora peljati vsaj enkrat vsako žensko rajat; enako družica moške. Slovesno razpoloženje sva to kazijo včasih preveč razposajeni »oknarji«, to so nepovabljeni gostje, ki pridejo zvečer »na okna«.

Ob koncu sva tbe morajo godci igrati še eno polko stojé, kuharicam na čast, ki so jo tudi zaslužile, ker so jedi skuhale, »da ni bilo treba svatom surovih jesti«. Prvo kuharico pelje na ples camar, pomočnice pa primajo drugi moški.

Ko sedijo sva tje pri pečenki kot zadnji jedi, gredó camar, družica in nevestin mož pobirati »lecman«, to je plačilo v denarju od vsakega para, bolj o sebe. Začnejo pri starešinu, za njim sta na vrsti ženin in nevesta, potem ostali sva tje. Vrši se pa tako: Camar zakliče: »Pozdrav očetu starešinu!« Nato zaigrajo godci, ki so zato prišli v jedilnico, kratek pozdrav. Družica drži v desnici poln liter, v levici pa kozarec in medtem ko godci igrajo, nalije kozarec in starešinu napije; nevestin mož pa mu nudi krožnik, na katerega pozdravljeni položi znesek, ki je bil prej naznanjen. Tako obhodijo vse omizje in camar nagovori vsakega svata z najbolj častnim naslovom. Izvzeti od plačila pa so: botra, ker je kupila svatom šopke, camar, ker je imel pač mnogo truda, ko je na svatbo vabil in med svatbo je godcem dosti izmetal, in družica, ker je kupila okras camarju in sebi ter darilo, ki ga položi na kozarec, ko camarju med plesom za venček napije. Pobiranje ali plačevanje lecmata je najmanj vesel in najmanj zaželeni del sva tbe, zato tega nikoli ne pozabijo in ne opustijo, medtem ko druge lepe in zanimive stare šege ob sva tovsčinah opuščajo.

Po končanem plačilu gredó spet vsi sva tje v sobo za raj, ker sedaj bosta camar in družica »venec dol rajala«, ako nista tega storila že prej. Temu lepemu obredu vsakdo rad prisostvuje, da posluša zabavno petje camarja in družice. Da more družica venec brez zamude sneti, si ga zato primerno pripravi. Kakor hodita po izbi, pojeta in plešeta »štajriš« camar in družica, tako hodita in plešeta tudi ženin in nevesta, ne da bi kaj pela, in kadar dá družica venec camarju, ga dá tudi nevesta ženinu. Zraven pa včasih nagajivi moški lové venec z raznim orodjem, seveda ga lové tako, da ga ne dobé, vendar pa delajo s tem velik hrup.

Za odhajajočimi svati gredó godci in igrajo spremnice, vedoč, da ne bo zastoj; najdalje jih igrajo seveda za ženinom in nevesto, ako ni sva tba že tako na njunem domu. Nekaj poti proti domu spremlja camar družico.

Francisco Goya: Ženske in možicelj. (Madrid, Prado.)

Darilo, ki ga družica položi na kozarec, ko med petjem camarju napije, je bil v starih časih svilen robec, kakršen spada k moški narodni noši; danes dajejo kravato. Za to darilo mora camar čez teden ali dva oskrbeti »jesih«, to je majhno ponovitev ženitovanjske veselice. Tudi pesem jo omenja:

Ko bo ojseti kraj,
mi bo čudno dolg čas;
za jesih pa bodem
spet prišel po vas.

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

KULT DREVJA.

Sadnim drevjem občuje naš človek premnogokrat kakor s tovarišem. Če je sadno drevje nerodovitno, pohité na pustni torek s še vročim krofom na vrh onega sadnega drevesa, ki doslej ni moglo roditi, in ga tam pojedó; drevo istočasno močno potresava. Nerodovitno drevo kaznujejo tudi s tem, da mu na

pustni dan naložé med veje težko kamenje (16).¹ Na pustni dan pred sončnim vzhodom potresajo češpljo, da bi tudi v tem letu dobro rodila; slive pa obrodé dobro, če jih tega dne osnažijo. Kdor pojé leto za letom na pustni torek na sadnem drevju pred sončnim vzhodom potico, mu bo drevje bogato rodilo. Tudi češpljo kaznujejo na pustni torek s tem, da ji naložé med veje kamenja, potem je dobra češpljeva letina. V Št. Juriju izvaja to 18 odstotkov posestnikov (19). Drevje, katero ni obrodilo, kaznujejo s tem, da ga udarijo na veliki petek pred sončnim vzhodom z ušesom sekire trikrat po deblu in mu zagrozé: »Če ne boš rodilo, boš posekano« (1). Sadno drevje prisilimo k rodovitnosti tudi, ako ga na pustni dan pred soncem molčé obmetavamo z luščenimi koruznimi storži (14). Bolj prijazen opomin k rodovitnosti je ta, da gospodinja udari vsako jablano z jerbasom, s katerim je pravkar prinesla iz cerkve velikonočni blagoslov, ki je še kajpak poln dobrot (14). Sadno drevje bo tako bogato obrodilo, da se bodo vse veje šibile, če ga stresaš na veliko soboto ob prvem zvonjenju po razvezavi zvonov (8). — V Št. Juriju je častitljiva stara bukev, katera oskrbi dekletu pravočasno moža, če buta z glavo vanjo, da se zmaje stari vrh. Če se dekle, ki je že godna za možitev, ne spomni tega sama, jo pa opomni oče ali brat, ki je prevzel posestvo: »Pojdi že vendar Lavričevo bukev stresat« (19). — V okolici Semiča je častitljiva stara lipa, kateri se vsak mimoidóči domačin prikloni in iz spoštovanja do nje trkne z glavo ob njo (1). Častitljivemu velikemu hrastu so pravili »čast čaranja« (20). Hrasta velikana so vsi občudovali, živina, ki je šla mimo njega, je postala nemirna, videli so v njegovem vrhu belo ovco in konje je večkrat nosilo mimo hrasta kar po zraku. To ovco, ki se je plazila po hrastu, naj bi bil ubil najet ropar s tovariši. Ko so prišli do hrasta, je nastal hud vihar in roparja in tovariše odnesel daleč v gozd; vsi so v strahu klicali: »Bog pomagaj!« Ko je ta hrast strohnul, so postavili na njegovem mestu križ (20). V Strehovškem gozdu pri Lendavi je stal za turških časov hrast, ki je bil pravi velikan. Na njegovem mestu so postavili kapelico sv. Vida (20). Na Jezerskem so obešali na zakleto košato bukev kosé oblek in pozneje pribili nanjo tudi dva sveta kipca (16). Valvasor je zapisal, da je bil v Lokah pri Senožčah »oreh sv. Ivana«, v katerem je bival duh »Lesnik«. Gorjanci mu pravijo tudi »gugljaj«. Kmetica »Balažička« je videla lesnega duha, ki se je mastil na brestu z ocvrto piško. Iti po »balažičke« se pravi neki vrsti voščila, katerega izvršujejo 26. decembra; odrasli fantje nosijo od hiše do hiše bukovo poleno, na katero pokleknejo in klečé izgovoré voščilo: »Bog vam daj toliko prašičkov...« (20). Božični panj še danes pitajo z jedmi in vinom (2). Dekletu, ki je ostala samica, zavlečejo pred vrata bukov hlod (16). Pri vsaki veselici in sprejemu gosta postavljajo velike mlaje (16, 19). — »Blagodej« je v Bohinju, Soški in Vipavski dolini cepil drva z nogo, katero si je izdrl, si izgovoril pri delodajalcu, ki je bil velik skopuh in je lesnim delavcem odtrgaval plačo, za plačilo le toliko tresk, kolikor jih bo mogel odnesti. Vsa drva je razdrobil z nogo v naglici v treske in jih tudi vse odnesel. Blagodej je zapustil svoje znamenje, odtise prstov, v stari bukvi. — Ziljani imajo

¹ Številke v oklepaju pomenijo kraj zapisa in nabiratelja. Imena glej v januarski Mladiki na strani 30.

svoje vaške lipe, katere so videle tudi še Turke, zelo v časteh. Njih najstarejši in najslavnejši obred cerkvo-vanja se vrši pod lipo. Tu izvajajo svoj znameniti rej in dekle v spremstvu fanta s kozarcem vina vabi doma-čine in prijazne tujce v njih plesni krog. Povsod je še znan izraz: »lipov bog« (16). Drvarji prekrizajo, kadar so podrli častljivo staro drevo, panj, z besedami: Bog te prekrizaj in blagoslovi (1). Neurje bi nastalo, če se je kdo obesil na drevo in ga še niso sneli (5).

MORA.

Ta zli duh je znan vsem Slovencem. Koroški Slo-venci ga imenujejo »trutamora«, drugod »mora« in »morska taca«, na Štajerskem poznajo trutino zna-menje, v Kobaridu pa mu pravijo »sračja noga«. Na Koroškem je trutamora grda pošast, ki se spremeni v razne oblike, se uleže na spečega otroka, kadar leži na hrbtu, in mu pije kri, tlači pa tudi odrasle. Na Koroškem narišejo trutino znamenje na zibelko in na postelje odraslih v obliki peterorogljatega znamenja (pentametra). Pregarjajo jo tako, da ji nastavijo v zgavje zibeli ali postelje ogledalo, odrasli ljudje pa vzamejo s seboj v posteljo še nož s črnim ročajem. Počakajo truto tudi z metlo za durmi, ko so poprej zamašili najmanjšo špranjico in še tudi votlino klju-čavnice. Ko začne počivajoči stokati, ga oni z metlo za vrati pokliče po imenu in tedaj napravi mora hud šum po sobi, ker ne more zbežati iz nje. Poskušajo jo tudi podkupiti takole: »Jutri pridi, bom ti dala tri dari, kruha, moke in soli.« Vse te reči tudi res dajo nasled-njega dne beraču; če pa ne pride popoten človek, jih vržejo v ogenj. Pošast more nadlegovati tudi živino, vendar pa se koroški Slovenci zanimajo za njo le kot za nadležnico ljudi (16). — Šentjurčanom dá ta pošast silno veliko opravka. Pravijo, da je ubita prav taka kakor človek. Spremeniti se more v staro žensko, bera-čico. Ko se človek prebudi od bolečin, naj reče: »Mora pridi jutri po kruh in sol!« Drugega dne bo navse-zgodaj prišla stara ženska; te ne sme nihče ogovoriti in ji tudi ne dati kaj iz rok. Če napravijo tako, more ne bo več k hiši. Nekdo je našel v svinjaku krastačo in jo vrgel na žerjavico. Ko jo je tako pražil, je pri-sopihala v hišo stara ženska, ga vprašala, kaj dela, in mu prigovarjala, naj opusti to delo. Molčal je in se je s tem rešil more za vselej. Žena, katero je vedno tlačila mora, se je zmenila z možem, da mu bo dala znamenje, kadar jo bo pošast zopet nadlegovala. Pripravila sta kadunjo z žerjavico. Ko je žena čutila pošast, je mož hitel po kadunjo, ona pa je, ne da bi zinila, stisnila pesti — in je držala v rokah kurje pero. To je vrgla brez besedi v kadunjo; iz kadunje je javkalo: »Pusti me, pusti me!« Drugega dne je prišla v hišo botra žene, vsa opečena po obrazu. Dva hlapca sta spala skupaj v hlevu; enega od njiju je tlačila mora. Dal je tovarišu znamenje; ta je že imel pripravljeno svečo in pre-vrtano desko. Prižgal je brž svečo in jo vtaknil skozi prevrtino v deski. Tako je potem videl, da je ležala stokajočemu tovarišu preko prsi — slamica. To je pobral in jo zmulil v rokah. In že je pritekel gospodar klicat hlapce, češ da mu je žena pravkar izdihnila. Moro moreš, ko te nadleguje in se prebudiš, ujeti tudi tako, da takoj stisneš pesti in brez besedi bežiš k luči ali ven na svetlo. Če bi medtem spregovoril, more takoj zmanjka. Tisti, katerega nadleguje, naj gre spat s klobukom. Ustrašila se ga bo in zbežala, ker bo

misllila, da to ni pravi, katerega je namenila tlačiti. Zarotnik Podrebernik je svetoval, naj ženska, katero nadleguje mora, gre spat v moški srajci in naj tedaj, ko začuti moro, reče: »Presneta mora, boš šla iz hiše!« Mora bo tudi takoj zbežala, če se dotakneš roke tistega, katerega tlači; prestraši se namreč prijema. Kdor bi čakal pošast z metlo za vrati, mora robato zakleti; če jo pa preganja z nožem, s katerim koljejo svinje, mora reči, ko začuti tlačenje: Mora, te bom kar zaklal! Ujeta mora in vržena čez prag, zopet oživi. — Pošast nadle-guje tudi živali, posebno še svinje. Radi tega narišejo na prašičjo korito »morsko taca«. Vsako leto, kadar koljejo prašiča, namoči oče roko v kri in potem pri-tisne roko na hlevska vrata, da se na njih poznajo vsi odtisi prstov. V tak hlev ne more več zaiti ta pošast. Mora se spremeni v krastačo. Radi tega vsako krastačo ubijejo; če jo najdejo v hlevu, jo pa nataknejo na gnojne vile (19).

Petra je že dve leti vsako noč mučila nóra (mora). Žena in tašča sta jo vsakokrat slišali, ko je šla po hišnem žlebu do okna, kjer je praskala; zid je tam še sedaj razpraskan. Peter pa je vsak večer silil skoz okno in obe sta ga le z veliko silo pridržale. Govoril je: »Pustita me, kliče me!« Tašča je trdila, da je Peter govoril v spanju. Z zoro je »nóra« zopet odšla in šele potem je bil v hiši mir. Ko sta narisali na okno in vrata »nórinu taca«, je imel Peter zopet mir (1). — Pri Vincetu je privzdigovala »nóra« slamnjačo, slišal je njeno stopicanje pri prihodu in odhodu. Včasih se je tudi cvileče oglašala, videl pa je ni nihče. Tudi njegova brata sta jo slišala, ko sta šla k njemu spat (1). Nekega moža s Preloke je nóra odnesla preko Podklanca proti Črnomlju; ljudje so slišali njegov krik, njega samega pa niso več videli (1). Nóra hodi sesat svinje (1). Tla-čenju more je podvržen otrok, ki je rojen na petek (1). Nóri zabranijo vstop s tem, da obesijo na vrvco votel kamen in ga pritrdijo na vrata (1). Dober talisman je tudi zelišče »avbret«, katero obesijo na vrata hleva in ga potem hodijo potresavat (19). Oče je pravil: Ležal sem v krmi in slišal prav razločno, kako je zaškripala lestev. Nekaj je prišlo po njej in leglo zraven mene. Nisem se mogel ganiti. Ko me je spustilo, sem zopet dobro slišal, kako je pošast odhajala po lestvi; vstal sem in šel gledat, pa nisem nič videl. To je bil »ozin«. Če se kdo drug oglasi, ko vrši ozin svoj posel, zbeži. Če te tlači ozin, naj ti položi, kadar spiš, brano na prsi. Nikoli te ne bo več tlačil (8). Morsko taca narišejo na spodnjo stran zibeli. Znamenje je treba narisati na »opank«, to je nazaj, drugače bi ne pomagalo. Pri neki hiši so pošast tako dolgo preganjali z nožem, da je po-stal krvav. Nož za preganjanje mora biti skovan iz žebeljev, nabranih na pokopališču (9).

»Skušnjava« je ženski duh, ki muči ljudi, ko spe. Ima vedno s seboj človeško drobovje, da se laže po-tegne skozi špranje in votlino ključavnice. Najrajši se spravi k mladini, fantom in dekletom, na prsi in jih pije. Skušnjava se obvaruješ s tem, da imaš sobo vedno brez smeti in da imaš na ležišču tovariša, ki ti prižge takoj luč, ko sliši tvoje stokanje in preišče takoj vse kote. Kar najde, naj vrže v ogenj in prikazala se ti bo ženščina, ki je skušnjava. Skušnjava uporablja mleko, katerega se je napila, za svoje čare. Če starí, pije to mleko, in se zopet mladí. Kogar muči ta pošast, naj ima pod zgavjem oster nož; za stalno se je bo pa rešil tisti,

ki ga udarijo z uzdo, s katero je konj prvič vozil (18). Stalno se je mogoče rešiti more tudi s tem, da si deneš pod zglavje škarje in grahovo slamo. Dojenčku položijo na prsi pod tretji zavoj povoja škrlatast križ iz blaga, da ima potem mir pred moro. Nekega otroka je hodila mora ponoči lizat in pit, pa ji je rekel oče: Jutri ob enajstih pridi, pa ti bom dal tri dari: kruha, moke in soli! Ob določeni uri je prišla neka znana ženska, katero je oče ozmerjal, in potem je imel otrok mir (4). Mora napade otroke in odrasle tedaj, če ležijo vznak; na človeka leze od nog navzgor, te mu odrevené, nato se mu vleže na prsi, da ne more dihati, ne zaječati in ne s prstom migniti (5, 6). Če bi se mu posrečil le najmanjši gib, je rešen. Da se človek, posebno še otrok, obvaruje more, denejo pod zglavje šivanko ali nož in sploh kaj ostrega (5). Do otroka mora ne more, če ga zavijejo v moknate vreče (14), odrasli pa se je ubrani, če se pred spanjem zaveže v vrečo (12). Na postelj ali zibel narišejo znamenje (5). Neka dekla je potožila zvečer: Vam je dobro, spat boste šli zdaj, jaz bom pa morala ljudi tlačiti! Hlapec se je odrezal: Pa k meni pridi! Drugo jutro so ga našli mrtvega (4). — Prasci ne uspevajo, če jim mora posesa mleko, še preden so bili povrženi. Da to preprečijo, pribijejo na hlevska vrata narobe obrnjeno podkev (5). Ponekod se mora tudi zadovolji, če ji obljubijo samo kruh, in res pride drugi dan kaka ženska po kruh (10).

NOVE KNJIGE

Miguel de Cervantes Saavedra: **Bistroumni plemič don Kihot iz Manče**. Roman. Poslovenil Stanko Leben. Knjiga II. (str. 351) in III. (str. 351). Izdala Slovenska Matica, 1936. — V našem času, ki živi hitro kot filmske zvezde in ko govorimo kratko kot v brzojavkah, predstavlja Cervantesova široka epika umetnino s posebnim mikom in čarom. Zasmehujoč v čudovitih zgodbah špansko viteštvo, kot so ga kazali tedanji romani, je v tem delu združil svoje idealistično gledanje na svet in realistično modrost otrok tega sveta v popolno podobo človeštva. Ob plemenitega viteza don Kihota, ki bega od prigod do prigod, brani vdove in sirote ter pobija zmaje in klativiteze, je postavil kmeta Sancha Panzo, predstavlja očega naraven razum, ki pa ni zmožen nobenega poleta, medtem ko je Kihot, če mu odmislimo njegove bolne predstave in viteške manire, vendarle čisto pameten in bistroumen človek. Tako združujoč v jarki nasprotnosti Kihotov in Sanchez tip pisatelj ironizira idealistični nazor, čeprav mu tudi sam pripada, a obenem ne pritrjuje Sanchu, kajti ta ne prinaša v življenje nobenega gibanja. Le oba združena pola lahko ustvarita celoto. Vse pisane Cervantesove zgodbe okoli don Kihota nas potegnejo s svojo širino in humorjem, ki je podan s tako resnim obrazom. »Pravim, da je ni lepše stvari kot takole čakati na prigode, ko plezaš čez gorovja, stikaš po gozdovih, plezaš na pečine, obiskuješ gradove, zavijaš v krčme in prenočuješ v njih za Bog plačaj« (II, 342). Tako pravi Sancho o sebi in isto občutje ima bralec. Našemu času se mudi, naši pisatelji hočejo biti telegrafski, Cervantes ne. Njegov roman je široko, lagodno pripovedovanje, kjer ni stiske za čas. Brez zveze, bi lahko rekli, niza prigode Kihotove ali kogarkoli, ki ga sreča na svojih potovanjih. Zanj samega velja, kar

pravi o pisateljih: »Nevezanost v gradnji in snovi, ki jo imajo pisatelji (viteških) knjig, jim dovoljuje, da se pokažejo epični, lirični, tragični, komični, z vsemi onimi lastnostmi, ki so bistvene za poezijo in prozo« (II, 296). Tudi pri nas bi bil potreben pisatelj širokega epskega kova, ki bi v veselo resnem, satiričnem slogu znal ujeti raztrgano podobo naših dni. Viktor Smolej.

Dr. Josip Mal: **Zgodovina slovenskega naroda**. Zv. 14. Izdala Mohorjeva družba, 1936. Redna knjiga. — Dr. J. Mal je prevzel težko dediščino, nadaljevati započeto delo zgodaj umrlega dr. Grudna. Lotil se je dela z nepojmljivo ljubeznijo do predmeta samega, veliko strokovno izobrazbo in neutrudno pridnostjo. Po zaslugi Mohorjeve družbe in posebej po zaslugi dr. J. Grudna in njegovega naslednika dr. Mala bomo Slovenci dobili eno najbolj epohalnih del, ki bo ogledalo nam in zanamcem, kaj vse je moral slovenski narod pretrpeti za svoj obstanek in svoj jezik. O delu bo mogoče obširneje govoriti, ko bomo imeli v roki celotno Zgodovino. Povedati pa moramo že sedaj, da so posamezni zvezki pisani živo kakor povest in preprosto; zato naše ljudstvo here to Zgodovino tako rado, kakor je nekaj bralo Staretovo Občno zgodovino. Letošnji zvezek dr. Mala končuje leto svobode 1848 in obravnava naslednjih deset let reakcije, dobo, ki je najbolj napeta in za Slovence poleg prevratne po vojski najvažnejša. Zlasti zanimivo je poglavje o tedanjem šolstvu in o novem cesarju Francu Jožefu. Malove razprave so toliko važnejše, ker temelje na študiju arhivskega gradiva, ne pa na že znanih dognanjih raznih knjig. Slike nam vsebino še bolj osvetljujejo. Želeti bi bilo, kar je naglašal že drug kritik, da bi Družba dajala debelejšje zvezke, tako bi prišli prej do celote, ki jo težko pričakujemo. Jan Plestenjak.

Življenje svetnikov. Zvezek 11. Redna knjiga. Izdala Mohorjeva družba, 1936. — To niso legendarni popisi posameznih svetih oseb, temveč dognanja, ki jih more izslediti le znanstvenik. V teh popisih najde vsak dovolj snovi, pa naj bo iz orisa časovnih razdobij ali iz prikazovanja razmer v posameznih časih. Popisi so snovno res bogati. Večino popisov je prispeval dr. Jaklič, nekaj pa dr. Franc Ušeničnik, Pavlin, Stroj in dr. Jere. Kdor bi ne verjel v bogastvo življenja svetnikov, naj prebere življenjepis sv. Tomaža Moora, sv. Ignacija ali Vincencija Pavelskega. Jan Plestenjak.

Narte Velikonja: **Naš pes**. Izdala Mohorjeva družba 1937. Str. 112. — Velikonja je nekaj svojih najboljših novel posvetil problemom iz otroškega sveta. Saj tudi njegova knjižna zbirka novel nosi naslov Otroci. In primerjava njegovih otroških in starejših postav priča, da bolj pogodi otroke kot starejše. A po drugi strani moramo reči, da piše pač o otrocih, a manj za otroke. Lahko rečemo, da je Naš pes njegova prva mladinska knjiga. Ob domačem psu Belinu in njegovem življenju je pisatelj nanizal zgodbe iz svoje mladosti. Pes Belin ni glavni junak teh zgodb in zato Velikonjeva knjiga ni živalska povest. Tudi tu je, kot v drugih novelah, postavil v središče otroka, to je sebe, svoje bratce in vaše paglavce, in napisal vrsto precej avtobiografskih črtic in zgodbic, ki jih veže Belin. Nekaj domotožja po pisateljevem domu, ki je sedaj pod Italijo, leži nad temi zgodbami. Medtem ko je v novelah povsod načeljal prav usodne probleme, je tu ostal zgolj pripovedovalec, kramljajoč iz svojih

spominov. Zato ni celote v teh anekdotah, vez med njimi je le zunanja. To so drobni kamenčki, ki nočejo biti mozaik. Slog je kakor prseča raketa: čustveno živ in iztrgan, kratek in dramatičen. Jedro pripovedovanja je dialog. Tudi jezik je tak: kratek, samosvoj, prepogosto težak, ker ni preprost. Da bi bile zgodbe o našem psu še strnjene, bi imeli v tem delcu našega Malega Hlačka. Te zgodbe predstavljajo nekaj naše najboljše mladinske literature. Nekaj živalskih zgodb (n. pr. Če lisica preskoči skopec, Zakaj je Belin ubežal ali Sončni zimski dan) bo iz te knjige takoj našlo pot v šolske knjige kot zgled naše živalske proze. In to je pač najboljši dokaz o vrednosti te mladinske knjige.

Viktor Smolej.

Viljem Hey: **Sto basni za otroke**. Za slovensko mladino priredil † Anton Funtek. Ilustriral H. Smrekar. Mohorjeva knjižnica 88. Celje, 1936. — Pričujoča knjižica obsega natanko sto basni v verzih. Prevajalec, rajnki Anton Funtek, je potemtakem združil v eni knjigi obedve zbirke, s katerima je nemški pesnik Viljem Hey (1789—1854) zaslovel kot »otroški klasik«. Posebnost njegovih basni je pogosta dvodelna gradnja, tako da prvi del obsega po navadi dramatsko zasnovan začetek zgodbe v obliki razgovora (nastopajo n. pr. psiček in osliček, dete in jagnje, lisjak in petelin, opica in deček itd.), drugi, pripovedni del nato pa razplet in konec kratke in žive zgodbe, ki nam hkrati ponazarja kak drobec življenjske modrosti, primerne otroški vzgoji. Ker so basni namenjene otrokom, se avtor seveda drži meja otroške domišljije in skuša biti tako v podobi kakor v izrazu kolikor mogoče preprost in naraven. Samo po sebi je razumljivo, da med tako velikim številom basni ne morejo biti vse enake vrednosti. Da pa zbirka kljub podobnim motivom, ki so zajeti iz živalskega življenja in otroškega sveta, ni enolična, pred tem varujejo številne podobe, s katerimi je opremil knjižico Hinko Smrekar in jo s tem nenavadno poživil. Kakor besedilo so tudi slike jasne in nazorne ter prav primerne otroškim predstavnim sposobnostim.

F. V.

Janez Cigler: **Sreča v nesreči**. Priredil dr. R. Kolarič. 11. zvezek Cvetja. Izdaja Družba sv. Mohorja, 1936. Str. 157. — Sto let je minilo od izida teh Ciglerjevih sreč in nesreč. Čudno nas sedaj primejo s svojo preprostostjo in lagodnim širokim pripovedovanjem te zgodbe. Sedanjim ljudem je treba že močnejših dražil in bolj napetih dogodivščin. Če izvajamo prevode in različne priredbe nemških poučnih, pobožnih in zabavnih del, je to temeljni kamen naše izvirne leposlovne proze. Ta knjiga je začela vrsto povesti, ki so postale resnična narodna last, kot so n. pr. Robinson, Miklova Zala, Deseti brat, Pod svobodnim soncem. Bila je prva, ki je zavzela vse ljudstvo. Saj je slikala domače ljudi, ki doživljajo najbolj čudovite prigode po vseh delih neznanega sveta, bila je polna čudovitih usod, nesreč in sreč, ki se po čudnih preobratih vse ugodno razpletejo, kajti v knjigi vlada krščanski nazor s trdno vero v dobro in v pravico. In F. Levstik, ki je leta 1858 delal program za novo slovensko slovstvo, je segel nazaj po zgled Ciglerjeve ljudske knjige. Za stoletnico imamo sedaj v Cvetju ponatis te povesti, ob ponatisu pa širok uvod o pisatelju, o oblikovnih in vsebinskih odlikah in napakah povesti, o njenem jeziku, vplivu in pomenu itd. Na koncu so pridejane še

številne opombe in pojasnila k posameznim mestom v knjigi. — Cvetje napreduje. Kot vedno, naj ga tu spet znova priporočim vsakemu, ki se količkaj čuti Slovenca, vsem, ki imajo zlasti opraviti s šolo, in vsaki knjižnici, ker je to Cvetje res naše najlepše cvetje in opremljeno z najboljšimi uvodi. Cvetje je najbolj razveseljiv pojav našega prosvetnega in kulturnega dela v zadnjih letih.

Viktor Smolej.

Dr. techn. Milan Vidmar: **Oslovski most**. V Ljubljani, 1936. Založila in tiskala tiskarna Merkur. Str. XII + 317. — Naš odlični elektrotehnik in svetovni šahovski mojster nas v tej knjigi popelje čez oslovski most v svet matematike, ki mu je edino resnična veda. Tu nam v lepo kramljajočem slogu previdno odpira vrata za vrati. Sam je že obilo vrat odprl v svojem življenju (10). Preko preprostih ploskovnih likov: trikotnika, četrkotnika, mnogokotnika in kroga v zakrivljeni neevklidični prostor; iz sveta brez razsežnosti v svet ene, dveh, treh in štirih razsežnosti; iz resničnega fizičnega sveta nas popelje matematika v kraljestvo možnih razumskih svetov (114). »Svetov je nebroj, v skupnem svetu iščemo svojega« (115). »Predvsem jih je toliko, kolikor je glav...« Še je višji svet, ki je skupen vsem glavam. Matematični svetovi pa so vsi enakopravni tistemu, ki družijo vse glave. Nad matematiko je Bog (115). Vsi svetovi so matematični svetovi (250). Tudi »Bog je matematik« (91), matematično misleč duh, kakor pravi Jeans. Da, Bog mu je na drugem mestu celó »celokupnost vseh matematičnih svetov« (258), zato mu matematika »ni samo višja fizika, temveč tudi teologija« (91). Zagrinjalo vsem skrivnostim mu odgrne samo matematika, vse se mu je »posrečilo spraviti pod matematični jarem«, tudi življenje, ki mu je dozdej kljubovalo (XI). Življenje je premikanje nekega sveta skozi neki drugi svet (297), je zasidrano v premikanju, vse vsemirje je živo (299). »Človek je plod dveh zelo nagubanih delov, fizičnega in duhovnega sveta« (302). »V obeh ni ničesar razen krivin. — Sorodna sta, a vendar različna« (297). V vsemirju je polno gub, krivin. Tudi naša zemlja je nastala iz njih. »Na nji pa so se zelo ostre krajevne gube štiridimenzionalnega fizičnega sveta srečale z ostrimi krajevnimi gubami štiridimenzionalnega duhovnega sveta in se v skupnem prerezu strnile v živa bitja, v rastline, v živali, v človeka« (302). »Po smrti je večno življenje duhá. Po smrti je tudi večno življenje, 'mesa', telesnosti. Ne prvo ne drugo pa ni resnično življenje« (308). »Enkratno življenje je vse. Zato nas skrbi sled, ki jo zapuščamo v duhovnem svetu. Zato smo tako žejni slave in uspehov« (309). »Brez vere ni resničnega človeka.« Meja med živaljo in človekom je vera, meja med človekom in nadčlovekom pa — veda. »Nadčloveku nekoč ne bo treba verovati...« (237). Vse, kar doživljamo, so le prividi (298). — Strokovna ocena knjige ne spada sem. Tu omenimo samo to, da Vidmar v svojih dveh knjigah (Moj pogled na svet in Oslovski most) pove marsikatero globokoumno resnico, ki je brez vseh »abotnih primeskov in pravljic«, ki pa je, ne da bi se on zavedel, čisto krščanska, tako da človeku, ki zna ločiti zrno od plevla, naravnost utruje krščanski svetovni nazor. Vendar pa knjiga v celoti vsebine nedoraslemu človeku ne more poglobiti niti verskega niti znanstvenega mišljenja. Pri Vidmarju se namreč vse metafizične realnosti, o katerih mestoma

Pri južini. (Fot. Fr. Krašovec.)

krasno govori, razblinijo v matematične abstrakcije, on izhaja brez metafizike (293). Pri njem je res nešteto svetov, drug poleg drugega, vsak si lahko svojega najde: teist, ateist, panteist. Temu mišljenju tiči v ozadju končno dvom, ki se sprosti v fini in duhoviti cinizem. Obe Vidmarjevi knjigi — obljublja nam še tretjo — sta v naši literaturi svojevrsten poizkus popularizacije znanosti. Tem pomembnejši je ta korak zato, ker ga je naredil znanstvenik sam. Z Vidmarjem vred smo namreč mnenja, »da je vse mogoče opisati s preprostimi besedami, kar so si izmislile učene glave« (XI). V tem je pomembnost njegove knjige. Ne strinjamo pa se z načinom, kako je Vidmar to uresničil. Značilno za njegovo pisanje je namreč, da skuša premostiti logične vrzeli in znanstveno še nerešene uganke s fantastičnim duhovičenjem in poezijo, ki jo spretno vpleta v svoja razmotrivanja. Ta način pisanja, dasi je prijeten za bralca, pa človeku, ki ni v stvari dobro poučen, popolnoma zabriše mejo med resničnimi dejstvi in znanstveno dognanimi resnicami na eni ter med pesniško fantazijo na drugi strani. Dr. A. Trstenjak.

Knjige hrvatske Družbe sv. Hieronima za leto 1936 in 1937. — V istem duhu kot med Slovenci Družba sv. Mohorja, med Slovaki Družba sv. Vojteha (Spolok sv. Vojteha), med Poljaki Knjigarna sv. Vojteha, med Čehi včasih Svetojanska dediščina (Dědictví svatojanské), deluje med Hrvati Družba sv. Hieronima (Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima) s sedežem v Zagrebu. Vzporedno s poročanjem o letošnjih mohorskih knjigah naj tu za primerjavo poročamo v kratkih besedah o hrvatskih podobnih publikacijah. — Družba deluje že 69 let med Hrvati. Član postane

vsakdo, ki vplača članarino 10 din v glavnico; za to ima potem pravico do knjig Družbe po članskih cenah. Lani je Družba izdala deset knjig in letos prav toliko. Toda člani ne dobijo vseh deset knjig, ampak toliko, kolikor hočejo: za 10 din dobi član koledar in dve knjigi, za 20 din poleg prejšnjih še dve, za 40 din prejšnje in še štiri, za 50 din prejšnje in še eno, torej skupno deset. Tako si član po svojih denarnih možnostih in po svoji duševni potrebi kupi knjig različnega števila. — Društvo je za leto 1936 izdalo deset knjig za 50 din v obsegu 860 strani. Skupna naklada teh knjig je znašala 146.000 primerkov. Knjige so po programu našim mohorskim zelo blizu, če ne celó po temah čisto iste. »Danica«, družbin koledar, je v primeri z mohorskim zelo pisan in slikovit, toda radi svoje pisanosti prej zabaven zbornik kot resna, preudarno poučna čitanka, kar je naš Koledar. Med knjigami je malo leposlovja. Že nekaj let izdaja Družba vsako leto posebno zbirčico pol leposlovnih, pol časniškarskih črtic in listkov, ki slikajo ljudi kake hrvatske pokrajine. Tako so lani izšle »Gorančice«, črtice iz življenja Gorskega kotarja, letos pa »Bunjevčice«, črtice iz življenja Bunjevcev v Vojvodini. Literarna cena teh črtic je malenkostna. Leposlovni sta še knjigi: lani Deželičeve pesmi o hrvatskih Marijinih božjih potih pod naslovom »Marija, kraljica Hrvatov«, in letos Milutina Mayerja povest iz hrvatske narodne preteklosti: »Zadnji svojega rodu«. V primeri z ostalimi je leposlovnih knjig majhen odstotek. Poučne knjige so izšle lani sledeče: »Bolezni domačih živali«, nadškofa dr. Šarića razlaga nedeljskih evangelijev »Evangelist«, sociološki spis »Po vasi« ter brošura o razmerju Cerkev in države ter o konkordatih pod naslovom »Cerkev in država«. Lani in letos je izšel za člane po en molitvenik. V dveh knjigah je Družba lani in letos izdala »Hrvatsko zgodovino«. Za letos so izšle poleg že omenjenih še tele knjige: »Gojenje krompirja«, »Mati in dojenec«, »Kmečka politika« o vasi ter njeni prosveti in politiki ter »Ljudska dogmatika«. Med leposlovne knjige bi letos lahko šteli še zbirko koledarnih pesmi »Koledar«. — Po programu, vidimo, so knjige hrvatske družbe našim mohorskim čisto blizu. Oprema in papir pa sta pri naših daleč daleč boljša. Knjige se pogosto približujejo obliki in opremi brošur. — Kakor Mohorjeva tudi hrvatska družba poleg teh ljudskih knjig izdaja še različne druge knjige in publikacije. Naši Mohorjevi knjižnici odgovarja pri Hrvatih Knjižnica dobrih romanov, ki prinaša prevode svetovnih del in izvirne hrvatske romane. Tu bi opozoril na številne hrvatske romane, ki jim je snov vzeta iz hrvatske narodne preteklosti. Slovenci imamo zgodovinskih romanov malo, Hrvati pa veliko. Po literarni vrednosti morda ne stojé kaj visoko, toda tu gre tudi za narodno vzgojni moment, ki ga imajo take knjige. Naj navedem tu iz zadnjega časa roman »Kraljica Jelena« iz dobe okoli leta 1000 (spisal L. Katić) ter dvodelni roman iz bosenskega srednjega veka »Družina vojvode Hrvvoja« (Obitelj vojv. Hrv., spisal N. Jenko). Ti romani so pogosto preromantični in naivni v svoji nacionalni tendenci, toda brez dvoma predstavljajo zelo zaželeno ljudsko branje. Zgodovinskih romanov, seveda brez romantičnih bajk, zelo potrebujemo Slovenci. — Družba izdaja tudi posebno Odrsko in Otroško knjižnico ter vrsto časopisov: ilustrirani tednik »Družino« (Obitelj).

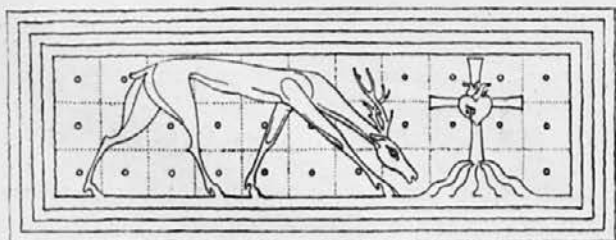
verski mesečnik »Našo Gospo Lurdsko« in ljudskoprosvetni vestnik »Hieronimova luč« (Jeronimsko svijetlo). — V obrambo katoliških resnic in proti povodnji masonskih in marksističnih brošur izdaja Družba aktualne brošure po 1 din o najbolj perečih dnevnih vprašanjih iz politike, apologetike, sociologije itd. (Na primer: Kaj pomeni papež za Hrvate, Svet išče vodje, Kdaj bo konec sveta, Rdeča vas, Črna velesila, Služabniki Antikristovi, Družina brez otrok — narod brez prihodnosti, Abesinija itd.) V dveh letih je izšlo osem takih brošur s skupnim obsegom 288 strani v 110.000 primerkih! — Od 1. julija 1935 do 30. junija 1936 je izdala Družba sv. Hieronima 26 knjig in brošur na 2816 straneh, 4 časopisi so prinesli 1760 strani, tako da znaša skupno število strani družbenih knjig 4576. — Hrvatski katoliški tisk, ki je osredotočen v Družbi sv. Hieronima, more pokazati na velik razmah v zadnjih letih in to nas nič manj ne veseli, kot če bi se utrdil in razmahnil naš slovenski.

Viktor Smolej.

NAŠE SLIKE

Aimé Perret: Zadnja popotnica. Bolniku na smrtni postelji nese vaški župnik zadnjo popotnico. Spremlja ga dvoje kmetov, ki po francoskem podeželskem običaju nosita nad duhovnikom s ciborijem mal baldahin. Spredej korakata dva ministranta s prižganima svetilkama. Sledita ženski, ki ju le s težavo dohaja stara ženica. Nad mračno zimsko pokrajino se spreletavajo vrane, da je vtis prizora še bolj otožen. — Slika, ki je iz leta 1879, visi v Luksemburškem muzeju v Parizu.

Francisco Goya: Ženske in močitelj. O življenju tega izrednega umetnika, ki tako visoko presega vse sodobnike ne le v svoji španski domovini, temveč vse tedanje Evrope, smo že ponovno pisali in tudi v glavnih potezih označili njegovo delo in nenavadno pomembnost za razvoj slikarstva. Goya (1746—1828) je ostal živ do danes. Njegove slike so sveže, kakor da so bile ustvarjene pravkar. Tako človeško topel, tako oseben in prepričevalen je njihov izraz, da še venomer pričajo o tvorčevem mogočnem, nemirnem značaju. — Naša slika je iz umetnikove zgodnje dobe, ko so še dobro vidni vplivi vladajočega rokokoja. Za ta Goyev način je podoba kar značilna, dasi je višek dosegel v poznejših delih, ko je upodabljal prizore in motive iz državljanskih vojsk in prevratnih časov, tako čudno podobnih našemu. Zlasti so pa znameniti njegovi grafični listi, s katerimi je kot pravi kronist umetniško ohranil sodobnost kasnejšim rodovom. To so zbirke ujedenk Caprichos (1797), Desastros de la Guerra (1810—1813) in druge. — Naša slika je iz madridskega muzeja Prado.

KRAMLJANJE O „DAMI“

Krista Hafner

Ženska spreminja obleko in obraz, pa ni nič čudnega, če spreminja tudi ime. Medtem ko kmet (in še marsikdo drug!) še danes govori o svoji ženi le kot o »babi«, pa je bila pred vojsko žena na deželi v splošnem le mati ali gospodinja, dekle, punca ali deklina. »Gospe« smo poznali le v mestu in še tam so imele pravico do tega imenitnega naslova le žene, ki so nosile klobuk. Povojna doba pa je splošno oliko v medsebojnem občevanju dvignila za stopinjo navzgor in tako je gospa prešla iz mesta tudi na deželo, mesto pa je svojo gospo povzdignilo v damo. »Častite dame« — nagovarja mestni predavatelj svoje poslušalke, z »visoko spoštovanimi damami« jih pozdravlja poročevalec v radiu in če stopi ženska s klobukom in kožuhom v mestno trgovino, samih »dam« ni konca ne kraja. Posnemamo nemško miselnost, po kateri je dama izgubila svoj prvotni, vzvišeni smisel in je postala kar vsakdanja ženska.

Točno označiti, kaj pomeni beseda dama v tem smislu, je težko. Preprosto bi ta pojem lahko takole razložili: dama je ženski gentleman. Na Angleškem ima beseda gentleman svoj točno odmerjeni, jasni pomen. Pri nas si večkrat predstavljamo pod besedo gentleman Angleža, ki je modno, po vseh pravilih krojaške obrti oblečen in se zna v vseh okoliščinah vsaj na zunaj zelo dostojno in olikano vesti. V angleškem smislu pa pomeni ta beseda vse več; znači moža, ki je plemenit in pravšen prav tako v vsem svojem vedenju kakor v svoji obleki. Ta zadnja podrobnost za ta naslov niti ni nujno potrebna. Mož je lahko popoln gentleman in vendar nosi hlače brez skrbno zlikanih gub in čevlje prav zastarele oblike. Nasprotno pa je mož lahko v svoji vnanjosti še tako gizdalinski, pa vendar še davno ni gentleman.

Prav isto velja za besedo dama. Žena je lahko dama, celó »milostiva« in je vendarle preprosto, prav nič modno oblečena, ne nosi modnih klobukov in nima »trajnih kodrov«. In po drugi plati lahko nosi žena obleke po zadnji modi in drage kožuhovine, a je pri vsem tem le učlovečena žalitev plemenitega pojma »dama«. Le odznotraj navzven lahko postaneš resnična dama, nikoli obratno.

Ali je ženska v resnici dama, o tem odloča samo njena srčna kultura, nikoli pa ne njena lepa vnanjost. Tam pa, kjer si obe strani, notranja in vnanja, držita ravnesje, je žena lahko popolna dama. Glavni pogoj pa, da se lahko dvigneš na visoko stopnjo kulture, je obilna mera srčne dobrote in razuma.

Nikoli ne more ženska s surovimi goni postati dama, pa četudi bi vsa z briljanti obložena stanovala v sijajni palači. Prav tako pa se do tega naslova ne

more povzpeti žena na nizki stopnji inteligence. Manjša inteligenca ima za posledico brezbržnost, brezznačajnost, nevednost in žena s temi lastnostmi ni dama. Seveda pa je tu treba ločiti resnično inteligenco od šolanosti. Tudi kmečki človek je lahko inteligenčen, čeprav je brez šol, in šolan človek je lahko tepec, čeprav je doštudiral vseučilišče.

Žena, ki hoče biti resnična dama, se mora navaditi, da obvlada svoje gone in strasti prav tako, kakor obvlada umetnik strune in tipke svojega instrumenta.

Če je torej neprisiljeno olikano vedenje skoraj neločljivo združeno z resnično damo, je tako rekoč njen bistveni okrasek, pa samo lepo vedenje še nikakor ne naredi resnične dame. So ženske, ki jim je vsaka kretnja priučena, ki kažejo v vsem vedenju neko brezbržnost, privlačno predrznost, ki jih nič ne spravi iz ravnovesja, ki pa ob navidezni ovirah, na primer ob kozarcu šampanjca, ob pozdravu podrejenega, ob nenavadni tujki, klecnejo in svojo vzvišenost izgubé.

Srčna kultura in inteligenca! Tudi zadnja je potrebna resnični dami. Čeprav je marsikakemu moškemu neumna »goska« zelo všeč, vendar žene, ki bi jo spoštoval, nihče ne bo videl v njej. Tista stvar, na kateri temelji »dama«, je vsestranost. In k tej spada tudi temeljito znanje, ki je možno le, če sloni na prirojeni inteligenci. Klepetulja, ki neprestano brblja, še ne zabava svojih poslušalcev. Velika umetnost, zabavati ljudi, je prečesto v tem, da jih znaš poslušati.

Slovenci imamo lep pregovor: obleka še ne naredi človeka. Resničnost tega pregovora nam dokazujejo tiste številne plemenite starke, za katere mode sploh ni, ki pa jih vendar vse spoštuje, se vse po njih ravna in se vse k njim zateka po nasvete in pomoč.

Resnično damo pač malo brigajo vse one tisočere malenkosti, ki si jih dan za dnem izmišlja muhava moda; vlečke, ki se ti zatikajo med noge, ali stezniki, ki te stiskajo, da še dihati ne moreš, ali čevlji, ki ti stiskajo prste in ti povzročajo kurja očesa, in še sto drugih podrobnih modnih neumnosti, ki ti kvarijo zdravje in ne koristijo tvoji vnanjosti. Saj ni treba, da je prava dama oblečena kot strašilo na polju. V glavnem bo dama vedno sledila modu, da se ne loči preveč od splošnosti in ne vzbuja pozornosti. Toda za take malenkosti, ki ženo ponižujejo v njenem dostojanstvu in ji kvarijo zdravje, resnična dama nima smisla. Za pravo damo je obleka to, kar je lep ovitek za lepo knjigo.

Mi Slovenci imamo pa za tako resnično damo, kakor smo jo tu opisali, še svoj posebni izraz, ki je že star, kakor je naš jezik star. Največjo čast bomo dali ženski, če ji rečemo, da je resnična žena. Ob tej besedi lahko povsem opustimo lepo tujko »damo«. In če še dostavimo »krščanska žena«, izraz, ki mora vsebovati vse one lastnosti, katere smo zgoraj našli, in še marsikaj poleg, smo povedali vse, kar je o ženski možno lepega povedati. Pri tem pa nam beseda »dama« postane nepotrebna in odveč. (Prav tako je »milostiva« ali celo »milostljiva« posneto po nemškem in bi bilo bolje, da Slovenci tega ne uporabljamo, saj je milostljiv izrazito verski izraz, milostljiv je po naše prav za prav samo Bog; »gospa« pove pri nas vse, gotovo nič manj kakor nemški »gnädige Frau«. — Tudi naj bi pri nas izginila neokusna in hrvatska »soproga«, naša »žena« je lepši in toplo domač izraz.)

NERVOZNI ŠOLSKI OTROK

Dr. B. Dragaš

Ko pride prvi otrok v šolo, prinese tudi v življenje staršev nekaj novega, kar zahteva različne ozire. Starši ne morejo več sami po svojem preudarku odločevati o otrokovem času, ampak se morajo ravnati po šoli. V mnogih družinicah morajo z gospodinjskimi posli prej pričeti kakor doslej, da pride otrok pravi čas v šolo. Popolnoma umevno, da zaradi te obzirnosti do šole oče in mati začneta gledati šolo s kritičnim očesom. Zlasti se to zgodi, če starši opazijo, da se v otroku godé čudne spremembe, če n. pr. otrok občuti pritisk in pod njim trpi ter postane navsezadnje celó nervozen in nekam otožen.

Seveda iščejo starši temu vzroka v šoli. Napredek in uspeh sina ni takšen, kakor so pričakovali. Oče gre k učitelju, ki mu pove, da se otrok ne zna zbrati in ne sledi pouka; vse njegovo vedenje da kaže, da je otrok nervozen. Mati je zaradi tega seveda huda; njen otrok (zlasti če je to sin), ki je tako nadarjen, naj bo kar namah nervozen, ko v družini »nihče ni nervozen« — sama je seveda za vsako malenkost občutljiva kot bolnik za južno vreme. Če je otrok res kar naenkrat postal nervozen, je tega kriva edino šola — pravijo mama. Nadalje mamice rade trdijo, da v šoli ni pravega razmerja med otrokom in učiteljem, češ da manjka zaupanja v učitelja, ki stoji pred učencem s svojimi nalogami in s svojim neprestanim spraševanjem kakor pravo strašilo.

To vprašanje moramo pojasniti. Zahteva šole in zdravnikov je: Oddajte šoli zdravega otroka in šola mu ne bo škodovala.

Kako pa je v resnici? Ali ni vzrok otrokove nervoznosti v družini?

Že v prvih mesecih otrokovega življenja starši često škodujejo otroku. Oče, zaposlen čez dan, pride n. pr. pozno zvečer domov in zbudi otroka iz spanja. Otroku je ob spanje, živci in zdravje pa trpé. Preskrbna mati tedaj vse noči vstaja, pregleduje otroka, ga jemlje iz postelje in nosi na rokah in toliko šari z njim, da mu zares vzame spanje.

Tako starši v slepi nevednosti uničujejo otrokovo spanje, ki je za miren razvoj otroškega organizma največje vrednosti. Ali se bomo potem čudili, da otrok, s katerim tako ravnamo, postane nervozen?

Na deželi, na izletih, na prostem, kamorkoli starši z družino zaidejo, otrok nima miru. Sprehodi, izleti, oddihi pa imajo vendar namen, dati otroku prostosti in razvedrila; tu naj otrok skače, se igra in po mili volji dela, kar hoče. Skratka otroku je treba pustiti, naj bo otrok. Otroku pa kaj pogosto po krivdi staršev ne pride do te prostosti. Mati gleda na vsak njegov gib. Ostro in neprenehoma vpije, zdaj to, zdaj ono: »Pazi, voz gre! Pazi na travo! Kako se vedeš!? Umazan si. Te ne maram. Kakšna je obleka? Takoj pojdi sem! Kam si sedel?« In tako dalje. Otroku ne pride do miru. Komaj je začel nekaj pregledovati, kar ga v travi zanima, mora že stran. Nič ne sme delati, kar bi sam hotel. Materi je vse bolj važno kakor mir in krepčanje živcev njenega sina.

Tako otrok raste v čudni in njemu neprimerni okolici. Oče in mati se često pri mizi vpričo otroka dajeta, da jih ni poslušati. Ponekod domači prihajajo

pozno in ob različnih urah domov, stanovanja pa so tesna. Vse to kali otroku mir. Otrok se zbudi in je često priča različnih nastopov ter ne zaspi več tako lahko. Živci so napeti, otrok trpi in peša, vene.

Čim večji postaja otrok, tem bolj se zanj zanimajo prijatelji in sorodniki. Primerjajo ga z drugimi enako starimi otroki. Za starše je častno, da otrok ni za drugimi otroki. Njih otrok mora celó svoje tovariše prekašati.

Pred petnajstimi leti je prišla neka gospa s svojim sinčkom na zdravniški pregled in ga hotela dati preiskati, da ga prijavi za obisk prvega razreda. Sina kar ni mogla prehvaliti, češ da šola dobi z njim nenavadno nadarjenega učenca. »Moj sin si vse zapomni in tudi zares obdrži. Pred kratkim časom je staremu očetu za god kar na pamet deklamiral večjo pesmico. Zna srčkano lepo peti in je izredno spreten.«

Prvič sem videl to gospo, pa vendarle rekel, da ji napovedujem, da bo najbrž njen zlati dečko v višjem razredu obsedel.

Mati je ogorčeno vprašala, kako pridem do te razžaljive izjave. Odgovoril sem, da iz njenega pripovedovanja posnemam, da je otrok nervozno razdražljiv. — Pozneje sem vprašal učitelja o uspehih tega dečka v šoli; njegov odgovor je, žal, le potrdil mojo takratno domnevo.

Drug otrok n. pr. obiskuje osnovno šolo. Nima ne bratcev ne sester in je vedno v družbi odraslih ljudi. Nervozno je razburjen in pazi na vse, kar se odrasli med seboj menijo. Mati in oče se neprestano ukvarjata z njim. Otroku vprašuje po različnih rečeh, starši pa mu dajejo odgovore, pa ne vedó, da z njim govoré o rečeh, ki daleč prekašajo možnost njegovega pojmovanja. Taki otroci ne pridejo v šolo s spočito glavo, ali bolje s spočitim možgani. Ne čudim se, če šolskim zahtevam otrok polagoma ni več kos.

Tudi je dosti takih primerov, kjer mora otrok biti povsod. Če ima oče god, če ga imata mati ali teta, povsod čepi otrok zraven pozno v noč. Slovesnost se zavleče in čim dalje časa družba sedi, tem bolj prijetno in domače je. Otroku, ki naj bi bil že zdavnaj v postelji, ne ve, kaj bi od utrujenosti začel: končno zaspi na svojem stolu.

Šele dolgo po polnoči ga dobro pretresejo in sedaj je treba iti še precejšen kos poti do doma peš. Okrog dveh zjutraj šele je otrok v postelji. Ob osmih zjutraj pa se začne že šola. Mama zaspi in zbudi tudi svoje zlato dete šele ob tri četrti na osem. Zdaj pa mora otrok drveti v šolo, da ne zamudi. Na pripravljanje tople jedi ali pijače ni mogoče misliti, ker je prepozno. Otroku pride v šolo brez sape, le s koščkom kruha, v naglici namazan. Komaj je prišel v šolo, že se kažejo posledice prekratkega spanja. Otroku pri najboljši volji ne more slediti pouka. Povrh pa naj morda še ta dan piše nalogo. Tak otrok mora biti razmišljen. Oče je hud zaradi slabih uspehov in otroka tepe. In posledica? Otroku zgubi pogum in vsako veselje za šolo. Že pred Božičem je morda spraševanje rodilo bolj dvomljive uspehe. Kaže, da bo otrok za veliko noč zelo v nevarnosti. Tedaj pa se spet pripravi mama in gre k razredniku. Tam sliši, da je otrok nervozen, da ni več tako svež. Učitelj svetuje, naj obsedi v razredu eno leto, da se njegovi živci spočijejo, ko mu učna snov ne bo delala težav. Mami to seveda ni prav, češ otrok

zgubi leto in k temu še sramota. Hoče imeti instruktora. Sedaj pa se šele prične za otroka preobloženost na debelo. Učenec ima večkrat v tednu poseben pouk. Poleg tega se še uči kakega glasbila in tujega jezika, čeprav nima niti veselja niti nadarjenosti. Po več ur mora odgovarjati učitelju, medtem ko njegov organizem vpije po miru in počitku.

Večkrat se posreči, da tak otrok vendarle srečno pride v višji razred. To se posreči, toda živci odpovedó.

Seveda, kdo je kriv? Kdo drug kakor šola, pravijo.

Zato velja tole pravilo: Starši naj imajo vedno in vedno pred očmi, da niso otroci zaradi njih, ampak da so oni zaradi otrok. Tudi morajo imeti kar največji ozirom do otroka.

Zato poudarjam vselej in zopet: Pošiljajte zdrave otroke v šolo! Šola vam jih bo potem tudi zdrave vrnila.

PLETENA OBLAČILA ZA OTROKE

E. Skalický

Naši otroci se tudi pozimi mnogo gibljejo na prostem, drsajo se, smučajo in sankajo. Najbolj pripravna za šport so pletena oblačila. Gibanje v njih je prostejše, ker so prožna. Za naše oko so lepa, ker jih lahko napravimo v živahnih barvah in pestrih vzorcih.

Pleten pulover, čepica in rokavice na naši sliki so delani s temnomodro volno, mešano z živahno svetlodečo. Velikost je odbrana za sedemletno deklico ali sedemletnega fantka (rokav za fantka je brez gub in zanj je narisana poseben kraj na naši krojni prilogi). Igle številke 3, volna biserka (Perlwolle), in sicer dvojna.

Preden začnemo pleteno ali kvačkano delo, vedno napravimo vzorec s približno 20 petljami — vsaka roka dela namreč drugače, ena rahlo, druga trdo; rahlo delo pa je vedno večje. Tudi debelost volne in igel je zelo važna. Vzorec, ki smo ga napravile, zmerimo in tako si lahko izračunamo potrebno širino pletenega dela.

Pulover.¹ Prednji del na sliki ima 79 petelj. Prvo vrsto začnemo z rdečo volno. Od prve do vštveši četrte vrste pletemo rdeče. Delamo tri desne in eno levo petljo. Na levi strani delamo tako, da ostane vzorec na desni neizpremenjen. Peto do vštveši osmo vrsto delamo z modro volno, eno petljo desno, * drugo petljo preložimo z leve igle na desno, ne da bi iglo ovile, potem tri petlje desno ter zopet od znaka * ponavljamo. Od šeste do vštveši osme vrste rdečo zanko vedno preložimo. Na levi strani pletemo tako, da ostane vzorec na desni neizpremenjen. V deveti vrsti pletemo z rdečo volno same desne petlje, nato vzorec od druge vrste ponavljamo. Delo pletemo po kroju. Ko smo pri sprednjem delu pletli do odprtine, odločimo polovico petelj ter pletemo samo eno polovico dalje. Pridržimo samo še pet petelj od druge polovice za pas pri gumbnicah. Na igli imamo 45 petelj.

Gumbnice pletemo na ta način, da delamo z drugo svetlo nitjo srednjih šest petelj v pasu (pas pletemo gladko), nato jih zopet preložimo nazaj na levo iglo ter jih še enkrat pletemo z običajno nitko. Svetlo nit, ko je delo narejeno, potegnemo iz dela. Odprtino ob-

¹ Beseda je angleškega izvora: »pull-over« in pomeni »potegniti čez« (glavo); postala je mednarodna oznaka za pleteno jopico, ki jo moramo oblačiti čez glavo.

šijemo z gumbniškim vbodom. Ko nadaljujemo drugo polovico sprednjega dela, zopet nabereimo pet petelj od zadaj, za pas, na katerega pridejo gumbi.

Pri zadnjem delu nasnujemo ravno toliko, kot smo nasnule za sprednji del. Vse ostalo delamo po kroju.

Za rokav, ki ga kaže slika, nasnujemo 45 petelj. Dojemamo tako, kot kraj zahteva. Okroglino rokava na koncu delamo tako, da v začetku vsake vrste zazankujemo dve petlji (ne smemo snemati kot običajno, ker snemanje delo vleče vkup). Rokav za fanta je zgoraj malo ožji, zato manj dojemamo, ker pri všivanju ne delamo gub na rami. Tudi za deklico lahko napravimo tak rokav kot za dečka.

Čepica na sliki ima 120 petelj. Pletemo jo tako kot nogavico s štirimi iglami. Ko napletemo približno 12 cm v višino, obrnemo delo na levo stran in ga tako nadaljujemo, zakaj ko zavijamo rob, mora biti vzorec isti. Vsa dolžina čepice do snemanja ima približno 20 cm. Ko začnemo snemati, ne pletemo več vzorca, temveč same desne petlje naokoli. Snemamo na osmih krajih po eno petljo (desno) v sredini in na koncu igle. Med snemanjem pletemo po eno vrsto. Ko smo sedemkrat snemale, ne pletemo več ene vrste vmes ter snemamo do konca.

Rokavica na sliki ima za manšeto nasnutih 60 petelj, na vsaki igli po 15. Ko je rdečemodri vzorec končan, delamo same desne naokoli in snemamo že pri prvi vrsti na koncu vsake igle (desno snemajmo). Sedemkrat snemamo, vmes pletemo po dve vrsti. Preden začnemo dojemati za palec, pletemo še štiri do šest vrst same desne. Dojemamo vsega skupaj enajst petelj, prvič samo eno petljo, potem pa razdeljeno po dve petlji, na vsako stran po pet petelj, in sicer tako, da pri drugem dojemanju eno petljo vmes pletemo, nato tri, pet itd., da dobimo lep trikot. Med dojemanjem pletemo vmes eno vrsto. Ko imamo enajst novih petelj, jih odločimo od dela ter še nasnujemo sedem petelj, da imamo za palec 18 petelj. Pletemo dve vrsti desne naokoli, snemamo eno petljo na notranji strani palca ter zopet pletemo dve vrsti in še enkrat snemamo. Nato delamo same desne. Palec končamo, da snemamo na štirih straneh po eno petljo.

Nadaljujemo rokavico ter nabereimo še tistih sedem petelj, ki smo jih nasnule za palec, in še eno ter pletemo do snemanja. Snemamo na vseh štirih iglah (petlje moramo razdeliti, da jih imamo na vsaki igli deset) po eno petljo na koncu igle. Vmes pletemo dve vrsti. Ko imamo na vsaki igli po štiri petlje, delo obrnemo in na levi strani rokavico končamo. Petlje preložimo na dve igli, pletemo eno petljo od prve in eno petljo od druge igle skupaj. Nazadnje osem petelj, ki jih še imamo na igli, zazankujemo.

KUHARICA

Krompirjeva juha — piré.

Kuhaj do mehkega v 2 l vode tri srednje debele, olupljene krompirje, ki jih prej zreži na kose, en razrezan por, korenino peteršilja in nekaj koscev čebule. Kuhano pretlači, stresi nazaj v lonec, osoli, prideni pol kuhane in na listke zrezane klobase, posebej kuhano in na rezance zrezano korenje in za jajčno velikost surovega masla. Ko vse dobro prevre, je juha pripravljena.

Ohrovtov hlebeček.

Skuhaj v slani vodi majhno ohrovtovo glavo ter posebej na vodi dve pesti riža, da je gost. Mešaj žlico masti in eno jajce, prideni odcejeni in sesekljani ohrovt, riž in ščep popra. Nato zmoči prtič, ga ožmi, razgrni in naloži v sredo prtiča pripravljeno mešanico, narahlo poveži, položi v vrel, nekoliko osoljen krop in kuhaj 30 do 40 minut. Kuhani ohrovt stresi na krožnik, ga potresi z drobtinami, zabeli in postavi kot samostojno jed s paradižnikovimi makaroni ali peteršiljevim krompirjem na mizo.

Piré iz krompirja in ohrovtu.

Skuhaj osnaženo, oprano in zrezano ohrovtovo glavico v slani vodi. Posebej kuhaj dva debela, olupljena krompirja. Ko je oboje kuhano, odcedi ohrovt in ga primešaj krompirju, dobro stlači in primešaj veliko žlico razgretih ocirkov ali záseke, ki si ji pridejala nekoliko drobno zrezane čebule in v zarumenelo strela žlico moke. Vse dobro premešaj in pusti, da prevre. Postavi kot samostojno prikuho na mizo.

Korenov piré s krompirjem in paradižnikom.

Skuhaj olupljen in opran krompir in posebej cel, debel koren. Ko je oboje kuhano, odcedi in pretlači

skozi cedilo, prideni eno do dve žlici paradižnikove mezge, osoli in primešaj za oreh surovega masla ter pusti, da vse skupaj prevre.

Repni piré.

Olupi debelo repo in jo skuhaj. Kuhano odcedi, pretlači, prideni sol, ščep popra, žlico kisle smetane in za oreh surovega masla. Vse skupaj mešaj na ognju dve minuti in postavi kot prikuho na mizo. (Kadar kuhaš repo, ji prideni velik ščep kumne.)

Krompirjevi cmoki z ocvirki.

Napravi krompirjevo testo kakor za češpljeve cmoke, ga razvaljaj, zreži na majhne štirikotnike in deni v sredo vsakega žličico segrelih, z drobtinami zmešanih ocvirkov. Kuhaj cmoke 10 do 12 minut, kuhane poberi v skledo in zabeli z zarumenelimi drobtinami.

Topla gorčična omaka.

Razgrej v kozi 5 dkg masti in stresi vanjo žličico sladkorja. Ko sladkor zarumeni, prideni debelo, drobno zrezano čebulo in mešaj, da nekoliko zarumeni; potresi čebulo z žlico moke in še mešaj, da moka nekoliko zarumeni. Prilij dve žlici vina in toliko tople vode, da je omaka gostljata. Ko vse skupaj nekaj minut vre, jo pretlači, prideni žličico gorčice, nekaj zrn soli in kisa po okusu. Naj vre še nekaj minut, potem postavi omako z govejim mesom na mizo.

Da bo juha okusna.

Preden deniš juho v skledo, ji prideni — za šest oseb — za oreh surovega masla.

Poljska solata.

Kuhano ali pečeno mrzlo meso zreži na rezance, endivijo osnaži in jo tudi zreži na rezance, prav tako eno čebulo in stresi vse skupaj v skledo, osoli, prideni velik ščep popra, olje in kis, vse premešaj, stresi na krožnik, obloži z jajčnimi krlji in postavi kot samostojno jed na mizo.

Dušeno svinjsko meso.

Pol kilograma svinjskega stegna ali plečeta nasoli, potresi s pol žličice kumne in enim ali dvema strokoma strtega česna. Položi meso v kozo, prideni žlico masti, nekaj koscev korenja, čebule, košček zelene in peteršilja, prilij nekaj žlic vina in vode ter pokrito duši, da se zmehča in popije mokroto. Nato v to potresi žlico moke in ko prav malo zarumeni, prilij zajemalko juhe in čez nekaj minut žlico kisle smetane; ko vse še nekaj minut vre, zreži meso, naloži na krožnik in precedi nanj omako. Obloži meso z makaroni, krušnimi ali krompirjevimi cmoki, praženim rižem ali s krompirjevim piréjem.

Krema.

Mešaj v lončku pet minut dve žlici sladkorja, nekoliko vanilije, celo jajce, en rumenjaki in kavno žlico riževe ali pšenične moke. Nato prilij pol litra mleka in mešaj z motačem na slabem ognju toliko časa, da se zgosti in naraste. Nato mešaj še na hladnem nekaj minut.

Klobasice iz telečjega mesa.

Zmelji v stroju $\frac{1}{4}$ kg telečjega mesa, ki si mu odstrani vse žile in mast, ga nekoliko osoli in mu primešaj v mleku napojeno in ožeto žemljo, pol žličice peteršilja, pol stroka strtega česna, ščep popra in limonovo lupino. Vse prav dobro zmešaj in napravi iz tega 10 do 20 klobasic, ki jih vsako povaljaj v moki, raztepenem jajcu in v drobtinah. Potem jih ocvri na masti. Postavi jih s prikuho ali solato na mizo.

Rumovi »fancati«.

Stresi na desko 24 dkg moke, napravi v sredi jamico in deni vanjo dva rumenjaki, velik ščep drobne soli, tri žlice ruma, 3 dkg sladkorja in veliko žlico kisle smetane. Iz vsega tega napravi testo, ki ga dobro ugneta 20 minut; potem ga pokrij in pusti, da počiva pol ure. Nato ga razvaljaj za noževno hrbitišče na debelo v krpo, iz katere nareži štiri do pet prstov široke in za dlan dolge krpice, ki jih razreži po dolgem s tremi ali štirimi zarezi in jih pokladaj v razbeljeno mast, a ne pretesno. Kozo z roko stresaj, da narastejo. Ko na eni strani zarumené, jih obrni, da zarumené še po drugi strani. Postavi s sladkorjem potresene na mizo. Postavi »fancate« kot samostojno močnato jed same ali jih postavi s kompotom ali kremo na mizo.

ČARODEJEVA DELAVNICA

»Julka«.

Krona vseh iger s kockami je »Julka«. V mnogih krajih sploh poznajo samo to igro s kockami. Igrajo jo otroci in tudi odrasli ljudje.

Imeti je treba zanjo precej spretnosti, vendar se je vsakdo lahko hitro privadi.

Kaj pomeni »hišna številka«, smo razložili že v deveti številki lanske Mladike. Za to igro pa potrebujemo še naslednje pojme:

Tri zapovrstjo sledeče si številke (1 2 3, 3 4 5 itd.) imenujemo »stopnice«.

Tri enake številke (2 2 2, 5 5 5 itd.) so »enačka« (vržek kock z enakim številom oces).

Dve enici naj bosta »Tinček in Tonček«; tema podeljuje tretja številka različno vrednost. Na primer: 1 1 5 — »Tinček in Tonček s petimi očesi (pikami)«.

Tri enice (1 1 1), ki obenem vključujejo v sebi enačko in Tinčka in Tončka, so »Jure« in naraščajoče podvojene številke (1 2 4) so »Julka«.

Ocenitev je sledeča: Hišna številka 1 točka, stopnice 2 točki, enačka 3 točke, Tinček in Tonček od 2 do 6 točk, Jure 7 točk, Julka 9 točk.

Tinček in Tonček z dvema pikama je več vreden kot stopnice; s tremi pikami več kot enačka, čeprav nista po točkah više cenjena.

Igra se takole razvija:

Na mizo denemo toliko vžigalic, da jih pride na vsakega igralca približno po deset. Potem igro začnemo. Najprej vsi vržejo prvi met. Kdor je dosegel najmanjši met, najmanjšo hišno številko, dobi toliko vžigalic, kolikor je bilo v krogu doseženih točk. Če so dosegli vsi samo hišne številke, dobi najnižji samo ene vžigalice.

Ko so na ta način razdeljene vse vžigalice, je začetek igre končan. Treba je omeniti, da nikdar ne smemo med igro vžigalice dodajati; če bi na primer v zadnjem metu dosegla družba osem točk in bi bila samo še ena vžigalica na mizi, dobi najnižji met samo to vžigalico.

Zdaj se šele začne prava igra, pri kateri so vsakemu igralcu dovoljeni po trije meti, od katerih pa ocenjujemo le zadnjega. Igralec, ki ima najmanj vžigalic, začne. Zdaj sme igralec, ki je dosegel najvišje število točk, ali tisti, ki je vrgel najvišjo hišno številko, če so bile samo te, toliko vžigalic, kolikor je bilo v krogu doseženih točk, od svojega kupa položiti spet na mizo. In prav ta začne s prihodnjim metom. Če sta dva igralca dosegla isto število točk in ju ni nihče prekosil, smeta imeti dvoboj, to se pravi zasebno kockanje, pri čemer tisti prvi vrže, ki je prej zadnji.

Kdor najdlje ne more oddati vžigalic, je igro zgubil in mora za vsako preostalo vžigalico dati nekaj v zastavo. Kdor se iznebi vseh svojih vžigalic, ne igra več. Nekaj zgledov:

Začetek igre. Prvi met: Vržejo: A 621, B 345 (stopnice), C 333 (enačka), D 115 (Tinček in Tonček s petimi očesi), E 221. — E dobi torej deset vžigalic, ker je dosegel najnižji met. (Ene stopnice 2, ena enačka 3, en Tinček in Tonček s petimi pikami 5, skupaj deset točk.)

Drugi met: A 455, B 621, C 322, D 661, E 664. — Ker so dosežene samo hišne številke, dobi C, ki je vrgel najnižjo, eno vžigalico.

Prava igra. Prvi met: A 113, B 443, C 333, D 543, E 442. — A je s Tinčkom in Tončkom s tremi očesi dosegel največ točk, zato odloži osem vžigalic. Tinček in Tonček s tremi očesi (A) 3, enačka (C) 3, stopnice (D) 2, skupaj osem točk.

Drugi met: A 654, B 553, C 321, D 664, E 422. — A je dosegel največ točk (stopnice s šestico), zato odloži štiri vžigalice. Stopnice (A) 2, stopnice (C) 2, skupaj štiri točke.

Tretji met: A 431, B 114, C 432, D 655, E 114. — B in E sta oba vrgla Tinčka in Tončka s štirimi očesi, C stopnice, skupaj 10 točk, za katere se morata B in E dvobojevati.

E mora kot zadnji prvi vreči. Najprej vrže 643, potem 111 (Jure). Zdi se mu, da bo to dovolj za zmago, zato opusti tretji met.

B vrže 332, potem 116 (Tinček in Tonček s šestimi očesi), kar je pa še premalo za zmago, ker Jure šteje sedem točk, zato vrže še tretjič. S tretjim metom doseže 124 (Julka) in je tako zmagovalec. Zato odloži 26 vžigalic! (Julka 9, Jure 7, prejšnjih 10, skupaj 26 točk.)

Vedi torej, da je treba sešteti vse točke, tudi tiste iz dvoboja, ne pa hišnih številke: Če bi na primer E vrgel 664 in B 665, bi B mogel odložiti samo deset vžigalic, kot je bilo prejšnjih točk.

Za hišne številke vedi, da najvišja številka zmeraj pomeni stotice, srednja desetice, najmanjša pa enice.

Pri pravilni ocenitvi točk sploh ne more priti do prepira, ker pri isti vrednosti točk zmaga zmeraj tisti, ki doseže višje številke. Na primer: stopnice 456 so zmeraj več kot stopnice 345; enačka 666 je več kot enačka 555.

Ker je pri začetku igre prvi met najbolj nepripraven, zato mora zmeraj tisti začeti, ki je pri prejšnjem metu zmagal in odložil vžigalice. Pri te vrste kockanju torej ni zmeraj istega zaporedja, ampak se zmeraj kocka od novega zmagovalca v krogu naprej. Kdor v začetku igre sploh ni dobil vžigalic ali jih je že v pravi igri oddal, mora izstopiti.

A N E K D O T A

Slavni slikar Arnold Böcklin je imel nekoč na obisku znamenitega zdravnika. Ta pa je zelo hladno sprejel mojstrove umetnine, nekaterim postavam je celo odrekel življenjsko možnost.

Böcklin se je tem zdravnikovim pripombam pomenljivo nasmehnil in rekel: »Dragi gospod doktor, te postave bodo vendar precej dalje časa živele kot vi.«

Počasnè.

»Kaj? Eno uro prepozno pridete v pisarno?! Se imate s čim opravičiti?«

»Po stopnicah sem padel.«

»In za to potrebujete celo uro?«

Zdravniški svet.

»Gospod doktor, nobeno noč ne morem spati!«

»Potem pijte nekaj časa ponoči vsake pol ure po malo konjaka!«

»Ali bom nato mogel spati?«

»To ne vem, a noč vam bo hitreje minila!«

Regulator.

»Ali gre vaša nova ura prav?«

»Prav, samo razumeti jo je treba. Kadar na primer kaže dve in bije sedem, takrat je pol petih!«

Šibkejši spol.

Suholazca so poklicali na policijo.

»Povedati vam moramo, pa ne ustrašite se preveč, da je vašo ženo napadel tolovaj.«

Suholazec se začne krohotati in tolči po kolenih ter kar ne more nehati.

»V katero bolnico so pa revčka prepeljali?« vpraša naposled.

Družba.

Glasbenik Händel je bil velik jedec. Nekoč stopi v dunajsko restavracijo in zahteva kosilo za tri osebe.

Potem čaka in čaka, jedi pa od nikoder. Slednjič se obrne do natakarja.

»Tako bo na mizi,« pravi ta, »brž ko pride družba.«

»Potem se pa zasukajte,« odvrne Händel, »družba sem jaz.«

Razlika.

»Fantek, kam se ti pa tako mudi?«

»Domov, me bo mama nabila!«

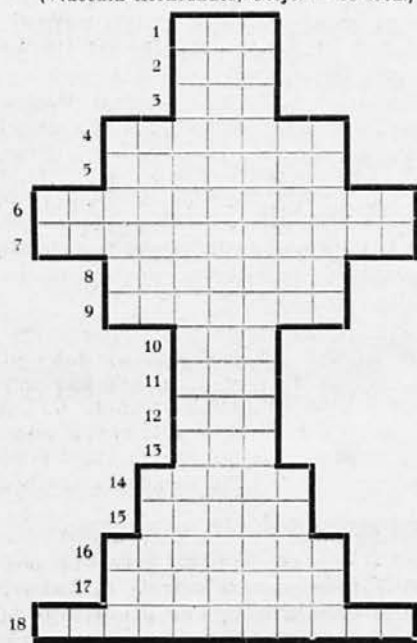
»In zato tako tečeš?«

»Seveda! Če ne, bo oče prej doma in potem me bo nabil on!«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Spomenik.

(Videčnik Aleksander, Celje. — 26 točk.)

V polja spomenika vstavi črke: a a a a a a a a a a a a a a a a b c d e e e e g i i i i i i i j j j k k k k k k k l l l l l m m n n n n n n n n n o o o o o o o o o o o p p p p r r r r r r s s s s s s s s s t t t t t u z z, da dobiš besede naslednjega pomena: 1. visok državni funkcionar, 2. števnik, 3. števnik, 4. kmečka stavba, 5. zabela, 6. pobožen vzdihljaj, 7. bajna dežela, 8. dišava, 9. koledar, 10. član družine, 11. osebni zaimek, 12. žuželka, 13. del sobe, 14. ptica, 15. žuželka, 16. kraj ob drž. cesti Celje—Ljubljana, 17. vojaški čin, 18. dva glasbena instrumenta. — V srednji navpični vrsti dobiš ime slovenskega pesnika in pisatelja.

Številnica.

(Radoš, Stari trg. — 20 točk.)

(-4 + 2 - 8 + 3 - 4 + 9 + 3 - 4) +
+ (-9 + 4 + 1 + 13 + 3 - 4 - 2 - 4) +
+ (7 + 4) + (7 - 1 - 13 - 12 - 4) +
+ (5 + 1 - 13 - 10 + 3 - 4 - 2 - 4)

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljavci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

Rešitev ugank v januarski številki.

Znamenje. Črke jemlji v smislu klasu, ki obdaja s stebлом križ. Dobiš: V tem znamenju boš zmagal.

Številnica. 1—7 Neva, 2—3 Samo, 11—4 moka, 5—13 veto, 10—6 Karle, 8 mu, 9 stan, 12 re, 14 mož, 15 je, 16 sto, 18—17 tiri, 19 Dol, 20 Jan. — Ne samo kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.

Črkovnica.

Nasičen je zrak že grozečih snovi, o čujmo še, preden vihar se vzbudi! In glejmo si prošle povesti strašne, da vidimo grozo bodočega dne!

Dr. Jan. Ev. Krek.

Posetnica. Naročnik »Mladike«.

Japonski slikar.

(Radoš, Stari trg. — 30 točk.)

Računska uganka.

(Al. Š., Ljubljana. — 12 točk.)

21.345, 31.532, 5312, 2553, 51.032, 25.123
2153. — Ključ: 352.

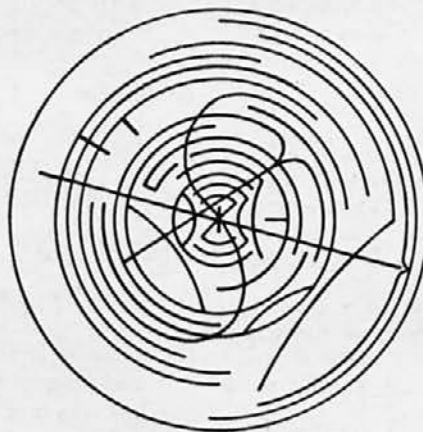
Odbiralnica.

(D. Pleničar, Litija. — 10 točk.)

Bala, lisa, riža, kepa, mora, Sava, enak, ilno, para, koča, Knin, snov. — Vzemi iz vsake besede po dve črki.

Pregovor.

(J. G., Ljubljana. — 22 točk.)

Za pust.

(Jožef Mlakar, Česnjice. — 18 točk.)

g s o a p e i o l t v z d
v s a a a i o p d n a e l
b i e l p c n s s l e l v
a i v z o a o z e a h j r
o k d j i o s g t m r t a
r i o i a m v d r r d p o

Vremenska uganka za svečan.

(Janko Moder, Dol. — 24 točk.)

S V
U A H F R L E Č
K L D Ž A
O H L N V G
Z I M A
B O T O P

Dopolnilna uganka.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 8 točk.)

N A ● ● E J
P R ● ● A L
Ž A ● ● Ž E
P A ● ● I R

Številnica.

(Francè, Mošnje. — 14 točk.)

(15 - 12 + 32 - 32 + 11 - 13 + 25 -
- 7 + 13 - 12 + 2 - 19 + 21 - 7 +
+ 15 - 22 + 20), (- 8 + 11 - 22 +
+ 6 - 9 + 24 - 31 + 25 - 7 + 13 -
- 12 + 2 - 19 + 13) = ?

Za sedanjega človeka prav žalostna resnica.

Besednica.

(Gorenje, Radovljica. — 16 točk.)

Prvo pada spod neba
pa ni sneg in rosa ne,
tudi ni naliv dežja,
ki z vodo pregrne vse.
Še za drugo vem besedo:
tanka stvar je iz kovine,
zveže ti razbito skledo
in prepreže vse doline.
Združi brž obe besedi —
v slogi vse, je geslo zdaj —
eno samo z njih naredi:
pa imaš slovenski kraj.

Besednica. Blagoslovljeno novo leto želi vsem ugankarjem urednik ugank.

Konjiček. Prost mora biti, prost moj rod, na svoji zemlji svoj gospod. Gregorčič.

Navzkrižnica. 1. bok, 2. obol, 3. kopač, 4. lakaj, 5. čatež, 6. Jera, 7. žar.

Križ. K, kri, ris, glasnik, Sopotnica, trnulja, osa, oko, srp, las, tla, Rajko, žalujka, Vranja peč. — Kristus kralj!

Vremenska uganka za december. Vzemi vsako prejšnjo črko v abecedi, da dobiš: Če prvi dan grudna petelin tešče kokoče, potem je ves mesec sapa, kakršna hoče.

Monogram. Mladika.

Številnica. Lopar, enota, pamet, Adela, basen, estet, sloka, Ernest, drama, Aljaž, ladja, efekt. Lepa beseda lepo mesto najde.

Črkovnica. Prva črka je »r«, ki ti pove mesto naslednje; r = 18., torej a; a = 1., torej h itd. — Rahla beseda srd utolaži.

Kvadrat. Jemlji po vrsti za 1, 2, 3 itd. do 25 črk v abecedi naprej od napisanih, da dobiš: Denar in žene — vladarji zemlje.

Enačba z eno neznanko. »K« je 12. črka v abecedi. To vstavi v račun, pa dobiš: Več se z očmi kot z ušesi nauči.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Šibila. Slovnice ne znate. Pripovedujete nerodno. Poslane pesmi ne kažejo, da bi bile kdaj uporabljive.

S.P., Celje. Pod vplivom berila ste začeli naravo opazovati in skušate izblebetati prve verze. To so prvi neboljeni poskusi otroka, ki se uči hoditi. Pošljite zopet kaj, a šele — čez tri leta. Takrat bo mogoče reči, ali znate res več kakor samo po zemlji hoditi.

Šiffar Ivan. Pesem Lopate zvené je med vsemi še najboljše, pogrešam pa pri njej izpiljene oblike in boljše melodike. Vsebinsko pa je ta pesem dobra in jo o priliki lahko priobčimo, če ji izmijete omenjene madeže. Vobče manjka vašim pesmim finejšega okusa za pojoč ritem in urejeno obliko. Pesem Slovo odhajajočih je pa samo spomin na prebrane moderne pesmi. Berite mnogo socialno liriko!

Nekdo iz Zagorja. Okoliščine, v katerih pišete pesmi, so tako zanimive, da jih bodo tudi drugi radi spoznali. Tudi vi ste eden izmed tistih ljudi, ki knjigo ljubijo, se radi izobrazujejo, hrepené po višji izobrazbi in se pritožujejo nad družbo, ki jim je ni omogočila, ter v svoji hrepeneči brezposelnosti pišejo verze in povesti. Mnogo takih se zlasti zadnje čase oglašajo v našem uredništvu. Pri marsikomu je kaj lahko odkriti zmožnosti, ki bi v ugodnih razmerah res dale literarnega delavca; toda vsaka zmožnost potrebuje za svoj razvoj ugodnih pogojev. Tako tudi pesnik potrebuje šole in obsežne vsestranske samoizobrazbe. Kjer tega ni, tam se pesniška žila ne more razviti toliko, da bi imel kulturni javnosti kaj povedati. Nekateri med temi se pač toliko razvijejo, da more njih poskuse prinesiti tudi javni list; večina jih pa ostane v svojem majhnem krogu in izvršuje tam svojo nalogo, ki ni prav nič manj važna in potrebna kakor naloga javnih kulturnih delavcev. Zato je vsaka zagrenjenost, češ, zakaj meni ni bilo dano, da bi se razvil, odveč in razjeda se tiste sile, ki jih tak človek ohrani. Vsak človek ima svojo, od Boga dano nalogo in ni važno, ali igra kralja ali berača, važno je le, kako igra. To je že znana resnica. — Vi mi pišete: »Oprostite, da Vas nadlegujem. Brezposeln delavec sem. Ker imam čas in veselje do pisane besede, sem se spravil nad pesnikovanje. Povedati Vam moram še, da črparam vse svoje znanje iz ljudskošolskih knjig. Iz nekega notranjega veselja sem se spravil nad pesmi. Opogumil sem se, zbral nekaj svojih boljših pesmi in jih pošiljam Vam, da jih priobčite. Rad bi vedel, če so sploh kaj vredne, in če lahko upam, da bom z vztrajnim učenjem kdaj dosegel popolnost v tej umetnosti. Oprostite, da je več stvari tudi črtanih in popravljenih. Pisati moram v kuhinji, kjer noré še štirje bratje in sestre. Zato se večkrat zmotim.« — Vaše pesmi kažejo čut in okus, ena mi je kar všeč, druge pa so zelo slabe in neuporabne. Ste kakor človek, ki ima posluh, pa se nikdar ni resno peti učil. Skušajte dobiti svoj poklic, potem se posvečujte poklicnemu delu, v prostih urah se izobrazujte in sem ter tja kaj napišite; če drugod ne, bo pa za razne prilike v domačem okolišu prišlo prav. Po slavi znanega pesnika naj vam ne bo žal, bodite življenja veseli tam, kamor ste postavljeni, zakaj vsako, čeprav še tako klavirno življenje je vendar neskončno lepo in dragoceno. — Ta beseda naj velja tudi drugim, vam podobnim idealnim ljudem. Taki so dokaz, da je kultura pri nas resnično prodrila do zadnjega človeka.

UGANKARJEM

RESILCI UGANK IZ JANUARSKE ŠTEVILKE

Vseh 200 točk so dosegli: Ložar Janez, Zajec Alojzij, Kalan Luka, Jeglič Stanko, Petelin Marija, Samostan Stična, Švarc Alberik, Kržišnik Helena, Kržišnik Angela, Pezdur France, Dobrovolje Alojzij, Lavrič Andrej, Modrinjak Fr., Rošker Justina, župnijski urad, Pišce; Miklavčič Franja, Kapš Stanko, Cirilska knjižnica, Ljubljana, Kalan Minka.

Rakovec Josip (135), Lipoglavšek Slava (135), Jan Lovro (167), Kocmur Pavla (175), Lukovšek Ivanka (175), Petelin Francka (149), Saksida Serafin (175), Steiner Vilko (175),

Počivalnik Danica (175), Demšar Viktor (175), Jeraša Janez (175), Aleš France (136), Tršinar Slavko (114), Erjavce Malči (190), Perkavec Albin (175), Bulovec Ivo (158), Mihelčič Fr. (158), Gruden Franc (149), Trebše Alojzij (149), Imperl Peter (149), Kiferle Danica (107), Habe Marija (107), Sušteršič Fr. (114), Sodja Franc (135), Cesar Ant. (155), Mlakar Jožef (135), Videnšek Ana (91).

Papler Julka (47), Ornik Cilka (57), Nartnik Marija (60).

Izžrebani so bili: Za 1. nagrado: Kalan Minka, učiteljica, Zapotok-Turjak. — Za 2. nagrado: Habe Marija, učiteljica, Brusnice pri Novem mestu; Miklavčič Franja, učiteljica, Poljane nad Škofjo Loko. — Za 3. nagrado: Imperl Peter, Sevnica 204; Gruden France, učitelj, Planina pri Sevnici; Tršinar Slavko, Pohlinova ulica 5, Moste pri Ljubljani.

POMENKI

M.K., Ljubljana. Škoda, da je Črkovnica tako učena. Mogoče bi je kljub temu porabil, če ne bi bila napisana na listku, ki je na gosto popisana na obeh straneh. Kaj je na Kranjskem res že tolikšna kriza, da si niti enega pisma ne moremo več privoščiti, ki bi bil samo po eni strani popisano? Pošljite kaj lažjega in pa — če ti je le mogoče — prihodnjič samo na eno stran piši!

Kosmač Franc, Ljubljana. Ker mi ti ne moreš — ali ne maraš — ustreči, da bi vsaki uganki privoščil poseben listek, ti seveda tudi jaz ne morem ustreči in kako tvojo uganko priobčiti. Imam zaenkrat še kar precejšnjo zalogo ugank, ki so pisane samo na eno stran in dovolj razločno, da mi še, hvala Bogu, ni treba tvojih prepisavati.

Tek, Ljubljana. Tvoja pošiljka je spet precej obogatila mojo ugankarsko zalogo. Veš, da sem precej zaradi tebe tvojemu predniku tako moško odgovoril!

Julij Tittel, Sv. Venčesl. Bo že tako res, da dandanes vsi samo po rekordih hlastamo. Drugače si namreč ne znam razložiti tvoje varčnosti, ko si kar trinajst ugank z rešitvami vred spravil na drobecen košček papirja. Seveda sem najbrž sam kriv, da je tako. Počemu pa razglašam v temle kotičku, koliko ugank je že kdo spravil na en list. Mar bi bil tih in tako na gosto, na obeh straneh popisane papirje urno pobasal v koš!

Aleš France, Ljubljana. Mogoče bom le kaj priobčil, čeprav ni posebno velike izbire. Še pošljite in več!

Hostar, Ljubljana. Precej originalnega si poslal. Počasi bo prišlo vse na vrsto. Pa še kaj pošljite!

Castor & Pollux, Maribor. Najbrž bom vse tri uganke kmalu porabil. Le še se me usmili!

Vsem. Zastavljalce ugank milo prosim, naj se vsaj včasih ravnajo po mojih željah in mi pošiljajo vsako uganko na posebnem listu, ki je le po eni strani popisano. Kdor je posebno v zadregi za papir, pa bi mi rad poslal od sile veliko ugank, naj si pomaga na tale način: Gotovo bo vsak lahko dobil kak papir, ki je že na eni strani popisano — bodisi kaka reklama bodisi kako trgovsko pismo ali kaj podobnega — na drugo stran, ki je še nepopisana, pa bo napisal svoje umotvore. Na ta način si bo prihranil ogromne stroške, ki bi jih sicer imel z nakupovanjem cele pole novega papirja. Upam, da boste vsaj ta moj nasvet upoštevali, če že mojih prejšnjih niste mogli. — Vse reševalce pa prosim, da mi za vsako uganko napišejo popolno rešitev: končni rek in vse pomožne besede, če hočejo dobiti polno število točk. Pa legitimacij nikar ne pozabljajte, kajti žrebanje se vrši samo s pomočjo priloženih legitimacij. Kdor ne priloži legitimacije, ga pri žrebanju, žal, ne morem upoštevati.

RAZPIS NAGRAD ZA FEBRUAR

Za 1. nagrado: Leonardo da Vinci: Zadnja večerja. Relief v mavcu. Podoba bo razstavljena v knjigarni Mohorjeve tiskarne v Ljubljani. Miklošičeva cesta 19. — Za polovico doseženih točk: dve knjižni nagradi iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 30 din. — Za tretjino doseženih točk: tri knjižne nagrade iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 20 din.

Gospa Ivanka ima prav!

Da ima rajša, če postane pri pranju voda umazana, pravi gospa Ivanka. Je to mogoče? Da! Obilna, gosta in bela pena Zlatorogovega mila ima neverjetno moč, da razkroji in odplavi vsako nesnago, pa četudi se skriva v notranjosti tkanin. Perilo postane snežno belo in - odplavljena umazanost počrni vodo.

Zlatorog ^{ovo} TERPENTINOVO MILO

V vsej povojni literaturi največji in najpopolnejši strogo sistematičen spis o modernih socialnih problemih

DR. ANDR. GOSAR

ZA NOV DRUŽABNI RED

je sedaj v celoti izšel.

Prvi del, s podnaslovom **uvod in osnove**, obsega 576 strani, drugi del, s podnaslovom **cilji in pota**, obsega 986 strani.

Brez tega dela ne more biti nihče, ki se zanima za katerokoli področje in vprašanje modernega družabnega in zlasti še javnega življenja.

Zahtevajte brezplačni prospekt od

DRUŽBE SV. MOHORJA V CELJU

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Nove vloge	Din	50,000.000
Oproščene vloge, prenešene na nov račun	„	60,000.000
Skupno stanje novih vlog	Din	110,000.000

NOVE VLOGE VSAK ČAS IZPLAČLJIVE

Obrestna mera do

5⁰/₀

Za vse vloge jamči mestna občina ljubljanska

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE **CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR**

Obrestna mera za vloge znaša do **5⁰/₀**

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!

Podroben opis knjig nabožne vsebine
ki jih ima na zalogi Družba sv. Mohorja v Celju, dobite na zahtevo **brezplačno**